

ನೀನಾಸಮ್ ರಂಗಶಿಕ್ಷಣ ಕೇಂದ್ರ

ಹೆಗ್ಗೋಡು, ಸಾಗರ, ಕರ್ನಾಟಕ ೫೭೭ ೪೧೭

ಡಿಪ್ಲೋಮಾ ಇನ್ ಥಿಯೇಟರ್ ಆರ್ಟ್ಸ್

ಪ್ರಕಟಣೆ

ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರದ ಮಾನ್ಯತೆ ಪಡೆದಿರುವ ನೀನಾಸಮ್ ರಂಗಶಿಕ್ಷಣ ಕೇಂದ್ರ ೨೦೦೫-೨೦೦೬ನೇ ಸಾಲಿನ ಪ್ರಶಿಕ್ಷಣಕ್ಕೆ ಅಭ್ಯರ್ಥಿಗಳಿಂದ ಅರ್ಜಿಗಳನ್ನು ಆಹ್ವಾನಿಸುತ್ತದೆ. ಪ್ರವೇಶಕ್ಕೆ ಕನಿಷ್ಠ ವಿದ್ಯಾರ್ಹತೆ ಎಸ್.ಎಸ್.ಎಲ್.ಸಿ. ಇರಬೇಕು. ಪದವೀಧರರಿಗೆ ಆದ್ಯತೆ ಇರುತ್ತದೆ. ರಂಗಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತಿಯಿದ್ದು, ಸ್ವಲ್ಪಮಟ್ಟಿನ ಅನುಭವ ಇರಬೇಕಾದ್ದು ಅಗತ್ಯ. ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿನಿಯರಿಗೆ ಊಟ, ವಸತಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಿದೆ. ಎಲ್ಲರಿಗೂ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿವೇತನ ದೊರೆಯುತ್ತದೆ.

ಕೇಂದ್ರದಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ರಂಗಕಲ್ಪನೆ, ರಂಗ ಇತಿಹಾಸ, ನಾಟಕ ಇತಿಹಾಸ, ರಂಗನಟನೆ, ರಂಗಸಿದ್ಧತೆ, ರಂಗವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮುಂತಾಗಿ ವಿಸ್ತಾರವಾದ ಸೈದ್ಧಾಂತಿಕ ಹಾಗೂ ಪ್ರಾಯೋಗಿಕ ಶಿಕ್ಷಣ ನೀಡಲಾಗುತ್ತದೆ. ಕೇಂದ್ರದ ನುರಿತ ಅಧ್ಯಾಪಕರುಗಳಲ್ಲದೆ ಹೊರಗಿನ ತಜ್ಞರನ್ನು ಕರೆಸಿ ಸಾಕಷ್ಟು ಪ್ರಬುದ್ಧ ಶಿಕ್ಷಣ ಕೊಡಲಾಗುತ್ತದೆ. ಒಳ್ಳೆಯ ಗ್ರಂಥಭಂಡಾರ ಹಾಗೂ ದೃಶ್ಯಶ್ರವ್ಯ ಪರಿಕರಗಳ ಅನುಕೂಲತೆಯಿದೆ. ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿನಿಯರು ಪ್ರತಿದಿನ ಸುಮಾರು ೧೨ ಗಂಟೆಗಳಷ್ಟು ಅಭ್ಯಾಸದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿರಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ.

ಪ್ರಾಸೆಕ್ಟಸ್ ಮತ್ತು ಪ್ರವೇಶ ಪತ್ರಕ್ಕೆ ರೂ. ೧೦೦-೦೦ ಕಳಿಸಿ ಬರೆದುಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ಪ್ರವೇಶ ಪತ್ರವನ್ನು ಭರ್ತಿಮಾಡಿ ೨೫-೬-೨೦೦೫ ಶನಿವಾರದ ಒಳಗೆ ನೀನಾಸಮ್ ರಂಗಶಿಕ್ಷಣ ಕೇಂದ್ರ, ಹೆಗ್ಗೋಡು, ಸಾಗರ, ಶಿವಮೊಗ್ಗ ೫೭೭ ೪೧೭ ಈ ವಿಳಾಸಕ್ಕೆ ತಲುಪುವಂತೆ ಕಳಿಸಬೇಕು. ದಿನಾಂಕ ೨ ಜುಲೈ ೨೦೦೫ ಶನಿವಾರ ಮತ್ತು ೩ ಜುಲೈ ೨೦೦೫ ಭಾನುವಾರ ಬೆಳಿಗ್ಗೆ ನಡೆಯುವ ಆಯ್ಕೆಯ ಸಂದರ್ಶನಕ್ಕೆ ಅಭ್ಯರ್ಥಿಗಳು ತಮ್ಮ ವೆಚ್ಚದಲ್ಲೇ ಹೆಗ್ಗೋಡಿಗೆ ಬಂದು ಹಾಜರಿರಬೇಕು.

ಹೆಗ್ಗೋಡು

೧೦-೦೨-೨೦೦೫

ಪ್ರಾಂಶುಪಾಲರು

ನೀನಾಸಮ್ ರಂಗಶಿಕ್ಷಣ ಕೇಂದ್ರ

ಪ್ರಯೋಗಶಾಲೆ ಮತ್ತು ರಂಗಸ್ಥಲ

ಪು.ತಿ. ನರಸಿಂಹಾಚಾರ್

ಇದೇ ೨೦೦೫ ವಿಪ್ರಿಲ್ ೧೨-೧೩-೧೪ರಂದು ನೀನಾಸಮ್, ಬೆಂಗಳೂರಿನ ಜವಹರಲಾಲ್ ನೆಹರೂ ಸೆಂಟರ್ ಫಾರ್ ಆಡ್ವಾನ್ಸ್‌ಡ್ ಸ್ಟಡೀಸ್‌ನ ರಿಸರ್ಚ್ ಸಹಯೋಗದಲ್ಲಿ - 'ವಿಜ್ಞಾನ ಜಿಜ್ಞಾಸೆ' ಎಂಬ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮ ಯೋಜಿಸಿದೆ. ವಿಜ್ಞಾನಚಿಂತನೆಯಲ್ಲಿ ಈಚೆಗೆ ಆಗುತ್ತಿರುವ ಬೆಳವಣಿಗೆ ಕುರಿತು ಕ್ರಿಯಾನಿರತ ವಿಜ್ಞಾನಿಗಳೊಂದಿಗೆ ವಿಜ್ಞಾನೇತರ ಚಿಂತಕ-ಕಲಾವಿದರ ಸಂವಾದ ಏರ್ಪಡಿಸುವುದು ಈ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮದ ಉದ್ದೇಶ.

ಕನ್ನಡದ ಸಾಹಿತ್ಯ-ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಕ್ರಿಯಾಶೀಲರು ವಿಜ್ಞಾನದಿಂದ ಪ್ರೇರಣೆ-ಪ್ರಭಾವಗಳನ್ನು ಪಡೆದ ಪರಂಪರೆಯೊಂದು ನಮ್ಮ ಹಿಂದಿದೆ. ಅಂಥ ಪರಂಪರೆಯು ಬಹಳ ದೊಡ್ಡ ಧಾರೆಯಾಗಿ ಬೆಳೆಯದಿದ್ದರೂ ಅದರ ಅತ್ಯುತ್ತಮ ಕ್ಷಣಗಳಲ್ಲಿ ಅದು ತುಂಬ ವಿಶಿಷ್ಟವೂ ಅನನ್ಯವೂ ಕೆಲವು ಕೆಲಸಗಳನ್ನೂ ಮಾಡಿದೆಯೆಂಬುದು ನಮ್ಮ ನಂಬಿಕೆ. ಅಂಥ ನಂಬಿಕೆಗೆ ಆಧಾರವಾಗಿ ಕನ್ನಡದ ಹಿರಿಯ ಲೇಖಕರಾಗಿದ್ದ ಪು.ತಿ.ನ. ಅವರ ಈ ಪ್ರಬಂಧವನ್ನು ನಾವಿಲ್ಲಿ ಪುನರ್ಮುದ್ರಿಸುತ್ತಿದ್ದೇವೆ.

ವಿಜ್ಞಾನ-ಸಮಾಜ- ರಂಗಭೂಮಿ-ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಸೃಜನಾತ್ಮಕ ತಾತ್ವಿಕ ಲಹರಿಯಲ್ಲಿ ಏಕೀಕರಿಸಿ ಗ್ರಹಿಸುವ ಈ ಪ್ರಬಂಧವು ನಮಗಿಂದು ಮಾರ್ಗದರ್ಶಿಯಾಗಬಲ್ಲದೇ? - ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಯೊಂದಿಗೆ, ಇದೀಗ ಆರಂಭವಾಗಿರುವ 'ವಿಜ್ಞಾನ ಜಿಜ್ಞಾಸೆ'ಗೂ ಇದೀಗ ಮುಗಿದ ಪು.ತಿ.ನ. ಜನ್ಮ ಶತಾಬ್ದಿಗೂ 'ಮಾತುಕತೆ' ತನ್ನ ಪ್ರತಿಸ್ಪಂದನೆಯನ್ನಿಲ್ಲಿ ದಾಖಲಿಸುತ್ತಿದೆ.

ಸಂಚಿ ಬಿಡುವಾದಾಗ ನನ್ನ ವಿಜ್ಞಾನಿಸ್ನೇಹಿತರ ಪ್ರಯೋಗಶಾಲೆಗೆ ಆಗಾಗ ನಾನು ಹೋಗಿ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳುವುದುಂಟು. ಅವರು ನನ್ನನ್ನು ಅಲಕ್ಷಿಸಿ ಪ್ರಯೋಗಮಗ್ನರಾಗುತ್ತಿದ್ದಾಗ ಅಸಮಂಜಸವಾದ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳನ್ನು ಹಾಕಿ ಮೊದಮೊದಲು ಅವರ ಸಮಾಧಿಯನ್ನು ಭಂಗಗೊಳಿಸುತ್ತಿದ್ದೆ. ಈಚೆಗೆ ಅದನ್ನು ಬಿಟ್ಟಿದ್ದೇನೆ. ಈ ವಸ್ತು ರಂಗಶಾಲೆ

ಮೋಹಕವಾಗಿದೆ. ಅದರ ಒಂದು ಪಾರ್ಶ್ವದಲ್ಲಿ ಭೌತಶಕ್ತಿಗಳ ವಿಚಾರವಾಗಿ ಪ್ರಯೋಗಗಳು, ಮತ್ತೊಂದರಲ್ಲಿ ರಾಸಾಯನಿಕ ಕ್ರಿಯೆಗಳ ಪ್ರಯೋಗಗಳು ನಡೆಯುತ್ತಿರುತ್ತವೆ. ಈ ಪ್ರಯೋಗಗಳನ್ನು ನೋಡುತ್ತಿದ್ದರೆ ನನ್ನ ಊಹೆ ಕುದುರುತ್ತದೆ. ಆದುದರಿಂದ ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ನನಗೆ ಆಸಕ್ತಿ.

ಭೌತಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯುಚ್ಛಕ್ತಿ, ಬೆಳಕು ಮತ್ತು ಶಬ್ದ ವಿಜ್ಞಾನಗಳ ಸೊಗಸುಗಳಿವೆ. ಈ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಸದ್ಯಕ್ಕೆ ವಿದ್ಯುಚ್ಛಕ್ತಿಯದೇ ಆಟ. ಇದರಲ್ಲಿ ಎರಡು ಬಗೆಯಂತೆ: ಒಂದು ಗಂಡು ಒಂದು ಹೆಣ್ಣು. ಶಿವಪಾರ್ವತಿಯಾಗಬಲ್ಲ ಅರ್ಧನಾರೀಶ್ವರ! ಗಂಡು ಸೋಂಬೇರಿ, ಅಥವಾ ಅದು ಪರಮ ಸಂಯಮಿಯೋ? ಹೆಣ್ಣಿನದೇ ಈಗ ರಾಜ್ಯಭಾರ. 'ಅಬಲಾ ಯತ್ರ ಪ್ರಬಲಾಃ' - ಅಂಥ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಈಗ ನಾವಿದ್ದೇವೆ. ಪರಮಾಣುಶಕ್ತಿಯಿಂದ ನಾವು ನಮ್ಮ ಐಹಿಕ ವ್ಯಾಪಾರಗಳನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸಿಕೊಳ್ಳುವವರೆಗೂ ಈ ಸ್ತ್ರೀಪ್ರಾಬಲ್ಯ ತಪ್ಪುವ ಹಾಗೆ ಕಾಣೆ.

ಇದರದೊಂದು ವಿಚಿತ್ರವಾದರೆ ಬೆಳಕಿನದು ಇನ್ನೊಂದು ತರದ ವಿಚಿತ್ರ. ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಬೆಳಗಿ ಅವು ಕಾಣುವಂತೆ ಮಾಡುವ ಈ ತೇಜಶ್ಚಕ್ತಿ ಸ್ವತಃ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕಾಣದು! ಸಮಸ್ತ ವಸ್ತುಗಳೂ ಈ ತೇಜವನ್ನುಂಡು ತೇಗುವುದರಿಂದಲೇ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತವೆಯಂತೆ. ನಾವು ಕಾಣುವ ಜಗತ್ತು, ವಸ್ತುಗಳ ಈ ತೇಜೋಭೋಗದ ಉಚ್ಛಿಷ್ಟ! ಈಶಾವಾಸ್ಯದ ಮೊದಲನೆಯ ಮಂತ್ರವನ್ನು ಈಗ ನೆನಪಿಗೆ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಿ. ಬೆಳಕಿನ ವಿಜ್ಞಾನದ ಈ ಸಂದೇಶ ಆ ಮಂತ್ರಕ್ಕೆ ಭಾಷ್ಯ ಬರೆದಂತೆ ಇದೆಯಲ್ಲವೇ? ಈ ಬೆಳಕಿನ ಪ್ರಸರಣವೇಗ ಒಂದು ಸೆಕೆಂಡಿಗೆ ೧,೮೬,೦೦೦ ಮೈಲಿಗಳಂತೆ! ದೇಶ ಎಂದರೆ ಇದಕ್ಕೆ ಅಷ್ಟು ಅಸಡ್ಡೆ. ಆದುದರಿಂದಲೇ ಏನೋ ಈ ವಿಶ್ವದ ದೇಶವೈಶಾಲ್ಯವನ್ನು ಇದು ತೋರುವಷ್ಟು ಮತ್ತೊಂದು ತೋರದು. ಹಾಗೂ ಇದು ಶುದ್ಧವಲ್ಲ. ಸಂಕೀರ್ಣ ತೇಜಸ್ಸು. ಮುಪ್ಪಟ್ಟೆಯ ಗಾಜಿನ ಗುಳಾಪಿಗೆ (ಅದಕ್ಕೆ ನಮ್ಮ ಹಾಗೆ ಸ್ವಯಂಪ್ರಜ್ಞೆ ಇದ್ದಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ) ಒಂದು ನಿಲುವಿನಲ್ಲಿ ಇದು ಏಳು ಬಣ್ಣಗಳಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ. ಮತ್ತೊಂದು ನಿಲುವಿನಲ್ಲಿ ಅದರ ಮೇಲೆ ಈ ಏಳು ಬಣ್ಣಗಳೂ ಬಿದ್ದರೆ ಆ ಗುಳಾಪಿಗೆ ಇದು ಶುದ್ಧ ಬಿಳಿಯ ಬಣ್ಣವಾಗಿಯೇ ಕಾಣುತ್ತದೆ! ನಮ್ಮ ಕರಣವ್ಯೂಹದ ಒಂದು ನಿಲುವಿನಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವಚೈತನ್ಯ ನಮಗೆ ಬಗೆಬಗೆಯಾದ ವ್ಯಕ್ತಿವಸ್ತುಗಳಾಗಿ ತೋರುವುದು ಹೀಗೆ. ಆದರೆ ಶಂಕರಾಚಾರ್ಯರಿಗೋ? 'ಯದೇಕೋ ವರ್ಣೋ ಬಹುಧಾ ಶಕ್ತಿಯೋಗಾತ್ ವರ್ಣಾನೇಕಾನ್ ನಿಹಿತಾರ್ಥೋ ದಧಾತಿ' ಎಂದ ಋಷಿಗೋ?

ಆಮೇಲೆ ಶಬ್ದದ ವಿಚಾರವಾಗಿ ಬಹು ಸ್ವಾರಸ್ಯವಾದ ಅನೇಕ ಪ್ರಯೋಗಗಳಿವೆ. ಗಾಜಿನ ಹಲಗೆಯ ಮೇಲೆ ಸುಸ್ಪನ್ನಗಳನ್ನು ಬಾರಿಸಿ ನಾವು ಚಿತ್ರವಿಚಿತ್ರವಾದ

ರಂಗವಲ್ಲಿಯ ಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ಧೂಳಿನ ಕಣಗಳಿಂದ ರಚಿಸಬಹುದು. ಗಾಳಿಯಿಲ್ಲದೆ ಶಬ್ದವಿಲ್ಲ ಎಂಬ ಸೋಜಿಗವಾದ ಪ್ರಯೋಗವನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. (ನಮ್ಮ ಮೊರೆ ಮುಗಿಲಿಗೆ ಮುಟ್ಟಬೇಕಾದರೆ ನಾವು ಮೂಕರಾಗಿ ಧ್ಯಾನಗೈಯುವುದೊಳ್ಳಿಯದು.) ಒಂದು ಪ್ರಯೋಗವಂತೂ ಕಾವ್ಯ ಶಾಸ್ತ್ರಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟಿರುವಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ. ಒಂದು ಕಂಬಿಗೆ ಹತ್ತೋ ಹನ್ನೆರಡೋ ಮರದ ಚೆಂಡುಗಳನ್ನು - ಸೀಸದ ಚೆಂಡಾಗದು - ಒಂದರ ಮಗ್ಗುಲಿಗೆ ಮತ್ತೊಂದು ತಾಗಿ ಒಂದೇ ನೇರಕ್ಕೆ ತೂಗುವಂತೆ, ನೇತುಬಿಟ್ಟಿದಾರೆ. ಬಲಗೊನೆಯ ಚೆಂಡಿಗೆ ಸ್ವಲ್ಪ ದೂರದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಗಂಟೆಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಎಡಗೊನೆಯ ಚೆಂಡನ್ನು ಎಳೆದು ಆ ಚೆಂಡಿನ ಸಾಲಿಗೆ ತಾಗಿಸಿದಾಗ ಬಲಗೊನೆಯ ಚೆಂಡು ಮಾತ್ರ ಸಾಲನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಚಿಮ್ಮಿ ಗಂಟೆಗೆ ಬಡಿಯುತ್ತದೆ. ಗಂಟೆ ದನಿಗೈಯುತ್ತದೆ. ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿರುವ ಚೆಂಡಿನ ಸಾಲು ಅಲ್ಲಾಡದೆ ಇದ್ದಹಾಗೆಯೇ ಇರುತ್ತದೆ. ಕವಿಯ ಸ್ಫೂರ್ತಿ ಶಬ್ದಗಳ ಸಹೃದಯನ ಹೃದಯಕ್ಕೆ ಹಾಗಿ ತಲುಪಬೇಕು. ಒಟ್ಟಿನ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಆ ಭಾಗ ಈ ಭಾಗ ಚೆನ್ನಾಗಿದ್ದರೆ ಸಾಲದು. ಕುಶಲವಾದ ಇಂಥ ಶಬ್ದಗಳ ಸಾಲಿಲ್ಲದೆ ಬರಿ ಭಾವಾವೇಗದಲ್ಲಿದ್ದರೂ ಸಾಲದು. ಕಾವ್ಯ ಕೊನೆ ಮುಟ್ಟುವವರೆಗೆ ಆ ಸ್ಫೂರ್ತಿ ಗುಪ್ತವಾಗಿ ಪ್ರವಹಿಸುತ್ತಾ, ಕೊನೆ ಮುಟ್ಟಿದ ಕ್ಷಣವೇ ಸಹೃದಯ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ವಿಸ್ಫೂರ್ಜನೆಗೊಳ್ಳಬೇಕು. ಕವಿಯ ಸ್ಫೂರ್ತಿಯನ್ನೂ ಅಂತು, ಹೀರಿ, ಹಿಗ್ಗಿ, ಮುಂದೆ ಹಾಯಗೊಟ್ಟು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುವ ಕುಶಲ ಸುಷ್ಮ ಶಬ್ದಗಳಿಂದ ಸುನೀತವಾದದ್ದೇ ಸುನೀತ, ಪದ್ಯ. ಭಾವಸ್ಫುರಣದ ಗ್ರಹಣ ಹಾಗೂ ಪ್ರಸರಣ ಈ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವುಳ್ಳ ಶಬ್ದ ಪಂಕ್ತಿಯನ್ನು ಕವಿ ನಿರ್ಮಿಸಿದ ಹೊರತು ಅವನಿಗೂ ಸಹೃದಯನಿಗೂ ಸಂಬಂಧ ಏರ್ಪಡದೆ ಹೋಗುತ್ತದೆ. ಸಂಬಂಧ ಏರ್ಪಡದಿದ್ದರೆ ಕವಿಯೂ ಇಲ್ಲ ಕಾವ್ಯವೂ ಇಲ್ಲ - ಸಹೃದಯನೂ ಇಲ್ಲ. ಈ ಗಂಟೆಯನ್ನು ದನಿಸುವ ಪ್ರಯೋಗವನ್ನು ನಾನು ಪದೇಪದೇ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರೂ ನನ್ನ ಕೌತುಕ ತೀರದೆ ಹಾಗೆಯೇ ಉಳಿದಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ತಾಕಿಸಿದರೆ, ಮಧ್ಯದ ಸಾಲು ಅಲ್ಲಾಡದೆ ಇರಲು, ಕೊನೆಯ ಚೆಂಡು ಮಾತ್ರ ಹಾರಿ ಗಂಟೆ ಟಣ್ ಎಂದಾಗ ನನಗೆ ನಿಜವಾಗಿ ಆನಂದವಾಗುತ್ತದೆ. ಕುಂತಕನ ವಿಮರ್ಶೆಗಳು ಜ್ಞಾಪಕಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತವೆ.

ಇನ್ನೂ ಏನೇನೋ ವಿಚಿತ್ರಗಳು ಈ ವಿಜ್ಞಾನಶಾಲೆಯಲ್ಲಿವೆ. ಅವನ್ನೆಲ್ಲಾ ವಿವರಿಸುತ್ತಾ ಹೋಗಿ ತಜ್ಞರ ನಗೆಗೆ ಪಾತ್ರನಾಗುವುದಕ್ಕೆ ನನಗೆ ಇಷ್ಟವಿಲ್ಲ. ಅಲ್ಲದೆ ರಾಸಾಯನಿಕ ಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ನನಗೊಂದು ಕುರ್ಚಿ ಬಿಮ್ಮೆಂದು ಕಾದಿದೆ.

ಈ ಶಾಲೆ ಭೌತಶಾಲೆಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಮನೋರಂಜಕವಾದುದೆಂದು ನನಗೆ ತೋರುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲಿನಷ್ಟು ವ್ಯಾಯಾಮವನ್ನು ನಮ್ಮ ಬುದ್ಧಿಗೆ ನಾವು ಇಲ್ಲಿ

ಕೊಡಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ, ಅಲ್ಲಿ ಬರಿ ಅಳತೆ ಗಣಿತ ತೂಕ ತತ್ವ. ಬೆಳಕಿನ ವೇಗವೆಷ್ಟು? ಪರಮಾಣುವಿನ ಗಾತ್ರವೆಷ್ಟು? ಎಂದರೆ ಏನನ್ನಾಯವಿದು ನಮ್ಮಂಥವರ ಬುದ್ಧಿಗೆ! ಪರಮಾಣುಬಾಂಬನ್ನು ತಯಾರಿಸಿದಮೇಲಂತೂ ವಿಷವಾಯುಗಳು ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಬಿದ್ದು ಈ ಭೌತವಿಜ್ಞಾನಿಗಳ ಹಮ್ಮು ಹೆಚ್ಚಾಗಿದೆ, ಭೌತವಿಜ್ಞಾನದ ಪುಚ್ಚವಂತೆ ರಾಸಾಯನಿಕ ವಿಜ್ಞಾನ. ಇದೇನು ಬ್ರಹ್ಮ ಪುಚ್ಚದಂಥ ವಿಜ್ಞಾನದ ಪುಚ್ಚವೋ ಕಾಣೆ. ಕೆಲವು ಕುರಿಗಳು ತಮ್ಮ ಬಾಲ್ಯದಲ್ಲೇ ತಮ್ಮ ಕೊಬ್ಬನ್ನು ಶೇಖರಿಸಿ ಇಟ್ಟಿರುತ್ತವೆ ಎಂದು ಕೇಳಿಬಲ್ಲೆ. ನನಗೇನೋ ಈ ರಾಸಾಯನಿಕ ಶಾಲೆಯಲ್ಲೇ ಹೆಚ್ಚು ಸ್ವಾರಸ್ಯವಿರುವ ಹಾಗೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರವಿಚಿತ್ರಾಕೃತಿಯುಳ್ಳ ಗಾಜಿನ ಪಾತ್ರಗಳು ಮೋಹಕವಾದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಚೋಡಣೆಗೊಂಡಿವೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಬಣ್ಣಬಣ್ಣದ ದ್ರಾವಕಗಳ ಆಟವೇ ಆಟ. ಒಂದರಲ್ಲಿ ದ್ರಾವಕವೊಂದು ಕುದಿಯುತ್ತಿದೆ, ಇನ್ನೊಂದರಲ್ಲಿ ರಂಗಿನ ಹೊಗೆಯೇಳುತ್ತಿದೆ, ಒಂದು ವಸ್ತು ಹಿಸುಗುಟ್ಟುತ್ತಿದೆ, ಒಂದು ಸಿಡಿಯುತ್ತಿದೆ, ಮತ್ತೊಂದು ಉರಿಯುತ್ತಿದೆ. ಈಗ ಘನವಾಗಿ ಕಂಡುಬಂದದ್ದು ಮತ್ತೊಂದು ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ದ್ರಾವಕವಾಗಿ ಮಗದೊಂದು ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಅದೃಶ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಒಂದೊಂದು ಉಷ್ಣಶ್ರುತಿಗೆ ಒಂದೊಂದು ತೆರದಲ್ಲಿ ಈ ಲೋಕದ ವಸ್ತುಗಳ ಘನದ್ರವಾನಿಲ ಸ್ಥಿತಿ. ಆಯಾ ಸ್ಥಿತಿಗಳಲ್ಲಿ ಅವು ಪಾಲಿಸುವ ನಿಯಮಗಳೂ ಬೇರೆ ಬೇರೆ. ನಮಗೂ ಹೀಗೆ ಕಾಲಕಾಲಕ್ಕೂ ನೀತಿ ಬೇರೆಯಾಗ ಬೇಕೇನೋ. (ಲೋಕದ ಈಗಿನ ಜಂಗಮಸ್ಥಿತಿಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ ನಾವೂ ಸಮಾಜಶಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ಮಾರ್ಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳದೆ ಇನ್ನೂ ಹಳೆಯ ಧರ್ಮ ಶಾಸ್ತ್ರಕ್ಕೆ ಅಂಟಿಕೊಂಡಿದೇವೆಯಲ್ಲಾ— ನಮ್ಮ ಬುದ್ಧಿವಂತಿಕೆಗೆ ಏನು ಹೇಳೋಣ?) ಗಾಜಿನ ಚಾಡಿಗಳ ತುಂಬ ತುಂಬಿಟ್ಟಿರುವ ಕೆಲವು ಅನಿಲಗಳ ರೀತಿಯನ್ನು ನನ್ನ ವಿನೋದಕ್ಕಾಗಿ ನನ್ನ ಸ್ನೇಹಿತರು ತೋರಿಸುವ ದುಂಟು. ಒಂದು ಉರಿದು ನೀರಾಗತಕ್ಕದ್ದು, ಮತ್ತೊಂದು ಉರಿಯದಿದ್ದರೂ ಉರಿಯುವ ವಸ್ತುವನ್ನು ಉದ್ದೀಪಿಸತಕ್ಕದ್ದು, ಮತ್ತೊಂದು ಉರಿಯದೆಯೂ ಉರಿಸದೆಯೂ ಇರತಕ್ಕದ್ದು. ಇನ್ನೊಂದೂ ಅಂಥದೇ, ಆದರೆ ವಸ್ತುಗಳೊಂದಿಗೆ ಬೇಗನೆ ಬೆರೆಯತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ, ಬೆರೆತರೂ ಚಿರಕಾಲ ನಿಲ್ಲತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ — ಅನಿಲವಾದರೂ ಜಡವಸ್ತು. ಈ ಲೋಕದಲ್ಲೆಲ್ಲಾ ಇವುಗಳ ಪಾರುಪತ್ಯವೇ ಹೆಚ್ಚಂತೆ. ಒಂದಿಲ್ಲದೆ ಪ್ರಾಣಿಲ್ಲ, ಮತ್ತೊಂದಿಲ್ಲದೆ ನೀರಿಲ್ಲ, ಮಿಕ್ಕವೆರಡಿಲ್ಲದೆ ಅನ್ನವಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಇವು ಒಂದೂ ಈ ಪ್ರಯೋಗಶಾಲೆಯಂಥ ಕೃತಕಾವರಣದಲ್ಲಿ ವಿನಾ ಈ ಗಾಜಿನ ಬುರುಡೆಯಲ್ಲಿರುವಂತೆ ಇಷ್ಟು ಕಿರಿದೆಡೆ ಇಷ್ಟು ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಇಷ್ಟು ಶುದ್ಧವಾಗಿಯೂ ಏಕಮೇವಾದ್ವಿತೀಯವಾಗಿಯೂ ಈ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಮತ್ತೆಲ್ಲಿಯೂ ಕಾಣಬರುವುದಿಲ್ಲ! ಇವುಗಳ ಇಲ್ಲಿನ ಸ್ಥಿತಿ ಅಸಹಜ, ಅಸ್ವಾಭಾವಿಕ, ಆದರೂ ಸತ್ಯದೂರವಲ್ಲ. ಪ್ರಕೃತಿಯ

ಪ್ರಕೀರ್ಣಗಳಲ್ಲಿ ಇವು ಸತ್ ಎನಿಸಿಕೊಂಡರೆ ಮನುಷ್ಯನ ಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ಉದ್ಭೂತವಾದ ಈ ಕೃತಕಾವರಣದಲ್ಲಿ ಇವು ಸತ್ತಮವಾಗಿವೆ. ಇಂಥ ಸತ್ತಮ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸುವ ಚತುರ ಮಾಂತ್ರಿಕನಂತೆ, ನನ್ನ ಸ್ನೇಹಿತರು ತಮ್ಮ ಮನೋರಂಗವನ್ನೇ ಪ್ರತೀಕಿಸುವಂತಿರುವ ಈ ಮೇಜಿನ ಮುಂದೆ ನಿಂತಿದಾರೆ. ವಾದ್ಯಸ್ವನಗಳಿಂದ ಭಾವಗಳನ್ನು ಉದ್ದೇಶಿಸುವಂತೆ ಅನಿಲ ಚ್ಯಾಲಿಯಿಂದ ಒಂದು ದ್ರವ್ಯವನ್ನು ಈಗ ಈ ನನ್ನ ಮಿತ್ರರು ಕಾಯಿಸುತ್ತಿದಾರೆ. ದ್ರಾವಕವೊಂದನ್ನು ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿ ಅಳಿದಳೆದು ಬೊಟ್ಟುಬೊಟ್ಟಾಗಿ ಅದರಮೇಲೆ ಹೊಯ್ಯುತ್ತಿದಾರೆ, ಕೂದಲನ್ನು ತೂಗುವಂತೆ ಮತ್ತೊಂದು ಶುದ್ಧವಸ್ತುವನ್ನು ತೂಗುತ್ತಿದಾರೆ, ಎರಡು ದ್ರಾವಕಗಳನ್ನು ಬೆರೆಸಿ ಘನದ್ರವ್ಯವೊಂದನ್ನು ಭಟ್ಟಿಯಿಳಿಸುತ್ತಿದಾರೆ. ಹೀಗೆ ಅಲ್ಲಿಂದಿಲ್ಲಿಗೆ ನರ್ತಿಸುತ್ತಾ ತಮ್ಮ ಇಚ್ಛೆಗೆ ವಸ್ತುಗಳು ಸಲ್ಲುವಂತೆ ಬಗೆಬಗೆಯಾದ ಶಕ್ತಿಗಳನ್ನು ಯುಕ್ತಿಯಿಂದ ಪ್ರಯೋಗಿಸಿ, ಕಾಯಿಸಿ, ಕುದಿಸಿ, ಹಿಂಗಿಸಿ, ತಂಗಿಸಿ, ಹೀಗೆ ಉದ್ಭೂತವಾದ ನವವಸ್ತು ಮೊದಲೇ ತಿಳಿದಿದ್ದ ತತ್ವಕ್ಕೆ ಹೊಂದುತ್ತದೋ ಇಲ್ಲವೋ ಎಂಬ ಕುತೂಹಲವನ್ನೇ ಮುಂದಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಕೃತಕೃತ್ಯರಾದಾಗ ಆನಂದಿಸುತ್ತಾ, ಸ್ವಬ್ಧನಾಗಿ ಕುಳಿತು ಈ ತಂತ್ರಗಳನ್ನು ನೋಡುತ್ತಿರುವ ನನ್ನ ಬಳಿಗೆ ಬಂದು ಮೋಹಕವಾದ ಸ್ಥಿತವನ್ನು ತೋರಿ 'ಬೇಸರವಾಯಿತೇನಯ್ಯಾ' ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಅವರು ಪ್ರಯೋಗಮಗ್ನರಾಗಿರುವಾಗ ನಾನು ನಮ್ಮ ಋಷಿಗಳಿಂದ ಇತಿಹಾಸ ಪುರಾಣಾದಿ ಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಗುಪ್ತವಾಗಿ ನಮ್ಮ ಅಂತಃಪ್ರಕೃತಿಗೆ ಪೋಷಕವಾದ ಆತ್ಮದ ಮೂಲ ದ್ರವ್ಯಾಂಶಗಳನ್ನು ವ್ಯಂಜಿಸುವ ಪಾತ್ರಪ್ರಯೋಗಗಳ ಕನಸನ್ನು ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದೇನೆ ಎಂದು ಅವರರಿಯರು. ಭಾವಸಂಕೀರ್ಣವಾದ ಮಾನುಷಜೀವಿತವನ್ನು ತಮ್ಮ ಬುದ್ಧಿಯ ಪ್ರಯೋಗಶಾಲೆಗೆ ತಂದು ಭಾವಭಾವಗಳನ್ನು ವಿಂಗಡಿಸಿ, ನಳ ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರ ರಾಮರಾವಣಾದಿ ಪಾತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಶೇಖರಿಸಿ, ಸತ್ತಮ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳನ್ನು ಜಗಕ್ಕೆ ತೋರುವ ಋಷಿಕವಿಯ ಬೆಂಬಲವುಳ್ಳ ರಸಕುತೂಹಲಿಯಾದ ರಂಗಚಾಲಕನ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೂ ವಸ್ತು ಕುತೂಹಲಿಯಾದ ಈ ವಿಜ್ಞಾನಿಮಿತ್ರರ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೂ ವ್ಯತ್ಯಾಸ ನನಗೆ ಕಾಣದು. ಇಬ್ಬರ ಮನಃಪ್ರವೃತ್ತಿಯೂ ಒಂದೇ ರೀತಿಯದೆಂದು ನನಗೆ ತೋರುತ್ತದೆ. ಈ ಸಾದೃಶ್ಯಕ್ಕೆ ವ್ಯಾಮೋಹಗೊಂಡು ಮೌನವಾಗಿಯೇ ಇರುವ ನನ್ನೆಡೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತು ಕುಳಿತು ಎರಡು ಸಿಗರೇಟು ಸೇದಿ ಹೊಗೆಯೆಳೆದು ಬಿಟ್ಟು ಮತ್ತೆ ತಮ್ಮ ರಂಗಸ್ಥಲಕ್ಕೆ ಆತ ಹೊರಡುತ್ತಾರೆ.

ನನ್ನ ಸ್ನೇಹಿತರು ಹೀಗೆ ವಸ್ತುನಿಮಗ್ನರಾದಾಗ, ನನ್ನ ಮನಸ್ಸು ಯುರೋಪಿನ ಪ್ರಾಚೀನ ಮತ್ತು ಅರ್ವಾಚೀನ ವಿಜ್ಞಾನ ಶಾಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲಹೊತ್ತು ಅಲೆಯುತ್ತದೆ, ಬಳಿಕ ನಮ್ಮ ಆರ್ಷೇಯ ಪರ್ಣಶಾಲೆಗಳಿಗೆ ಮರಳುತ್ತದೆ. ಆ ಚ್ಛಾನತೀರ್ಥಗಳಲ್ಲಿ ಮಿಂದು

ಆ ಸ್ಥಾನಜಲವನ್ನು ತೊಟ್ಟಿಡುತ್ತಾ ಈ ಪ್ರಯೋಗಶಾಲೆಗೆ ಹಿಂತಿರುಗಿ ಬಂದು ನನ್ನ ಸ್ನೇಹಿತರ ಬಳಿ ನಿಲ್ಲುತ್ತದೆ. ಈ ಮೂರನ್ನೂ ಬಳಸಿ ನಿಂತಿರುವ ತೇಜಃಪರಿವೇಷ್ಣನದಂತೆ ಈಗ ಮಧುತ್ರಯ ಮಂತ್ರಗಳು ನನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಉದ್ಭೋಷಗೊಂಡಿವೆ. ಆ ಉದ್ಭೋಷದಿಂದ ಋಷಿರೂಪವೊಂದು ಮೂಡುತ್ತದೆ. 'ಮಧುಮತ್ ಪಾರ್ಥಿವಂ ರಜಃ,... ಮಾದ್ವೀರ್ಗಾವೋ ಭವಂತು ನಃ' - ಪೃಥ್ವಿಯ ರೇಣು ನಮಗೆ ಭೋಗ್ಯವಾಗುವ ಹಾಗೆ ಆಗಲಿ; ನಮ್ಮ ಹಸುಗಳು - ಹಸುಗಳೋ, ಇಂದ್ರಿಯಗಳೋ? - ನಮ್ಮ ಕರಣಗಳು ನಮಗೆ ಅವ್ಯತವನ್ನು ತಂದು ಉಣ್ಣಿಸಲಿ. ಕಲೆ ಮತ್ತು ವಿಜ್ಞಾನ ಇವೆರಡಕ್ಕೂ ಅನ್ವಯಿಸುವಂತೆ ವಿಪುಲಾರ್ಥವುಳ್ಳ ಋಷಿಯ ಈ ಮಂತ್ರದ ಒಂದು ದ್ವಂದ್ವಿ ಆಧುನಿಕ ವಿಜ್ಞಾನ ಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಫಲೋದಯವನ್ನು ಕಾಣುವಂತೆ ನನಗೆ ತೋರಿತು.

ವಿಜ್ಞಾನಶಾಸ್ತ್ರಕ್ಕೆ ನಮ್ಮ ಋಷಿಗಳ ಬೆಂಬಲವೂ ಆಶೀರ್ವಾದವೂ ಇಂತು ಇರುವುದನ್ನು ಕಂಡುಕೊಂಡು ನನಗೆ ತುಂಬ ಸಂತೋಷವಾಯಿತೆನ್ನಬೇಕು. ಅದರ ಗುರಿ ಸುಖಸಂತೋಷ, ಹಿಂಸೆಯಿಲ್ಲ, ನಾಶವಿಲ್ಲ; - ಅಭ್ಯುದಯ - ಉತ್ಕರ್ಷದಿಂದ ಬಾಳಬೇಕೆಂಬ ಆಸೆ ನಮ್ಮ ವಸ್ತುಕುತೂಹಲವನ್ನು ಈ ರೀತಿ ಪ್ರಚೋದಿಸುತ್ತಿದೆ: ಜೀವನದ ನಡೆ ಸಾವಿನತ್ತ ಅಲ್ಲ, ಜಡದತ್ತ ಅಲ್ಲ; ಜೀವನಸಮೃದ್ಧಿಯತ್ತ. ಇಂದ್ರಿಯಸಂಚೋದಿತವಾದ ಬಾಳುವೆ ವಿಷಯಮುಖವಾಗಿ ಈ ವಿಜ್ಞಾನರಥವನ್ನೇರಿ ಮಹಾವೇಗದಿಂದ ವಿಶ್ವಾಕ್ರಮಣಕ್ಕಾಗಿ ಹೊರಟಿದೆ. ಯಾವ ಸದ್‌ವಸ್ತುವನ್ನು ನಾವು ಸರ್ವಜ್ಞನೆಂದೂ ಸರ್ವಶಕ್ತನೆಂದೂ ನಿರೂಪಿಸುತ್ತೇವೋ ಆ ಸದ್‌ವಸ್ತುವಿನ ಜ್ಞಾನ ಬಲ ಐಶ್ವರ್ಯಾದಿಗಳನ್ನು ನಾವು ನಮ್ಮ ಪೌರುಷದಿಂದ ಅಧಿಕರಿಸಲು ಹೊರಟಿದ್ದೇವೆ. ಅದೂ ದಯೆಯಿಂದ ತನ್ನಧಿಕಾರದ ಬಹುಭಾಗವನ್ನು ನಮಗೆ ದಿನದಿನವೂ ವಹಿಸಿಕೊಡುತ್ತಿದೆ. ಸೃಷ್ಟಿಶಕ್ತಿಯ ಬಹುಶವನ್ನು, ಲಯಶಕ್ತಿಯ ಸಮೃದ್ಧಾಶವನ್ನು ನಾವು ಅದರಿಂದ ಕರೆದುಕೊಂಡಾಯಿತು. ಆದರೆ ವೈಷ್ಣವಾಂಶವಾದ ಸ್ಥಿತಿಶಕ್ತಿಯನ್ನು ನಾವು ಇನ್ನೂ ಪಡೆದುಕೊಂಡಿಲ್ಲ, ಅದರ ಸಂಕ್ರಮ ಈಗ ಬಾನಿನಿಂದ ಬುಲಿಗಿ ಇಳಿಯಬೇಕಾಗಿದೆ. 'ಮಧು ದ್ಯೌರಸ್ತು ನಃ ಪಿತಾ'... ಭಗವಂತನ ಕರುಣೆ ನಮಗೊದವಿ ನಮ್ಮ ಬಾಳ್ವೆ ಮಧುರವಾಗಲಿ. ಸೃಷ್ಟಿಲಯಶಕ್ತಿಗಳನ್ನು ಜೀವನದ ಅಭ್ಯುದಯಕ್ಕಾಗಿ ಒದಗಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಲ್ಲ ಸತ್ವಶಾಲಿಯಾದ ಬುದ್ಧಿಯ ಸಾರಥ್ಯ ನಮಗೊದಗಲಿ. ನಮ್ಮ ಒಳಮೊರೆ ಈಗ ಇಂತು.

ಅಂಥ ಸಾರಥಿಯಿಲ್ಲದೆ ಈಗ ರಥಿಕ ಬಳಲಿದಾನೆ. ರಥಕ್ಕೆ ವೇಗವಿದ್ದರೂ ಸುಗಮವಾದ ದಾರಿಯಿಲ್ಲ, ಅಶ್ವಗಳ ನಡೆ ಕುಶಲವಾಗಿಲ್ಲ. ವಿಜ್ಞಾನಶಾಸ್ತ್ರ ಬೆಳೆದಂತೆ

ಆತ್ಮಶಾಸ್ತ್ರ ನಮಗಿನ್ನೂ ಬೆಳೆದಿಲ್ಲ. ಇಂದ್ರಿಯಾಶ್ವಗಳ ವೇಗಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂಥ ಸಂಯಮನಶಕ್ತಿ ನಮಗಿಲ್ಲದಿರುವುದರಿಂದಲೇ ನಮಗೆ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಈ ದಣವು, ಪಯಣದಲ್ಲಿ ಈ ಬೇಸರ, ನಮಗೆ ಹಗಲೂ ಬೇಸರ - ಇರುಳೂ ಬೇಸರ. ದೇಶ ಈಗ ನಮ್ಮ ಹತೋಟಿಯಲ್ಲಿದೆ. ಆದರೆ ಕಾಲ ಇಲ್ಲ. ವಿಜ್ಞಾನದಿಂದ ದೇಶವನ್ನು ಗೆದ್ದರೆ, ಸುಖದಿಂದ, ಹದುಳದಿಂದ, ಸಾಮರಸ್ಯದಿಂದ, ಸಮೃದ್ಧಿಯಿಂದ, ಸಹಾನುಭೂತಿಯಿಂದ, ಸಂತೋಷದಿಂದ, ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಆನಂದದಿಂದ ಮಾತ್ರ ಕಾಲವನ್ನು ಗೆಲ್ಲಬಹುದು. ನಮ್ಮ ಜ್ಞಾನಮಂದಿರಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಯೋಗಶಾಲೆಗಳು ಹೇಗೋ ಹಾಗೆ ರಂಗಮಂಟಪಗಳೇಕೆ ಏರ್ಪಡಲಿಲ್ಲ - ಹಿಂದಣ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪಾಠಪ್ರವಚನಗಳ ಜೊತೆಗೆ ಉತ್ಸವಾದ್ಯಾಗಮಗಳು ನಮ್ಮ ದೇವಸ್ಥಾನಗಳ ಸುತ್ತ ಹೇಗೆ ವ್ಯಾಪಿಸಿಕೊಂಡು ನಮ್ಮ ಜ್ಞಾನಾನಂದವೆರಡನ್ನೂ ಬೆಳೆಸುತ್ತಿದ್ದವೋ ಹಾಗೆ? ಈ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ನಾವು ತಟಸ್ಥರಾಗಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಿ ನನಗೆ ನಿಜವಾಗಿ ಆಶ್ಚರ್ಯವಾಯಿತೆನ್ನಬೇಕು. ಹಗಲಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಯೋಗ, ಪ್ರವಚನ, ಚರ್ಚೆ, ತತ್ವವಿಮರ್ಶೆ; ಇರುಳು, ಪಾತ್ರಗಳ ಮೂಲಕ ಭಾವಪ್ರದರ್ಶನ - ಹುಲ್ಲನ್ನು ಹಾಲಾಗಿ ಮಾಡುವಿಕೆ - ಇವು ನಡೆದಲ್ಲದೆ ಬಹಿರಂತಃಪ್ರಕೃತಿಗಳೆರಡರಲ್ಲಿಯೂ ನಾವು ಮಾಧುರ್ಯವನ್ನು ಪಡೆಯಬಲ್ಲೆವೆ ಎನ್ನಿಸಿತು.

ಆಧುನಿಕ ಯುಗದ ಒಲವು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಾನುಮಾನ ಪ್ರಯೋಗನಿಷ್ಠವಾದ ಜ್ಞಾನದ ಕಡೆಗಿದೆ. ನಮ್ಮ ಸುಖಸಂತೋಷಗಳನ್ನೂ ನಾವು ಆ ಮಾರ್ಗದಿಂದಲೇ ಪಡೆಯಬೇಕಾಗಿದೆ. ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಾನುಮಾನಪ್ರಯೋಗನಿಷ್ಠವಾದ ವಸ್ತುವಿಜ್ಞಾನ ನಮ್ಮ ಬಹಿರೋಕವನ್ನು ಮಧುಮಯವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಹೇಗೆ ಪ್ರಯತ್ನಿಸುತ್ತಿದೆಯೋ ಹಾಗೆಯೇ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಾನುಮಾನಪ್ರಯೋಗನಿಷ್ಠವಾಗಿ ಆತ್ಮವಿಜ್ಞಾನವೇಕೆ ನಮ್ಮ ಅಂತಃಪ್ರಕೃತಿಯನ್ನು ಮಧುಮಯವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಬಾರದು? ಬಾಹ್ಯ ಪ್ರಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಶಕ್ತಿ ಸಾಮರಸ್ಯದ ಅನೇಕ ಪ್ರಕಾರಗಳನ್ನು ನಾವು ವಸ್ತುಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣುತ್ತೇವಲ್ಲವೇ, ಹಾಗೆಯೇ ಮಾನವನ ಅಂತಃಪ್ರಕೃತಿಯಲ್ಲೂ ಸಂವೇದನಾರೂಪವಾದ ಅನುಭವಗಳ ಸಾಮರಸ್ಯದ ಅನೇಕ ಪ್ರಕಾರಗಳನ್ನು ನಮ್ಮ ಭಾವಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣುತ್ತೇವೆ. ಜೀವಾತ್ಮ ಎನ್ನುವುದು ಇಂಥ ಭಾವಗಳ ಒಂದು ಸಂಸ್ಥೆ ಎಂದರೆ ತಪ್ಪಾಗುವುದೇ? ಭೌತಪ್ರಕೃತಿಯನ್ನು ಹೀಗೆ ಪ್ರಯೋಗಶಾಲೆಗಳಿಗೆ ತಂದು ದ್ರವ್ಯವಿಕರ್ಷಣ, ಸಂಶೋಧನ, ಸಂಗ್ರಹಣ, ಸಂಗೋಪನ, ಗುಣಪರಿಕ್ಷಣ, ಧರ್ಮವಿವೇಚನ, ಸಂಬಂಧಕಲ್ಪನ, ನವವಸ್ತುನಿರ್ಮಿತಿ ಇತ್ಯಾದಿ ಪ್ರಯೋಗಗಳನ್ನು ಕೃತಕಾವರಣದಲ್ಲಿ ನಡೆಸಿ ಅವುಗಳ ಹುರುಳನ್ನು ಕಂಡುಕೊಂಡು ನಮ್ಮ ಹದುಳಕ್ಕೆ ಬಳಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಹಾಗೆ, ಮಾನುಷಪ್ರಕೃತಿಯನ್ನು

ವೇಷಭೂಷಣನ್ಯತ್ರಗೀತಾದಿ ತಂತ್ರಗಳುಳ್ಳ ರಂಗಸ್ಥಲದ ಕೃತಕಾವರಣಕ್ಕೆ ತಂದು ಭಾವಪ್ರಚೋದನ, ಸಂಶೋಧನ, ಸಂಗ್ರಹಣ, ಗುಣಪರಿಕ್ಷಣ, ಧರ್ಮವಿವೇಚನ, ಸಂಬಂಧಕಲ್ಪನ, ನವರಸನಿರ್ಮಿತಿ ಇತ್ಯಾದಿ ಪ್ರಯೋಗಗಳನ್ನು ನಡೆಸಿ ಅವುಗಳ ಹುರುಳನ್ನು ಕಂಡುಕೊಂಡು ನಮ್ಮ ಅಂತಸ್ಸತ್ವವನ್ನು ನಾವು ಏಕೆ ಬಲಿಯಿಸಿ ಕೊಳ್ಳಬಾರದು? ನಮ್ಮ ಆಧಿಭೌತಿಕ ಸಂಪತ್ತು ಹೆಚ್ಚಿದ ಹಾಗೆಲ್ಲಾ, ನಮ್ಮ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಸಂಪತ್ತು ಹೆಚ್ಚಬೇಡವೇ? ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ದುರ್ಯೋಧನಾಂಶವೆಷ್ಟು ಶಕುನಿಯದೆಷ್ಟು ಕರ್ಣನದೆಷ್ಟು? ಯಾವ ಸನ್ನಿವೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಮೂರರ ಮೇಳನ ಸ್ವಭಾವಪರಿವರ್ತನ ದಲ್ಲೇ ಪರಿಣಮಿಸಿ ವಿಷಮವಾಗುತ್ತದೆ, ಯಾವ ಸನ್ನಿವೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲ? ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಗಾಂಧೀ ಜಿನ್ನಾಂಶಗಳೆಷ್ಟು? ಪ್ರೇಮ ದ್ವೇಷವಾಗುವುದು ಯಾವ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ? ಅಸಹನೆ ಸ್ನೇಹದಲ್ಲಿ ಪರಿಣಮಿಸುವುದು ಯಾವಾಗ? ವರ್ಣವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಹುರುಳೇನು? ಒಂದಾನೊಂದು ಕಾಲದಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ಕ್ಷೇಮಕ್ಕೂ ಅಭ್ಯುದಯಕ್ಕೂ ಕಾರಣವಾಗಿದ್ದ ಈ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಈಗೇಕೆ ಅವ್ಯವಸ್ಥೆಗೆ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡಿದೆ? ಈ ವರ್ಗಗಳ ಗರ್ಭದಲ್ಲಿ ಬೆಳೆದಿರುವ ಜೀವಾತ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವ ಯಾವ ಭಾವಾಂಶಗಳು ಎಷ್ಟು ಎಷ್ಟರಮಟ್ಟಿಗೆ ಸೇರಿಕೊಂಡಿವೆ? ಈ ಭೇದಗಳ ತಿರುಳೇನು? ಪಂಗಡಕ್ಕೂ ಪಂಗಡಕ್ಕೂ ಯಾವ ಯಾವ ಸನ್ನಿವೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಭಾವಪರಿವರ್ತನಗಳಾಗಿ ಮಧುರ ಸಂಬಂಧ ಏರ್ಪಡಬಲ್ಲುದು? ನಮ್ಮ ಈಗಿನ ವಿನಯ ಗೌರವ ಭಕ್ತಿ ಶ್ರದ್ಧೆಗಳು ಮರೆಯಾಗುತ್ತಿವೆಯಲ್ಲಾ, ಇವು ಸಂಗೋಪನಾರ್ಥವೇ? ನಮ್ಮ ಧರ್ಮಶಾಸ್ತ್ರ ಯಾವ ಯಾವ ಬದಲಾವಣೆಗಳಿಂದ ಈಗಿನ ನವೀನ ಸಮಾಜಸ್ಥಿತಿಗೆ ಹೊಂದಿಕೊಂಡು ನಮ್ಮ ಹದುಳಕ್ಕಾದೀತು? ಇತ್ಯಾದಿ ನೂರಾರು ಪ್ರಶ್ನೆಗಳು ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಸಂಸ್ಥೆಗಳಲ್ಲಿ ವಿಮರ್ಶಿತವಾಗಿ ಶಾಸನ ಏರ್ಪಡುವ ಮೊದಲು, ರಂಗಸ್ಥಲದಲ್ಲಿ ಕವಿಚೋದಿತವಾದ ಪಾತ್ರಗಳ ರೂಪದಲ್ಲೂ ಪ್ರದರ್ಶಿತ ವಾಗಿ ಆಯಾ ಸಂಸ್ಥೆಗಳ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಏಕೆ ಬೀಳಬಾರದು? ಈ ಕಲ್ಪನೆ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಈಗ ಮೋಹಿಸಿದೆ. ಒಂದೊಂದು ಶಾಲೆಗೂ ಒಂದೊಂದು ರಂಗಮಂದಿರವಿದ್ದರೆ ಗುರುಶಿಷ್ಯರ ಎಷ್ಟೋ ಸಮಸ್ಯೆಗಳು ಪರಿಹಾರವಾಗಬಹುದಲ್ಲ, ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ತಮ್ಮ ಪಾಠಶಾಲೆಗಳಲ್ಲೂ ಆಸಕ್ತಿ ಹೆಚ್ಚಬಹುದಲ್ಲ. ಈಗ ಅವರನ್ನು ಬಹುವಾಗಿ ಆಕರ್ಷಿಸಿರುವ ಸೋಷಲಿಸಂ ಮತ್ತು ಕಮ್ಯೂನಿಸಂ ಇತ್ಯಾದಿ ಆವೇಗಗಳೂ, ಅವರ ಗುರುಗಳನ್ನೂ ತಂದೆತಾಯಿಗಳನ್ನೂ ಬಾಧಿಸುತ್ತಿರುವ 'ಹುಡುಗರು ಕೆಟ್ಟುಹೋಗುತ್ತಾ ರಲ್ಲಾ' ಎಂಬ ಕರುಣಾಕ್ರಂದನಗಳೂ ಆಯಾ ಭಾವಾವಿಷ್ಟಗಳಾದ ಪಾತ್ರಪ್ರತೀಕಗಳನ್ನು ಪಡೆದು ರಂಗಪ್ರಯೋಗಕ್ಕೆ ಸಂದು ಸಾಮರಸ್ಯವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಾರದೇಕೆ? ಈ ಕೆಲಸ ಸಾರ್ವಜನೀನವಾದ ನಾಟಕಶಾಲೆಗಳಿಂದ ಸಾಧ್ಯವಾಗಲಾರದು. ಅಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಭಾವ

ಪ್ರತೀಕಗಳಿಂದ ನಿಷ್ಕೃಷ್ಟರಸದ ಪ್ರದರ್ಶನವಾಗಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಅವು ಪ್ರಯೋಗ ಶಾಲೆಗಳು ಅಷ್ಟಾಗಿ ಅಲ್ಲ - ಪ್ರದರ್ಶನಶಾಲೆಗಳು. ನಾನು ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಂಡಿರುವ ಈ ರಂಗಮಂಟಪಗಳ ಧ್ಯೇಯ ಬೇರೆ. ಇಲ್ಲಿ ಅನುಮಿತ ತತ್ವಗಳು ಅನುಭೂತ ರಸಗಳಾಗಬೇಕು. ಈ ರಸಾನುಭೂತಿಯಿಂದ ನಮ್ಮ ಆತ್ಮಕ್ಕೆ ದೊರೆಯುವಂಥ ಪುಷ್ಟಿ ಎಂಥದು ಎಂಬುದು ಗೊತ್ತಾಗಬೇಕು. ರಸ ವಿಷಮವಾದರೆ ತತ್ವ ಬದಲಾವಣೆ ಹೊಂದಬೇಕು. ಹೀಗೆ ಇದು ರಸ ಶೋಧನಶಾಲೆ. ಪೂರ್ವಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅರಮನೆಗಳಲ್ಲಿ ದ್ದಂತೆ ಗುಡಿಗಳಲ್ಲಿದ್ದಂತೆ ಪ್ರಚಾರಾಚ್ಯದ ಈ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಶಾಸನಸಭೆಗಳ ಉಪಾಂಗ ಗಳಾಗಿ ಇಂಥ ರಂಗಸ್ಥಲಗಳು ಏರ್ಪಡಬಾರದೇಕೆ? ವಿಜ್ಞಾನದಲ್ಲಿ ತರ್ಕದಿಂದಲೂ ಚರ್ಚೆಯಿಂದಲೂ ಸ್ಥಾಪಿತವಾದ ತತ್ವಕ್ಕೆ ಪ್ರಯೋಗ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರ ಹೇಗೆ ಆವಶ್ಯಕವೋ ಹಾಗೆ ರಾಜ್ಯ ಸೂತ್ರಗಳಿಗೂ ಸಮಾಜಶಾಸನಗಳಿಗೂ ಕುಶಲರೂ ನಿರಾಸಕ್ತರೂ ರಸಮಾತ್ರಪ್ರಯೋಜನರೂ ಆದ ಕುಶಲ ಕವಿ ಮತ್ತು ಕಲಾವಿದರಿಂದ ನಿರ್ಮಿತವಾದ ರಂಗಪ್ರಯೋಗಗಳ ಬೆಂಬಲ ಬೇಡವೇ? ಹಾಗೆಂದು ಪುರಸ್ಕೃತರಾಗದಿದ್ದರೂ, ಕವಿಗಳೇ ಈ ಲೋಕದ ಶಾಸಕರೆಂಬ ನಾಣ್ಯದ ನಿರರ್ಥಕವಾದುದೇ? ಹಗಲಿನಲ್ಲಿ ಈ ಸದಸ್ಯರು ಚರ್ಚೆಯಲ್ಲಿ ತೊಡಗಲಿ, ರಾತ್ರಿಯವೇಳೆ ಕುಶಲರೂ ಸತ್ಯಪ್ರಿಯರೂ ಅನಾಸಕ್ತರೂ ನಿರ್ಭಯರೂ ನಿರಾಕ್ಷಿಣ್ಯಪರರೂ ಆದ ಭಾವವಿಜ್ಞಾನಿಗಳ ಮೂಲಕ ತಾವು ಪ್ರಚಾರಕ್ಕೆ ತರಬೇಕೆಂದಿರುವ ಶಾಸನಗಳ ಪರಿಣಾಮ ವ್ಯಕ್ತಿ ಸಮಾಜಗಳ ಮೇಲೆ ಹೇಗೆ ಆಗಬಹುದೆಂಬುದನ್ನು ರಂಗದಲ್ಲಿ ಪ್ರಯೋಗಿಸಿ ನಿರೀಕ್ಷಿಸಲಿ. ಈ ರಸಾಂಗಕ್ಕೂ ನ್ಯಾಯಾಂಗದಷ್ಟೇ ಗೌರವ ರಕ್ಷಣೆಗಳು ಬೇಕು - ಆಗ ಇದು ಫಲಕಾರಿಯಾದೀತು.

ನಮ್ಮ ರಾಜಕೀಯವ್ಯವಹಾರ ಜೀವನಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿಯೇ ನಡೆದು ನಮ್ಮ ಬಾಳುವೆಯನ್ನು ಅನೇಕ ದುರಂತಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗಿಸುವ ಬದಲು, ರಂಗದಲ್ಲಿ ಮೊದಲು ಅಭಿನೀತವಾಗಿ ಆಮೇಲೆ ಬಾಳಿಗಳಿದರೆ ಎಷ್ಟೋ ಕ್ಷೇಮವಾಗುತ್ತದೇನೋ ಎನಿಸುತ್ತದೆ. ನಮ್ಮ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿನವರು ಬರಿ ಊಹೆ ಉದ್ದೇಗಗಳಿಂದ ದೇಶ ವಿಭಜನೆಗೆ ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೆ ಮುಂಚೆ ದೇಶದ ಪ್ರಕೃತ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಸತ್ತಮರೀತಿಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಬಿಂಬಿಸುವ ಇಂಥ ಪ್ರಯೋಗಗಳನ್ನು ರಂಗಸ್ಥಲದಲ್ಲಿ ನೋಡಿದ್ದರೆ ಅವರು ಊಹಿಸಲಾರದಿದ್ದ ಸನ್ನಿವೇಶಗಳು ಅವರಿಗೆ ಗೋಚರವಾಗುತ್ತಿದ್ದವೋ ಏನೋ. ಮಹಾತ್ಮರ ಒಳದೃಷ್ಟಿಗೆ ಕಂಡದ್ದು ಇವರ ಹೊರದೃಷ್ಟಿಗೂ ತೋರಿ ನಮ್ಮ ಮಾರ್ಗ ಬೇರೆಯಾದರೂ ಆಗಬಹುದಾಗಿತ್ತು. ಅಥವಾ ಪೂರ್ವಸಿದ್ಧತೆ ಇನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚು ಪರಿಷ್ಕಾರವಾಗಿ ಆಗಬಹುದಾಗಿತ್ತು. ಈಗ ಜಮೀನುದಾರಿಯನ್ನು ರದ್ದುಗೊಳಿಸುವಿಕೆ, ಮಠ ದೇವಸ್ಥಾನ ಇತ್ಯಾದಿಗಳನ್ನು ಪೋಷಿಸುತ್ತಿರುವ ನಿಧಿನಿಕ್ಷೇಪಗಳ ಪುನರ್ವ್ಯವಸ್ಥೆ,

ಸ್ತ್ರೀಪುರುಷರಿರುವ ಸಂಬಂಧಗಳ ಧರ್ಮವಿಮರ್ಶೆ- ಇತ್ಯಾದಿ ಶಾಸನಗಳನ್ನು ಸೆಲೆಕ್ಟ್ ಕಮಿಟಿಗಳಿಗೆ ಒಪ್ಪಿಸುವ ಹಾಗೆ, ಜನತೆಯ ಸಂಪರ್ಕವನ್ನು ಹೊಂದಿ ಅವರ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸುತ್ತಿರುವ ಭಾವನಾಡಿಗಳ ಮೇಲೆ ಬೆರಳಾಡಿಸಬಲ್ಲ ರಸದರ್ಶಿಗಳಿಗೆ ಪ್ರಯೋಗಾರ್ಥವಾಗಿ ಒಪ್ಪಿಸಿದರೆ ನಮ್ಮ ದಾರಿ ಕ್ಷೇಮತರ ವಾಗಬಹುದಲ್ಲವೇ ?

ಈ ಸಲಹೆಯನ್ನು ಕೇಳಿ ನಗುವುದು ಸಹಜ. ಈ ಹಾಸವೂ ನನ್ನ ಕನಸಿನಲ್ಲಿ ಹೊಳೆಯುತ್ತಿದೆ. ಆದರೆ ತುಂಬು ಬಾಲ್ಯಕ್ಕೆ ಜ್ಞಾನಾರ್ಜನೆ ಎಷ್ಟು ಮುಖ್ಯವೋ ರಸಾರ್ಜನೆಯೂ ಅಷ್ಟೇ ಮುಖ್ಯ. ನಮ್ಮ ಗುರಿ ಜ್ಞಾನಾನಂದಮಯತೆ. ಅದಕ್ಕೇ ಈ ವಿಜ್ಞಾನಮಂದಿರದ ಸುತ್ತ ರಂಗಸ್ಥಲದ ಕನಸು ನನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟುತ್ತಿರುವುದು. ಆದರೆ ವಿಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ಈಗ ದೇಗುಲ; ಕಲೆಗೆ ಗುಡಾರ, ಗುಡಿಸಲು. ಒಂದು ಬೆಳೆದು ಒಂದು ಕೃಶವಾದರೆ, ನಮ್ಮ ಸಮತೂಕ ತಪ್ಪಿ ನಾವು ಮುಗ್ಧರಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ ಎಂಬ ವಿಜ್ಞಾನ ನಮಗಿನ್ನೂ ಮೂಡಿಲ್ಲ. ಹಿಂದೆ ಭಾವಪುಷ್ಪವಾಗಿ ಸಂಪ್ರದಾಯನಿಷ್ಠವಾದ ನಮ್ಮ ಮನಸ್ಸು ವಿಜ್ಞಾನದ ಬೆಳವಣಿಗೆಯನ್ನು ತಡೆದು ಅದನ್ನು ಹೀನಾಯವಾಗಿ ಕಂಡಿತ್ತು. ಈಗ ವಸ್ತುವಿಜ್ಞಾನನಿಷ್ಠವಾದ ನಮ್ಮ ಮನದೊಲವು ಆತ್ಮವಿಜ್ಞಾನಶೀಲವಾದ ಈ ನಾಟಕವೆಂದರೆ ಮೂಗು ಮುರಿಯುತ್ತದೆ. ಇವು ಪರಸ್ಪರ ವಿನಯವನ್ನು ಕಲಿತುಕೊಂಡು, ಹಿಂದೆ ಶಾಸ್ತ್ರಾಗಮಗಳಂತೆ, ಒಂದೆಡೆ ಬೆಳೆದು ಕಲಿತು ನಮಗೆ ಜ್ಞಾನಾನಂದವನ್ನು ಎಂದು ಕೊಡುತ್ತವೋ ನೋಡಬೇಕು.

ಹೀಗೆ ಈ ಪ್ರಯೋಗಶಾಲೆಯ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಊಹೆ ಓಡುತ್ತದೆ. ಇಂಥ ಚಿತ್ತಾಕರ್ಷಕವಾದ ಕನಸುಗಳಲ್ಲಿ, ನಮ್ಮ ಜ್ಞಾನ ಹಾಗೂ ಶಾಸನ ಮಂದಿರಗಳ ಸುಸಜ್ಜಿತಾವರಣಗಳಲ್ಲಿ ರಂಗನಿರ್ಮಾಣಮಾಡಿ, ಅದರ ಮೇಲೆ ಆಧುನಿಕ ಸಮಾಜ ಮತ್ತು ರಾಜಕೀಯ ತತ್ವಗಳಿಂದ ಆವಿಷ್ಟರಾದ ಪಾತ್ರಗಳನ್ನು ಬಗೆಬಗೆಯಾದ ಸನ್ನಿವೇಶಗಳಲ್ಲಿ ತೋರಿ ಆಡಿಸುತ್ತಾ, ಗುರುಗಳಿಗೂ ಶಿಷ್ಯರಿಗೂ, ಮಂತ್ರಿಗಳಿಗೂ ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳಿಗೂ ಜ್ಞಾನವಿನೋದಗಳನ್ನೊದಗಿಸುತ್ತಾ, ಶುಷ್ಕತರ್ಕಕ್ಕೆ ಸತ್ಯ ರಮ್ಯ ಪ್ರತೀಕಗಳನ್ನು ರೂಪುಗೊಳಿಸುತ್ತಾ ನಾನು ಭಾವಮಗ್ನನಾಗುತ್ತೇನೆ. ಆ ವೇಳೆಗೆ ನನ್ನ ಸ್ನೇಹಿತರು ತಮ್ಮ ಪ್ರಯೋಗವನ್ನು ಮುಗಿಸಿ 'ಹೋಗೋಣವೇ' ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ನನ್ನ ಕಲ್ಪನೆಯನ್ನು ಅವರಿಗೆ ಹೇಳಬೇಕೆಂದು ಆಸೆಯಾಗುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಅಂಜಿಕೆ ತಡೆಯುತ್ತದೆ. ಅವರ ಬುದ್ಧಿಗೆ 'ಕಣಮುಖ'ವಿದೆ, ನನ್ನದಕ್ಕೆ 'ಅಲೆಮುಖ'. ಅವರು ನನ್ನ ವಾದವನ್ನು ಕೇಳಿ ಸುಮ್ಮನಿದ್ದರೆ ಸಮ, ಇಲ್ಲದೆ ಪ್ರತಿ ಪ್ರಶ್ನೆ ಹಾಕಿದರೆ ಅದನ್ನು ತಡೆದುಕೊಳ್ಳುವ ಚೈತನ್ಯ ನನ್ನಲ್ಲಿ ಇರುತ್ತದೋ ಇಲ್ಲವೋ, ನಾನು ಮೌನವಾಗಿಯೇ

ಎದ್ದು ಅವರ ಹಿಂದೆ ಹೊರಡುತ್ತೇನೆ. ಅವರು ತಮ್ಮ ಶ್ರಾಂತಿಯನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಸಿಗರೇಟನ್ನು ಹಚ್ಚಿಸಿ ಹೊಗೆ ಎಳೆದು ಹೊರಕ್ಕೆ ಬಿಡುತ್ತಾ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಅದು ಗಾಳಿಯಲ್ಲಿ ದಾರಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ತೇಲಿಹೋಗುವಾಗ ಆದರ ಜತೆಗೆ ನನ್ನ ದೀಪ್ತಚಿತ್ತದಿಂದ ಹೊರಡುವ ಇಂಥ ಕನಸುಗಳು ಬೆರೆತುಕೊಳ್ಳುತ್ತವೆ. ನಾನೂ ಹಾಯಾಗಿ ಇರುಳಿನ ತಂಪಿನಲ್ಲಿ ಅವರ ಬೆನ್ನಹಿಂದೆ ಮನೆಯತ್ತ ನಡೆಯುತ್ತೇನೆ.

ನೀನಾಸಮ್ ತಿರುಗಾಟ ೨೦೦೪

ನೀನಾಸಮ್ ತಿರುಗಾಟದ ಈ ಸಾಲಿನ ಪ್ರಯೋಗಗಳು ದೇವನೂರು ಮಹಾದೇವ ಅವರ ಕತೆ ಕಾದಂಬರಿ ಹಾಗೂ ಲೇಖನಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡ 'ದ್ಯಾವನೂರು' (ರಂಗಪಠ್ಯ ಮತ್ತು ನಿರ್ದೇಶನ: ಸಿ. ಬಸವಲಿಂಗಯ್ಯ) ಮತ್ತು ರವೀಂದ್ರನಾಥ ಠಾಕೂರ್ ಅವರ 'ರಾಜ ಮತ್ತು ರಾಣಿ' (ಅನುವಾದ: ಕೆ. ವಿ. ಸುಬ್ಬಣ್ಣ; ನಿ: ಬಿ. ಆರ್. ವೆಂಕಟರಮಣ ಐತಾಳ). ನೀನಾಸಮ್ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಶಿಬಿರ ೨೦೦೪ ರಲ್ಲಿ ಪ್ರಥಮ ಪ್ರದರ್ಶನಗಳನ್ನು ಕಂಡ ಈ ನಾಟಕಗಳು ಅನಂತರ ಅಕ್ಟೋಬರ್ ೦೪ - ಜನವರಿ ೦೫ರ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕದ ಹಲವು ಊರುಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರದರ್ಶಿತ ವಾದವು.

ನೀನಾಸಮ್ ಮರುತಿರುಗಾಟ ೨೦೦೫

ಕಳೆದೇರಡು ವರ್ಷಗಳಂತೆ ಈ ಸಾಲಿನಲ್ಲೂ ನೀನಾಸಮ್ ಮರುತಿರುಗಾಟದ ಯೋಜನೆ ಹಮ್ಮಿಕೊಂಡಿದ್ದು ಫೆಬ್ರುವರಿಯಲ್ಲಿ ನಾಟಕದ ತಯಾರಿ ತಾಲೀಮುಗಳು ನಡೆದು, ಮಾರ್ಚ್ ದಿನಾಂಕ ೨ ಮತ್ತು ೩ರಂದು ಹೆಗ್ಗೋಡಿನಲ್ಲಿ ಮೊದಲ ಪ್ರದರ್ಶನಗಳು ನಡೆಯಲಿವೆ. ಈ ಸಾಲಿನ ನಾಟಕ ಬೇರೆಬೇರೆ ಕಾಲ ದೇಶಗಳ ಇತಿಹಾಸ ಪುರಾಣ ಹಾಗೂ ವರ್ತಮಾನದ ಮೂರು ವಿಭಿನ್ನ ಘಟನಾವಳಿಗಳನ್ನು ಏಕಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಹೆಣೆದು ಸಂಯೋಜಿಸಿದ 'ಕಾಲದಿವ್ಯ' ಎಂಬ ವಿಶಿಷ್ಟ ಪ್ರಯೋಗ. ನಮ್ಮ ದೇಶದ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಪ್ರಯೋಗಶೀಲ ರಂಗನಿರ್ದೇಶಕರಾದ ಮಣಿಪುರದ ಹೆಚ್. ಕನ್ನಯ್ಯಲಾಲ್ ಮತ್ತು ಸಾವಿತ್ರಿ ದಂಪತಿಗಳು ಈ ನಾಟಕವನ್ನು ನಿರ್ದೇಶಿಸಿ ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ.

ಸಮಕಾಲೀನ ರಂಗಭೂಮಿಯ

ಮುಂದಿನ ಸವಾಲು

ಡಾ. ಯು.ಆರ್. ಅನಂತಮೂರ್ತಿ

ಇಂದು ಪದವಿ ಸ್ವೀಕರಿಸುತ್ತಿರುವ ನಿಮಗೆಲ್ಲ ನನ್ನ ಹಾರ್ದಿಕ ಅಭಿನಂದನೆಗಳು. ಬಹಳ ಪರಿಶ್ರಮದ ಒಂದು ತರಬೇತಿಯನ್ನು ಮುಗಿಸಿದ್ದೀರಿ. ನಮ್ಮ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯಗಳ ಪದವಿಗಳಂತಲ್ಲ ನಿಮ್ಮ ಮೌಲ್ಯಮಾಪನ ವಿಧಾನ. ಇಂದು ಇಲ್ಲಿ ನೀಡುವ ಪದವಿ ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ, ಅದಕ್ಕಿಂತ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ, ನೇರ ಪ್ರೇಕ್ಷಕರೆದುರು ನೀವು ಪ್ರದರ್ಶಿಸುವ ನಾಟಕಗಳ ಮೂಲಕ ನಿಮ್ಮ ನಿಜವಾದ ಮೌಲ್ಯಮಾಪನ ನಡೆಯುತ್ತದೆ. ನೀವೆಷ್ಟೇ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿ ಪಡೆದ ನಂತರವೂ ಹಾಗೇನೆ. ಪ್ರಸಿದ್ಧಿ ಹೆಚ್ಚಿದಂತೆ ನಿಮ್ಮಿಂದ ಪ್ರೇಕ್ಷಕರ ನಿರೀಕ್ಷೆಯೂ ಅಷ್ಟುಮಟ್ಟಿಗೆ ಹೆಚ್ಚಾಗುತ್ತದೆ. ನಿಮ್ಮ ವೃತ್ತಿಯಲ್ಲಿ ನೀವು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಬೆಳೆದಂತೆ ಸಹೃದಯರ ಅಪೇಕ್ಷೆ - ನಿರೀಕ್ಷೆಗಳೂ ಅಂತೆಯೇ ಹೆಚ್ಚಾಗುವುದು ಸಹಜ. ಇದು ಒಬ್ಬ ಸಂಗೀತಗಾರನ ಮಟ್ಟಿಗೂ ನಿಜ, ಲೇಖಕನ ಮಟ್ಟಿಗೂ ನಿಜ. ಆದ್ದರಿಂದ, ಒಬ್ಬ ಸೃಜನಶೀಲ ಕಲಾವಿದನಿಗೆ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಪ್ರದರ್ಶನವೂ ಒಂದು ಹೊಸ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಆತ ನಿರಂತರವಾಗಿ ಹೊಸಹೊಸ ಸೃಷ್ಟಿಗಳಲ್ಲಿ ಹುಡುಕಾಟಗಳಲ್ಲಿ ನಿರತನಾಗಿರಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ; ತನ್ನದೇ ಹಿಂದಿನ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಯನ್ನು ನೆಚ್ಚಿಕೊಳ್ಳುವಂತಿಲ್ಲ; ತನ್ನದೇ ಹಳೆಯ ಅನುಕರಣೆಯನ್ನು ಪುನಃ ಮಾಡುವಂತಿಲ್ಲ. ಮನುಷ್ಯನ ಎಲ್ಲ ನವನವೀನ ಸೃಷ್ಟಿಗಳಲ್ಲೂ ಇರುವಂತೆಯೇ ಸೌಂದರ್ಯಾನುಭೂತಿಯಲ್ಲೂ ಒಂದು ತೆರನ ದಣಿವು ಇದೆ. ಅತಿ ಬಳಕೆಯಿಂದಾಗುವ ಈ ಇಲ್ಲಮೆ, ಖಾಲಿತನ ಕೇವಲ ವಸ್ತು - ವಿಷಯಗಳ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ, ರೂಪ ಹಾಗೂ ತಂತ್ರಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲೂ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ.

ಇಲ್ಲಿನ ನಿಮ್ಮ ಅಧ್ಯಾಪಕರು ನಿಮಗೆ ನೀಡಿದ ಶಿಕ್ಷಣದ ಹಾಗೂ ತರಬೇತಿಯ ವಿಧಾನಗಳ ಬಗೆಗೆ ಒಂದೆರಡು ಒಳ್ಳೆಯ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಹೇಳಲೇಬೇಕು. ಈ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ನಾಟಕಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ - ಹಲವಾರು ಭಾಷೆ, ಸಂಸ್ಕೃತಿ, ರಂಗಸಂಪ್ರದಾಯ

೦೪

ಗಳಿರುವ ಈ ವಿಶಾಲ ಉಪಖಂಡಕ್ಕೆ ಅನುಗುಣವಾದ ಯೋಗ್ಯವಾದ ಶಿಕ್ಷಣವಿಧಾನವನ್ನು ರೂಪಿಸುವಲ್ಲಿ ನೀವು ಹಾಗೂ ನಿಮ್ಮ ಅಧ್ಯಾಪಕರುಗಳು ನಿರಂತರವಾಗಿ ಸವಾಲುಗಳನ್ನೆದುರಿಸಿ ಕ್ರಿಯಾಶೀಲವಾದ ಹುಡುಕಾಟ ನಡೆಸಿದ್ದೀರಿ. ಇಲ್ಲಿನ ಶಿಕ್ಷಣಕ್ಕೊಂದು ಪಠ್ಯಕ್ರಮವನ್ನು ರೂಪಿಸುವುದು ಭೌತಶಾಸ್ತ್ರ ರಸಾಯನಶಾಸ್ತ್ರ ಸಮಾಜಶಾಸ್ತ್ರ ಇಂಜಿನಿಯರಿಂಗ್ ಮೊದಲಾದವುಗಳಿಗಿಂತ ತೀರ ಬೇರೆಯೇ ರೀತಿಯ ಕೆಲಸ. ನಿಮ್ಮಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬರೂ ನಿಮ್ಮ ನಿಮ್ಮ ಸ್ವಂತ ಭಾವನೆ ನೆನಪು ದೃಷ್ಟಿಕೋನ ಹಾಗೂ ಅವುಗಳ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ರೂಪುಗೊಂಡ ಕಲಾಪ್ರಜ್ಞೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿದ ಸ್ವಂತ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವ ಉಳ್ಳವರು. ನೀವು ಎಷ್ಟು ಕಲಿತಿಲ್ಲವೋ ಅಷ್ಟೇ ಕಲಿತಿರುತ್ತೀರಿ. ಇದು ಇತರ ಎಲ್ಲ ಶಾಲೆಗಳಿಗಿಂತ ಭಿನ್ನವಾದುದು. ಇತರ ಶಿಕ್ಷಣ ಸಂಸ್ಥೆಗಳಲ್ಲಿ ನೀಡುವ ಜ್ಞಾನ, ತರಬೇತಿ ವೈಯಕ್ತಿಕ ಸ್ವರ್ತವಿಲ್ಲದುದು, ತಟಸ್ಥವಾದುದು. ಬದಲಿಗೆ, ಇಲ್ಲಿ ನಿಮ್ಮ ಕಲಿಕೆಯ ಜೊತೆಗೆ ನಿಮ್ಮೆಲ್ಲರ ವಿಭಿನ್ನ ಭಾಷೆ, ಪ್ರಾಂತೀಯ ಗುಣ - ಸಂಸ್ಕಾರಗಳು ಒಂದುಗೂಡಿ ಬರುತ್ತವೆ. ನೀವು ನಿಮ್ಮೊಡನೆ ಏನನ್ನು ತಂದಿರುತ್ತೀರೋ ಅದರ ಆಳಕ್ಕೆ ಇಳಿಯಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ, ಮತ್ತು, ಅದೇ ಹೊತ್ತಿಗೆ, ಇಂತಹ ಒಂದು ಮಿಶ್ರ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳ ನಡುವಣ ಕಲಿಕಾ ವಿಧಾನದಲ್ಲಿ ನಿಮ್ಮ ಒಳಗನ್ನೂ ಅರ್ಥಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಬೆಳೆಸಿಕೊಳ್ಳುವುದಾಗುತ್ತದೆ.

ಇಂದು ನಮ್ಮ ದೇಶದ ಯಾವುದೇ ಶಿಕ್ಷಣ ಸಂಸ್ಥೆಯೂ ನಮ್ಮ ಹಿಂದಿನ ಅಥವಾ ಪಶ್ಚಿಮದ ವಿಧಾನಗಳನ್ನು ಅನುಕರಿಸಿಕೊಂಡು ಕೂರುವಂತಿಲ್ಲ; ಬದಲು, ಇಂದಿಗೆ ಪ್ರಸ್ತುತವಾಗಬೇಕಾದ ಸವಾಲುಗಳನ್ನು ಎದುರಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ನಮಗೆ ಅದರ ಅರಿವಿನೊಂದಿಗೆ ಪಶ್ಚಿಮದ ಜೊತೆಗೆ ಸರಿಸಾಟಿಯಾಗಿ ಹೆಜ್ಜೆಹಾಕಬೇಕೆಂಬ ಒಳಗಿನ ತುಡಿತವೂ ಇರುತ್ತದೆ. ನಮ್ಮ ಶಿಕ್ಷಣಕ್ಷೇತ್ರದ ಎಲ್ಲ ರಂಗಗಳ ಮಟ್ಟಿಗೂ ಇದು ನಿಜ. ಅಥವಾ, ಕಲೆಯನ್ನು ಗಂಭೀರವಾಗಿ ಪರಿಗಣಿಸಿ ದುಡಿಯುವ ಒಬ್ಬ ಪ್ರಯೋಕ್ಷ್ಮ ನೀವಾಗಿದ್ದರೆ, ಪಶ್ಚಿಮಕ್ಕಿಂತ ಭಿನ್ನವಾಗಬೇಕಾದ ಹಾಗೂ ನಿಮ್ಮದೇ ಹಿಂದಿನ ಪರಂಪರೆಯ ಅನುಕರಣೆಯಿಂದ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾದ ಸವಾಲನ್ನು ನೀವು ಎದುರಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ.

ನಮ್ಮ ದೇಶದ ಬುದ್ಧಿಜೀವಿಗಳು ಎರಡು ತೆರನಾಗಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತಾರೆ - ಹಿಂದಿನಿಂದ ಪುನರುತ್ಥಾನವಾದಿಯಾಗಿಯೂ ಬದಿಗಳಿಂದ ಆಧುನಿಕರಾಗಿಯೂ ಕಾಣುತ್ತಾರೆ - ಎಂದು ಡಾ. ಲೋಹಿಯಾ ಒಮ್ಮೆ ಹೇಳಿದ್ದರು. ನಾವು ನಮ್ಮ ಹಿಂದಿನ ಜೊತೆತಪ್ಪಿ, ಹಳೆಯ ಕ್ರಿಯಾವಿಧಿಗಳು ಅಥವಾ ಜಾನಪದಗಳ ಕಡೆಗೆ ತಿರುಗಿದಾಗ ಅವನ್ನು ಇಂದಿನ ನಮ್ಮ ಆಧುನಿಕ ಸೊಬಗಿನ 'ತಲ್ಲಣ' ತಳಮಳಗಳ ಜೊತೆಗೆ

ಹೊಂದಿಸಿಕೊಂಡು, ಏಕಕಾಲದಲ್ಲಿ ನಾವು ಭಾರತೀಯರೆಂದೂ ಹಾಗೆಯೇ ವಿಶ್ವಪ್ರಜೆಗಳೆಂದೂ ಭಾವಿಸುತ್ತೇವೆ. ಅಥವಾ, ಪಶ್ಚಿಮದ ಕೆಲವು ಹೊಸಹಾದಿಗಳನ್ನು ಅಳವಡಿಸಿಕೊಂಡರೆ ನಾವು ಪ್ರಯೋಗಶೀಲ ಆಧುನಿಕರೆಂದೂ ಸಮಕಾಲೀನರೆಂದೂ ತಿಳಿಯುತ್ತೇವೆ. ಸದ್ಯದ ತುರ್ತು, ಅಧಿಕೃತತೆಗಳಿಲ್ಲದ ನಮ್ಮ ಹಲವು ಸಾಹಿತ್ಯಕೃತಿಗಳ ಮಟ್ಟಿಗೂ ಈ ಮಾತು ಸತ್ಯ.

ನಾವು ಹೆಚ್ಚುಕಾಲ ಹಾಗೆ ಆಚೀಚೆ ನೋಡುತ್ತ ಕಾಲಕಳಿಯುವಂತಿಲ್ಲ. ಬುದ್ಧಿಜೀವಿ ಆಧುನೀಕಾರರಿಗೆ ಸೋವಿಯೆತ್ ಮಾದರಿ ಸೋತಿದೆ, ಮತ್ತು ಅಮೆರಿಕಾ ಸವಾಲಿಲ್ಲದ ಬಲಿಷ್ಠ ಶಕ್ತಿಯಾಗಿದೆ. ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಪ್ರವಾಸೋದ್ಯಮ ಅಥವಾ ಅನುಕರಣಾತ್ಮಕ ಆಧುನಿಕತೆ ನಮ್ಮ ಕಲಾತ್ಮಕ ಕ್ರಿಯಾಸೂಚಿಗಳನ್ನು ನಿರ್ದೇಶಿಸುವಂತೆ ಕಾಣುತ್ತಿದೆ. ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ನಾಟಕಶಾಲೆಯಂತಹ ಒಂದು ಹಿರಿಯ ಸಂಸ್ಥೆಯು ಇಂತಹ ಸುಲಭ ಆಮಿಷಗಳನ್ನು ಹೇಗೆ ತಡೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ, ಮತ್ತು ನಮ್ಮ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ವೈವಿಧ್ಯಗಳೊಂದಿಗೆ ಹೇಗೆ ದೃಢವಾಗಿ ಹಾಗೂ ಮುಕ್ತವಾಗಿ ಮುನ್ನಡೆಯುತ್ತದೆ ಎನ್ನುವುದು ಇಂದಿನ ಮುಖ್ಯ ಪ್ರಶ್ನೆಯಾಗುತ್ತದೆ. ಒಂದಕ್ಕೆ ಮಾನಸಿಕ ಏಕೋದ್ಯುಕ್ತತೆಯೂ ಮತ್ತೊಂದಕ್ಕೆ ಸಂದರ್ಭಾನುಸಾರವಾದ ಮುಕ್ತಮನಸ್ಸೂ ಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಇವೆರಡೂ ಪರಸ್ಪರ ವಿರುದ್ಧವಾದವುಗಳಲ್ಲವೆನ್ನುವುದನ್ನು ಒಬ್ಬ ಸೃಜನಶೀಲ ವ್ಯಕ್ತಿ ತಿಳಿದಿರುತ್ತಾನೆ. ಕಲ್ಪನಾಪ್ರತಿಭೆಯು ವಿಭಿನ್ನ ನೋಟ ಆಶಯ ಆಕೃತಿಗಳನ್ನು ಕಲೆಹಾಕಿ ಒಟ್ಟಿಂದವನ್ನು ಸಾಧಿಸಬಲ್ಲುದಾದರೆ, ಅದೇ, ರಂಜನೆಯ ಆಮಿಷವು ಅವುಗಳಿಂದ ಥಳಕಿನ ಬೆಡಗನ್ನು ಮಾತ್ರ ಸೃಷ್ಟಿಸಬಲ್ಲದು. ಪರಂಪರೆಯೆಂದು 'ಎತ್ತಿಕ್' ಅಂಶಗಳನ್ನು ಹೆಣೆದು ಆಕರ್ಷಕವಾದ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಖಚಿತಿಯನ್ನು ಕಟ್ಟುವ ಬಗೆಯನ್ನು ನಾನು ಯಾವತ್ತೂ ಒಪ್ಪಲಾರೆ.

ನಾನೊಬ್ಬ ಬರಹಗಾರ. ಕಥೆ ಕವಿತೆ ಕಾದಂಬರಿಗಳನ್ನು ಮೆಚ್ಚುವವನು. ಹಾಗೆಂದು, ನನ್ನನ್ನು ನಿಧಾನಿಯಾಗಿಸುವ ವಿಲಂಬಗತಿಯ ಕೃತಿಗಳಿಂದ ನಾನೇನೂ ಸುಸ್ತಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಇತ್ತೀಚೆಗೆ ಒಂದು ಕೂಡಿಯಾಟ್ಟಂ ಪ್ರದರ್ಶನವನ್ನು ನೋಡಿದೆ. ಎರಡು ಸಾಲಿನ ಒಂದು ಕವಿತೆಯನ್ನು ಒಂದು ಗಂಟೆಹೊತ್ತು ಅಭಿನಯಿಸಿದರು. ಪ್ರೇಕ್ಷಕರು ಮಂತ್ರಮುಗ್ಧರಾಗಿ ಕುಳಿತಿದ್ದರು. ಆಗ, - ಯಾವುದನ್ನು ವಿಲಂಬಗತಿಯಲ್ಲಿ ವಿಸ್ತರಿಸುವುದು ಸಾಧ್ಯವೋ ಮತ್ತು ಯಾವುದು ನಮ್ಮನ್ನು ಸಾವಧಾನಿಗಳನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುವುದೋ ಅದು ಕಲಾಕೃತಿ - ಎನ್ನುವುದು ಕಲೆಯ ಉತ್ತಮ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವಾಗಿ ಬಲ್ಲುದು ಎಂದು ಆಲೋಚಿಸಿದೆ. ಆದರೆ, ಎಲ್ಲಾ ರಂಗಭೂಮಿಯೂ ಈ ಗುಣವನ್ನು ಪಡೆಯಬೇಕೆಂದು ಹೇಳಲಾರೆ. ಕುತೂಹಲವನ್ನು ಕಾಪಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದು

ರಂಗಭೂಮಿಯ ಮುಖ್ಯ ಗುಣ; ಅದನ್ನು ಪರಿಚಿತವಲ್ಲದ ಇತರ ಮಾರ್ಗಗಳಿಂದಲೂ ಸಾಧ್ಯವಾಗಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು ಎನ್ನುವುದು ನನ್ನ ಮಾತಿನ ತಾತ್ಪರ್ಯ.

ನನ್ನ ಶಾಲೆದಿನಗಳ ನೆನಪಾಗುತ್ತದೆ. ನನಗೆ ಪರಿಚಯವಿರುವ ಆಗಿನ ರಂಗಕರ್ಮಿಗಳೆಲ್ಲರೂ ಕಾವ್ಯಮಯ ಭಾಷೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಅನಾಸಕ್ತರು. ಅಂದಿನ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಬರಹಗಾರರ ನಾಟಕಗಳನ್ನು ಬರೇ ಓದಿನ ನಾಟಕಗಳೆಂದು ಸಾರಾಸಗಟಾಗಿ ತಿರಸ್ಕರಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಆ ಧೋರಣೆ ಹೆಚ್ಚುಕಾಲ ನಿಲ್ಲಲಿಲ್ಲವೆಂದು ನನಗೆ ಸಂತೋಷ. ಕೇವಲ ರಂಗಪ್ರದರ್ಶನವನ್ನೇ ಗುರಿಯಾಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಬರೆಯಲ್ಪಡದ ಅಂದಿನ ಹಲವು ಲೇಖಕರ ನಾಟಕಗಳು, ನಿಜವಾಗಿಯೂ, ರಂಗವೇ ಗುರಿಯಾಗಿ ಬರೆಯಲ್ಪಟ್ಟ ನಾಟಕಗಳಿಗಿಂತ ನಿರ್ದೇಶಕರಿಗೆ ಹಾಗೂ ನಟರಿಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಸವಾಲನ್ನು ಒಡ್ಡಬಲ್ಲಂಥವು. ಶ್ರೇಷ್ಠ ಕಾವ್ಯವೊಂದು ರಂಗದಮೇಲೆ ಬಂದಾಗ ಕೇವಲ ಕಾಣುವುದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿನ ಸಂಗತಿಗಳು ಸಹೃದಯರನ್ನು ತಲುಪುತ್ತವೆ. ನಟರು ಮಾತಾಡುವ ಕಾವ್ಯಭಾಗವು ಕೃತಕವೆಂದು ಅನ್ನಿಸಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ. ಈಗಂತೂ ಹಾಗಿಲ್ಲ. ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ, ಅನುಭವದ ಉದ್ದೀಪನ ಸಾಧ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ.

ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ನಾಟಕಶಾಲೆಯು ತನ್ನ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಕಾವ್ಯ ಸಾಹಿತ್ಯ ಇತಿಹಾಸ ತತ್ವಶಾಸ್ತ್ರ ಮುಂತಾದ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲೂ ಸೂಕ್ಷ್ಮಗ್ರಾಹಿಗಳಾಗುವಂತೆ ನೋಡಿ ಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆಂದು ಭಾವಿಸುತ್ತೇನೆ. ಖಂಡಿತವಾಗಿಯೂ, ಸಾಹಿತ್ಯ - ವಿಮರ್ಶೆಗಳ ಬಗೆಗಿನ ಸೂಕ್ಷ್ಮಗ್ರಹಿಯು ನಿಮ್ಮ ರಂಗಕಾಯಕಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚಿನ ಪುಷ್ಟಿ ಕೊಡುತ್ತದೆ. ಲಾರೆನ್ಸ್ ಆಲಿವಿಯೇರ್‌ನ ಒಫೆಲೋ ಬ್ರಾಡ್‌ವೇಯ ಮಾದರಿಯಿಂದ ಭಿನ್ನವಾಗಿ ದೂರ ಹೋದುದರಿಂದಲೇ ಹೆಚ್ಚಿನ ಹೊಸ ಅರ್ಥಗಳನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡಿತು ಎಂಬ ಮಾತು ಕೇಳಿದ್ದೇನೆ. ಕೊರಿಯೋಲೇನಸ್ ಕುರಿತಾದ ಬ್ರೆಕ್ಸ್‌ನ ವಿಮರ್ಶೆಯೂ ಅಂತಹ ಇನ್ನೊಂದು ಉದಾಹರಣೆ.

ಇತಿಹಾಸ ಮತ್ತು ತತ್ವಶಾಸ್ತ್ರಗಳ ಕುರಿತಾದ ಗ್ರಹಿಕೆಯನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಬೇಕೆನ್ನುವ ಮಾತು ಅತ್ಯುಕ್ತಿಯೆಂದೆನಿಸಬಾರದು. ಇತಿಹಾಸ ಮತ್ತು ತತ್ವಶಾಸ್ತ್ರಗಳ ನಡುವೆ ಕರುಳು ಸಂಬಂಧವಿರುವ ಕಾರಣ, ಅವುಗಳ ಕುರಿತಾದ ಅಜ್ಞಾನವು ನಮ್ಮ ಚಿಂತನೆಯನ್ನು ಕುರುಡಾಗಿಸುತ್ತದೆ. ನಾವು ಕುರುಡರಾಗಿ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿರುವ ಬಲಾಢ್ಯ ವಿಷಯಗಳು ಸಾರ್ವತ್ರಿಕ ಯಾ ವಿಶ್ವಾತ್ಮಕವೆಂದೂ ಬಲಹೀನ ಸಂಗತಿಗಳು ಕೇವಲ ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ವೆಂದೂ ಆಲೋಚಿಸುವಂತಾಗುತ್ತದೆ. ಅಂತಹ ಒಂದು ಭಾವನೆಯೇ ಸೋವಿಯೆತ್ ಯೂನಿಯನ್ನಿನ ನಾಶಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಯಿತು. ಒಮ್ಮೆ ಕಚಾಕ್‌ಸ್ತಾನದ ಒಬ್ಬ ಲೇಖಕ ನನಗೆ ಹೇಳಿದ್ದ - ಜಾಗತಿಕ ಮಟ್ಟದ ಕೃತಿಗಳು ಬರುವುದು ರಷ್ಯನ್ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ

ಸಾಧ್ಯ ಹಾಗೂ ಆ ಭೌಗೋಲಿಕ ವಲಯದ ಪರಿಮಿತಿಯೊಳಗೆ ಬರುವ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರವೇ ಎತ್ತಿಕೆ ವಾಸ್ತವಗಳು ಬಿಂಬಿತವಾಗಬಲ್ಲವು ಎಂಬ ಆಲೋಚನಾ ಕ್ರಮದಲ್ಲೇ ತಾವೆಲ್ಲ ಬೆಳೆದುಬಂದವರು – ಎಂದು. ಪುಣ್ಯವಶಾತ್, ಬಹುಮಟ್ಟಿಗೆ ನಮ್ಮ ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಬರೆಯುವ ಲೇಖಕರಲ್ಲ ಇಂತಹ ಭಾವನೆಗಳಿಂದ ಮುಕ್ತರಾಗಿದ್ದಾರೆ.

ಕಲೆ ಸಾಹಿತ್ಯ ಮತ್ತು ರಂಗಭೂಮಿಗಳಲ್ಲಿನ ಪ್ರಾಯೋಗಿಕತೆಗೆ ಜೀವದುಂಬುವ ಎಲ್ಲ ಹೊಸ ವಿಚಾರಗಳೂ ಹುಟ್ಟುವುದು ಮನುಷ್ಯವ್ಯಕ್ತಿತ್ವದ ನಿಜ ಅನುಭವದಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ನಿಶ್ಚಿತವಾದೊಂದು ಐತಿಹಾಸಿಕ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ. ಆದರೆ ನಾವು, ಸರಿಯಲಿಸಮ್, ಕ್ಯೂಬಿಸಮ್, ಸಿಂಬಲಿಸಮ್ ಮುಂತಾದ ಆಮದಾದ ಸೌಂದರ್ಯ ಸೂತ್ರಗಳನ್ನು ಹಾಗೂ ಅಸ್ತಿತ್ವವಾದ, ಆಧುನಿಕೋತ್ತರವಾದಗಳಂತಹ ಸೈದ್ಧಾಂತಿಕ ನಿಲುವುಗಳನ್ನು – ಅವು ಎಲ್ಲ ಕಡೆಗೂ ಸಲ್ಲುವ 'ಸಾರ್ವತ್ರಿಕ' ಸತ್ಯಗಳೆಂದು ಬಗೆದು – ಪ್ರಶ್ನೆಮಾಡದೆ ನಂಬುವ ಸ್ವೀಕರಿಸುವ ಚಾಳಿಗೆ ಬೀಳುತ್ತೇವೆ. ರಂಗಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಕೆಲಸಮಾಡುವ ನೀವು ಇಂತಹ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ಭೋಳತನಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗಬಾರದು.

ನನ್ನ ಮಾತುಗಳನ್ನು ತಪ್ಪಾಗಿ ತಿಳಿಯಬಾರದು. ವ್ಯಾಸ ವಾಲ್ಮೀಕಿಯರಿಂದ ಮೊದಲಾಗಿ ಇಂದಿನವರೆಗೆ ಎಲ್ಲಾ ಕಾಲದಲ್ಲೂ ಈ ಮನುಷ್ಯಸತ್ವವೆನ್ನುವಂಥಾದ್ದು ಇತಿಹಾಸದ ಕುಲುಮೆಯಲ್ಲಿ ಪುಟಗೊಂಡು ಆಕಾರಗೊಂಡು ಕಾಲ ಮತ್ತು ಇತಿಹಾಸಗಳಿಗೆ ಅತೀತವಾಗಿ ನಿಲ್ಲುವಂಥಾದ್ದು ಎಂದು ನಂಬುತ್ತೇನೆ ನಾನು. ಮನುಕುಲದ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಮಹಾಕಾವ್ಯಗಳು ಹುಟ್ಟಿದ್ದು ಇತಿಹಾಸದ ಆದಿಮ ಹಂತಗಳಲ್ಲೇ. ಆಳವಾದ ನೋವು ಮತ್ತು ನಿರ್ಭಯದ ಶೋಧನೆಗಳಿಂದಲೇ ಮನುಷ್ಯಜೀವಿತದ ಸ್ಥಿತಿಗತಿಗಳ ಕುರಿತಾದ ಅಂತಹ ಹೊಳೆಮಿಂಚುಗಳು ಯಥಾರೂಪ ನಿರೂಪಿಸಲ್ಪಟ್ಟವು. ಕೆಲವು ಸತ್ಯಗಳು ನಿಜಜೀವನದಲ್ಲಿ ಎದುರಿಸಲು ಕಷ್ಟಸಾಧ್ಯವಾದಂಥವು. ಆದರೆ ವ್ಯಾಸ, ಟಾಲ್‌ಸ್ಟಾಯ್ ಮತ್ತು ಕಾಫ್ಕಾನಂಥವರು ನಾವು ನಮ್ಮ ಆತ್ಮ ಕೇಂದ್ರದಲ್ಲೇ ಅವನ್ನು ಎದುರಿಸುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಹಾಗೆಯೇ, ಜಗತ್ತಿನ ಶ್ರೇಷ್ಠ ನಾಟಕಕಾರರು ಐತಿಹಾಸಿಕ ಮತ್ತು ಭೌಗೋಳಿಕ ಗಡಿಸೀಮೆಗಳನ್ನು ದಾಟಿ ಅತೀತರಾಗಿ ನಾವು ಅಚ್ಚರಿಪಡುವಷ್ಟು ಆತ್ಮೀಯವಾಗಿ ತಮ್ಮ ದರ್ಶನಗಳನ್ನು ಕಾಣ್ಯಗಳನ್ನು ನಮಗೆ ತಲುಪಿಸುತ್ತಾರೆ. ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಇದು ರಸಾನುಭವ – ನಮ್ಮೆಲ್ಲರ ಆತ್ಮ ಕೇಂದ್ರದ ಪ್ರಶಾಂತಮೌನದಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವ ಒಂದು ಪುನಃಶೋಧನೆ – ಅದು ತಪಸ್ಸಿನಿಂದ ಮಾತ್ರ ಹೊರಹೊಮ್ಮುವಂಥಾದ್ದು, ವರಪ್ರಸಾದದಂತೆ ಅನುಭವಕ್ಕೆ ಬರುಂಥಾದ್ದು.

ನಾವು ಇನ್ನೊಂದು ರೀತಿಯ ಭ್ರಾಂತಿಗೆ ಬಲಿಯಾಗುವುದೂ ಇದೆ; ಹುಸಿ

ಭ್ರಮೆಗಳಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕುಬೀಳುವುದೂ ಇದೆ. ಅದು – ಶಾಸ್ತ್ರೀಯವು ಜಾನಪದಕ್ಕಿಂತ ಶ್ರೇಷ್ಠ, ಅಥವಾ ವಾಸ್ತವಶೈಲಿಯನ್ನುವುದು ಇತರ ವಿಧಾನಗಳಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ವಾಸ್ತವಸತ್ಯವನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿರುತ್ತದೆ – ಎಂಬಿತ್ಯಾದಿಯಾದ ವಿಭಿನ್ನ ರೀತಿಯ ಕಲಾರೂಪಗಳು ಹಾಗೂ ಪ್ರದರ್ಶನ ಶೈಲಿಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು-ಕಡಿಮೆ ಎಂಬ ತರತಮ ಭಾವವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸುವುದರಿಂದ ಉಂಟಾಗುವ ಭ್ರಮೆ. ಎಲ್ಲಾ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಸಾಹಿತ್ಯಕೃತಿಗಳಲ್ಲೂ ಸಾರ್ವಕಾಲಿಕವಾಗಿ ಕಂಡು ಬರುವ ಒಂದು ಮುಖ್ಯ ವಿಷಯ ವಾಸ್ತವ ಮತ್ತು ಭ್ರಮೆಗಳ ನಡುವಣ ದ್ವಂದ್ವಾತ್ಮಕ ತಾಕಲಾಟ. ಇವು ಜೊತೆಜೊತೆಗೆ ಹೊಂದಿಕೊಂಡು ಇರುವ ಕ್ರಮ ತುಂಬಾ ಸಂಕೀರ್ಣವಾದದ್ದು. ಎಷ್ಟು ಸಂಕೀರ್ಣವೆಂದರೆ, ಸತ್ಯದ ಹುಡುಕಾಟದಲ್ಲಿ ತಥಾಕಥಿತ ವಾಸ್ತವವಾದ ಮಾತ್ರ ಹೆಚ್ಚು ಸಮರ್ಥ ಎನ್ನುವ ಧೋರಣೆ ಸಾಧುವಾಗಲಾರದು. ಕಲೆ, ಸಾಹಿತ್ಯ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ, ರಾಜಕೀಯ ಅಥವಾ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಸತ್ಯತಥ್ಯಗಳ ಹುಡುಕಾಟದಲ್ಲೂ ಈ ಒಂಟಿದಾರಿ ಸತ್ಯ ಕಾಣಲಾರದು. ಎರಡು ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಉದಾಹರಿಸಬಹುದು. 'ಕೃಷ್ಣಸಂಧಾನ' ಯಕ್ಷಗಾನದಲ್ಲಿ ಕೌರವನ ಆಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ದುರ್ರೋಧನನನ್ನು ಎದುರಿಸುವ ಕೃಷ್ಣನಾಗಿ ಕೆರೆಮನೆ ಶಂಭು ಹೆಗಡೆಯವರ ಅಭಿನಯವನ್ನು ನೆನಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದೇನೆ. ದುರ್ರೋಧನ ಕೃಷ್ಣನನ್ನು ಕೀಳುಕುಲದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದವನೆಂದು ಜರೆಯುತ್ತಾನೆ. ಕೃಷ್ಣನು ತನ್ನ ಕಾಲಿನ ಉಂಗುಷ್ಣವನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪಮಾತ್ರ ನೆಲಕ್ಕೆ ಒತ್ತುತ್ತಲೇ ಕೌರವಸಿಂಹಾಸನವು ರಾಜನ ಸಮೇತ ದಿಂಡುರುಳಿ ಕೃಷ್ಣನ ಕಾಲಬುಡದಲ್ಲಿ ಬೀಳುತ್ತದೆ. ನಾನು ಈ ಪ್ರಸಂಗವನ್ನು ನೋಡಿದ್ದು ತುರ್ತುಪರಿಸ್ಥಿತಿಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿ. ಪ್ರಜ್ಞಾಪೂರ್ವಕವಾದ ಅವಧಾರಣೆ ಇಲ್ಲದೆಯೇ ಅದು ಅತ್ಯಂತ ರಾಜಕೀಯವಾಗಿತ್ತು. ಕಾಲುಂಗುಟ ದಿಂದ ನೆಲವನ್ನೊತ್ತುವ ಆ ಒಂದು ಚಿಕ್ಕ ಅಭಿನಯಮುದ್ರೆಯು ಮುಂದಿನ ಕಾವ್ಯಮಯ ಸಂವಾದದಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಿನ ಒತ್ತು ವಿಸ್ತಾರ ಪಡೆದು ಬೆಳೆದಿತ್ತು.

ವಾಸ್ತವವಾದದ ಮಿತಿಯನ್ನು ಸೂಚಿಸಲು ನಾನು ಬುಡಾಪೆಸ್ಕಾನಲ್ಲಿ ಕೇಳಿದ ಇನ್ನೊಂದು ಕಥೆಯನ್ನು ಹೇಳುತ್ತೇನೆ. ಜಾರ್ಜ್ ಲುಕಾಕ್ಸ್ ಕೆಲವೇ ದಿನಗಳ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಹಂಗರಿಯಲ್ಲಿ ಮಂತ್ರಿಯಾಗಿದ್ದ. ಆತ ಮೊದಲು ರಷ್ಯಾದ ಯಾವ ಸೋವಿಯೆತ್ ಕಮ್ಯೂನಿಸ್ಟ್ ಸರ್ಕಾರವನ್ನು ಬೆಂಬಲಿಸಿದ್ದನೋ ಅದೇ ಸೋವಿಯೆತ್ ಸರ್ಕಾರದ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಶಾಹಿ ಆಕ್ರಮಣದ ಧೋರಣೆಯಿಂದಾಗಿ ತಲೆತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು ಪಲಾಯನ ಮಾಡಬೇಕಾಯಿತು. ಅಂತಹ ಒಂದು ಆತಂಕದ ರಾತ್ರಿಹೊತ್ತು ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಕಂಡ ಪಾಳುಬಿದ್ದ ಬಂಗಲೆಯೊಂದರಲ್ಲಿ ಆಡಗಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಅಲ್ಲಿತನಕ ಕಾಫ್ಕಾನ ಬ್ರಾಮಕ ಕಲ್ಪನೆಗಳಿಗಿಂತ ಟಾಲ್‌ಸ್ಟಾಯ್ ಮತ್ತು ಥಾಮಸ್‌ಮನ್‌ರು ಮಾತ್ರ ಬದುಕಿನ ನಿಜವಾದ ಸತ್ಯಗಳನ್ನು ತಮ್ಮ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿದವರು ಎಂಬ ತಾತ್ವಿಕ ಧೋರಣೆ

ಹೊಂದಿದ್ದ ಲುಕಾಕ್ಸ್ ಈಗ ಅಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಜೊತೆಗಿದ್ದ ಆಗಂತುಕ ಮಿತ್ರನ ಹತ್ತಿರ, 'ಕಾಫ್ಯಾ ಕೂಡಾ ವಾಸ್ತವವಾದಿಯೇ ಎನ್ನುವುದನ್ನು ಈಗ ತಿಳಿದೆ' ಎಂದು ಉದ್ಗರಿಸುತ್ತಾನೆ. (ಬುಡಾಪೆಸ್ಟ್‌ನಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬಳು ಹೆಣ್ಣುಮಗಳು ನನಗೆ ಈ ಕಥೆ ಹೇಳಿದಳು; ಅವಳು ಹೇಳಿದ್ದನ್ನು ಯಥಾವತ್ತಾಗಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸುತ್ತಿಲ್ಲ ಅಷ್ಟೆ.)

ಇಷ್ಟೆಲ್ಲ ಹೇಳಿದ ನಂತರ, ನಮ್ಮ ದೇಶದಲ್ಲಿ 'ಪ್ರಾಂತೀಯ'ಕ್ಕಿಂತ ಭಿನ್ನವಾದ 'ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ'ವೆಂಬುದಿಲ್ಲ ಹಾಗೂ ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ನಾಟಕವಾಡಲು ಒಂದೇಒಂದು ಮಾರ್ಗ ಅಂತಿಲ್ಲ - ಎನ್ನುವುದು ನನ್ನ ಅಭಿಪ್ರಾಯವೆಂದು ಮತ್ತೆ ಬಿಡಿಸಿಹೇಳಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ. ನಾವು ನಿಜವಾಗಿ ಭಾರತೀಯರಾಗುವ ದಾರಿ ಯಾವುದೆಂದರೆ ಇಲ್ಲಿನ ವಿಭಿನ್ನ ಪ್ರಾಂತಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಾಗಿರುವುದು. ಭಾರತವು ಸುದೀರ್ಘ ಇತಿಹಾಸ ಕಾಲದಿಂದಲೂ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕವಾಗಿ ಬಹುಕೇಂದ್ರಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ ದೇಶ. ಯೂರೋಪಿಯನ್ ನುಡಿಗಟ್ಟಿನಂತೆ ನಮ್ಮದು ಒಂದು ರಾಷ್ಟ್ರ ಎನ್ನುವುದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಒಂದು ನಾಗರಿಕತೆ. ಮಹಾತ್ಮ ಗಾಂಧಿ ಮತ್ತು ಠಾಕೂರ್ ಭಾರತವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಂಡದ್ದು ಹಾಗೇನೇ. ಇಂತಹ ಒಂದು ದೃಷ್ಟಿಕೋನವಿರುವ ನಮ್ಮ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಮೂಲಭೂತವಾದಕ್ಕಾಗಲಿ ರಾಷ್ಟ್ರ-ಪ್ರಭುತ್ವವೆಂಬ ದರ್ಪದ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಗಾಗಲಿ ಜಾಗವಿಲ್ಲ. ದೆಹಲಿಯು ನಮ್ಮ ಒಕ್ಕೂಟ ಗಣತಂತ್ರದ ರಾಜಕೀಯ ರಾಜಧಾನಿ ಮಾತ್ರ; ನಮ್ಮ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ರಾಜಧಾನಿಯಲ್ಲ. ಒಂದುಸಾವಿರ ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆಯೇ ಕನ್ನಡದ ಕವಿ ಪಂಪ ತಾನೊಂದು ಸಣ್ಣ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಬರೆಯುತ್ತಿದ್ದೇನೆ ಎಂಬಂತಹ ಯಾವ ಅಳುಕೂ ಇಲ್ಲದೆ ಮಹಾಭಾರತದ ತನ್ನ ಅವತರಣಿಕೆಯನ್ನು ಬರೆದ. ಅವನು ಕಾಳಿದಾಸನನ್ನು ಬಲ್ಲ; ಆತನನ್ನು ಗೌರವಿಸಿದ; ಆದರೆ ಬೇರೆ ರೀತಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಬರೆದ. 'ಗೌರವಿಸು ಮತ್ತು ಬೇರೊಂದನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸು' - ಕಲಾವಿದರಿಗೆ ಇದಕ್ಕಿಂತ ಬೇರೆ ಒಳ್ಳೆಯ ಉಪದೇಶ ಇರಲಾರದು.

'ಪ್ರಾಂತೀಯ'ಕ್ಕೆ ಬದಲು 'ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ'ವೆಂಬ ಸಂಕುಚಿತ ಮನೋಭಾವವನ್ನು ಹೊಂದದೆ ಭಾರತದ ವಿವಿಧ ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಪರಂಪರೆಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಳಿಸಿಕೊಂಡಾಗ ಮಾತ್ರ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ನಾಟಕ ಶಾಲೆಯು ನಿಜವಾದ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯವಾಗುತ್ತದೆ. ನಮ್ಮ ಕನ್ನಡ ರಂಗಭೂಮಿಯನ್ನು ಬೆಳೆಸಿದಂತಹ ಹಲವು ಮಂದಿ ಶ್ರೇಷ್ಠ ನಿರ್ದೇಶಕರುಗಳನ್ನು ನೀಡಿದ ಶ್ರೇಯಸ್ಸು ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ನಾಟಕ ಶಾಲೆಗೆ ಇದೆ. ಬಿ.ವಿ. ಕಾರಂತರಂತಹ ಅಸಾಧಾರಣ ಪ್ರತಿಭಾವಂತರಿಂದ ನಮ್ಮ ರಂಗಭೂಮಿ ಶ್ರೀಮಂತವಾಗಿ ಬೆಳಗಿದೆ. ಅವರು ಒಂದು ಪ್ರಾದೇಶಿಕತೆಯಲ್ಲಿ ಬೇರೊಂದವರು, ಆದುದರಿಂದಲೇ ಹಲವು ಪ್ರದೇಶಗಳೊಡನೆ 'ಸಂಬಂಧ' ಕಲ್ಪಿಸಲು ಅವರಿಗೆ ಸಾಧ್ಯವಾಯಿತು. ಈ ನನ್ನ ಹೇಳಿಕೆ ವಿರೋಧಾಭಾಸವೆನಿಸಬಹುದು; ಆದರೆ ಹಾಗಿಲ್ಲ.

ನಿಮ್ಮ ಸಂವೇದನೆ ಚುರುಕಾಗಿದ್ದು, ಭಾರತೀಯ ವಾಸ್ತವವೆನ್ನುವುದು ನಾಡಿನ ಉದ್ದಗಲಕ್ಕೂ ಹಲವಾರು ಪ್ರಾಂತಗಳಲ್ಲಿ ಮೈದಾಳಿಕೊಂಡಿದೆ ಎನ್ನುವುದನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಂಡರೆ, ಆಗ ನಿಮ್ಮ ಕಲ್ಪನಾಶಕ್ತಿ ಬಳಸಿ ಭಾರತದ ವಿಭಿನ್ನ ಪ್ರಾಂತಗಳಿಂದ ನೀವು ಕಲಿಯಬಹುದು. ಕೊಡುಗೆ ನೀಡಬಹುದು. ನಮ್ಮ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಒಂದೊಂದು ಭಾಷಾಪ್ರಾಂತದೊಳಗೂ ಕೂಡ ಹಲವು ತೆರನ ರಂಗಸಂಪ್ರದಾಯಗಳಿವೆ ಮತ್ತು ಹಲವು ತೆರನ ಆಡುಮಾತಿನ ರೀತಿಗಳಿವೆ. ನಾವು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ನಮ್ಮ ಶ್ರೀಮಂತ ಬುಡಕಟ್ಟು ಜನಾಂಗಗಳ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಸೂಕ್ಷ್ಮತೆಗಳ ಕಡೆಗೆ ಕೊಂಚವೂ ಗಮನ ಹರಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಬುಡಕಟ್ಟು ಜನರು ತಮ್ಮದೇ ಆಂಗಿಕ ಭಾಷೆಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದಾರೆ. ಅವರನ್ನು ಒಳಗೊಳ್ಳುವುದರಿಂದ ನಮ್ಮ ರಂಗಭೂಮಿ ಇನ್ನಷ್ಟು ಶ್ರೀಮಂತವಾಗಬಹುದು. ಆದರೆ, ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ಧೋರಣೆ ಮತ್ತು ಸಮೀಪನವು ವಸಾಹತು ರೂಪದ್ದಾಗಲಿ 'ಎತ್ತಿಕ್' ಮಾದರಿಯದ್ದಾಗಲಿ ಆಗಕೂಡದು.

ಯಾವುದೇ ರಂಗಭೂಮಿ ಚಟುವಟಿಕೆಯು ತನಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಸಮುದಾಯ ಪ್ರಜ್ಞೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿರಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಯಾವುದೇ ರೀತಿಯ ಅರ್ಥಪೂರ್ಣವಾದ ಪ್ರಯೋಗಶೀಲತೆಯನ್ನೂ ಸಂಸ್ಕೃತಿಮಿಶ್ರಣದ ಶಕ್ತಿಪೂರ್ಣತೆಯನ್ನೂ ತಾಳಬಲ್ಲ ಈ ಸಮುದಾಯಪ್ರಜ್ಞೆಯ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಬೇರಾವುದೂ ತುಂಬಲಾರದು, ಬದಲಿಸಲಾರದು. ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ನಾಟಕ ಶಾಲೆಯ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ತಾವೊಂದು ಸಮುದಾಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದವರು ಎಂಬ ಅರಿವನ್ನು ಹೊಂದಿರಬೇಕು ಮತ್ತು ಕೊನೆಗೆ ಹಾಗೆ ಒಂದು ಸಮುದಾಯ ದಲ್ಲಿ ಕೆಲಸಮಾಡಲು ಹಿಂದಿರುಗಬೇಕು. ದುರದೃಷ್ಟದ ಸಂಗತಿಯೆಂದರೆ, ಇತ್ತೀಚಿನ ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಇದು ನಾವು ಬಯಸಿದಷ್ಟು ನಡೆಯುತ್ತಿಲ್ಲ. ಟೆಲಿ ಧಾರಾವಾಹಿಗಳ ಉದ್ಯಮವು ಇಲ್ಲಿನ ಪ್ರತಿಭೆಗಳನ್ನು ಸೆಳೆಯುತ್ತದೆ. ನಾವು ಶೀಘ್ರ ಯಶಸ್ಸಿನ ಸುಲಭ ಶ್ರೇಯಸ್ಸಿನ ಈ ಆಸೆ ಆಮಿಷಗಳ ಆಯ್ಕೆಯಿಂದ ಪಾರಾಗಲು ಏನಾದರೊಂದು ಹಾದಿ ಹುಡುಕಬೇಕಾಗಿದೆ.

ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ನಾಟಕಶಾಲೆಯ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ನಮ್ಮ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಈಗಾಗಲೇ ಇರುವ ಹಾಗೂ ಹುಟ್ಟುತ್ತಿರುವ ಮನರಂಜನಾ ಉದ್ಯಮದ ಕುರಿತು ಸಂದೇಹಪೂರ್ಣವಾದ ವಿಮರ್ಶಾ ದೃಷ್ಟಿಕೋನವನ್ನು ಬೆಳೆಯಿಸಿಕೊಳ್ಳದಿದ್ದರೆ, ಮತ್ತು ಕೀಳು ಮನರಂಜನೆಯ ಅಸಹ್ಯ ಚಿಲ್ಲರೆಗಳ ವಿರುದ್ಧವಾದ ಗಟ್ಟಿ ನಿಲುವು ತಳೆಯದಿದ್ದರೆ - ನಮ್ಮ ಕಾಲದ ಮಾನವೀಯ ಸಂಕಟ ಸಂದಿಗ್ಧಗಳನ್ನು ಅರಿತು ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಸುವಲ್ಲಿ ಅವರಿಂದ ಯಾವ ಉತ್ಕೃಷ್ಟ ಕೊಡುಗೆಯೂ ಸಾಧ್ಯವಾಗಲಾರದು, ನೆರವೂ ಸಿಗಲಾರದು. ಮಾತ್ರವಲ್ಲ, ದೈನಂದಿನ ಜಂಜಡಗಳಿಂದ ನಮ್ಮ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಹಗುರಾಗಿಸಿ

ಒಂದು ತೆರನ ವಿಶಾಲತೆಯ ಭಾವನೆಗೆ ಬಿಡುಗಡೆಗೊಳಿಸುವ ಹಗುರದೆಯ ಚೈತನ್ಯದಾಯಕ ಮನೋರಂಜನೆಯನ್ನು ನೀಡಲು ಅವರು ಅಸಮರ್ಥರಾಗುತ್ತಾರೆ.

ಈ ಹೆಸರಾಂತ ಸಂಸ್ಥೆಯು ಕಾಲದ ಒತ್ತಡಕ್ಕೆ ಸಿಲುಕಿ ಮನರಂಜನಾ ಉದ್ಯಮದ ಪೂರಕ ಘಟಕವಾಗುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ಕಂಡು ಸಿಟ್ಟು ಬರುತ್ತದೆ, ದ್ವೇಷ ಉಕ್ಕುತ್ತದೆ. ಸೃಜನಶೀಲ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳಿಗೆ ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಪ್ರವಾಹದ ವಿರುದ್ಧ ಈಸುವ ಅದಮ್ಯ ಸಾಮರ್ಥ್ಯ ಮತ್ತು ಇಚ್ಛಾಶಕ್ತಿಯ ಅವಶ್ಯಕತೆಯಿದೆ. ಮುಖ್ಯವಾಗಿ, ಇಂದಿನ ಕುರುಡು ಅಮೆರಿಕನ್ ಜಾಗತೀಕರಣದ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ತೆರಿಗೆದಾರನ ಹಣವು ಇಂತಹ ಹುಸಿ ಮನರಂಜನಾ ಉದ್ಯಮಗಳ ಟಿವಿ ಧಾರಾವಾಹಿಗಳ ಶೂನ್ಯಸಂಪಾದನೆಗೆ ಸಂದು ಹೋಗುವುದು ಅಪೇಕ್ಷಣೀಯವಲ್ಲ.

ನಾವಾರೂ ದ್ವೀಪಗಳಲ್ಲ; ನಮ್ಮ ದೇಶದ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಪ್ರಾಂತಗಳಲ್ಲೂ ಒಂದು ಜಗನ್ನೋಟವಿರುವ ರಂಗಭೂಮಿಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟುವ ಅವಶ್ಯಕತೆಯಿದೆ. ಇರಾಕ್ ಮತ್ತು ಕೊಲ್ಲಿ ಯುದ್ಧಗಳು, ಪ್ಯಾಲಿಸ್ಟೀನಿನ ಸಂಕಟ, ಗುಜರಾತಿನ ಗಲಭೆಗಳು, ಗರಿಷ್ಠ ಪ್ರಮಾಣದ ಬ್ರಹ್ಮಾಚಾರ ಮತ್ತು ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಬದುಕಿನ ಅವನತಿ, ಎಲ್ಲಾ ರೀತಿಯ ಮೂಲಭೂತವಾದ - ಇವೆಲ್ಲವೂ ಪರಸ್ಪರ ತಳುಕುಹಾಕಿಕೊಂಡಿವೆ, ಇವುಗಳೊಳಗೆ ಅಂತಃಸಂಬಂಧಗಳಿವೆ; ಮತ್ತು ನಾವು ಎಲ್ಲಿಯೇ ನೆಲೆಸಿರಲಿ ಎಲ್ಲೆಡೆಯೂ ಇವು ತಮ್ಮ ಪರಿಣಾಮ ಬೀರುತ್ತವೆ. 'ಮರಳಿನ ಕಣವೊಂದರಲ್ಲಿ ಇಡೀ ವಿಶ್ವವನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು' ಎಂದು ಬ್ಲೇಕ್ ಹೇಳುವಂತೆ ನಾವೊಂದು ದಾರ್ಶನಿಕ ನೋಟವನ್ನು ಬೆಳೆಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಮೇಲಿನ ಮಾತನ್ನು ಮೂರ್ತರೂಪಕ್ಕೆ ತರುವುದೆಂದರೆ ಅದನ್ನು ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕರಿಸಿಕೊಂಡು, 'ಆಗಸವಿಸ್ತಾರದ ಅಮೂರ್ತ ಅರೂಪ ಶೂನ್ಯಗಾಂಭೀರ್ಯಕ್ಕೆ ಸ್ಥಳೀಯ ನೆಲೆ ಮತ್ತು ಗುರುತು' ನೀಡುವುದು, ಅಥವಾ 'ಆಕಾರಶೂನ್ಯ ಅಮೂರ್ತಕ್ಕೆ ನಾಮರೂಪಗಳನ್ನು' ನೀಡುವುದು. ಭಾರತೀಯ ವಿಶ್ವದ 'ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರ'ವು ಅವಶ್ಯವಾಗಿಯೇ ಅಧಿಕೃತ ಪ್ರಾಂತೀಯ ರೂಪಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿರುತ್ತದೆ. ಮತ್ತು, ಆ ಎಲ್ಲ ಪ್ರಾಂತಗಳೂ ಇದನ್ನು ಪೋಷಿಸುವಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಮಂತವಾಗಿವೆ.

ಈ ಹಿಂದೆ, ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ನಾಟಕಶಾಲೆಯ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ತಮ್ಮ ಕಲಿಕೆಯ ನಂತರ ತಂತಮ್ಮ ಪ್ರಾಂತಗಳಿಗೆ ಹಿಂದಿರುಗಿ ಆಯಾಯಾ ಪ್ರಾಂತೀಯ ರಂಗಭೂಮಿಗಳನ್ನು ಶ್ರೀಮಂತಗೊಳಿಸಿದರು, ಮತ್ತು ರಾಷ್ಟ್ರಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಹೆಸರನ್ನೂ ಗಳಿಸಿದರು. ಈಗ ಹಾಗೆ ಕಲಿತು ಹೊರಹೋಗುವ ಇಲ್ಲಿನ ಪದವೀಧರರಿಗೆ ಈ ದಿಸೆಯಲ್ಲಿ ಸರಿಯಾದ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನ ಸಿಗಬೇಕು. ಅವರು ತಂತಮ್ಮ ಊರು-ಪ್ರಾಂತಗಳಿಗೆ ಹೋಗಿ ಅಲ್ಲಿನ ಶಾಲಾಶಿಕ್ಷಣವನ್ನು ಸುಧಾರಿಸಲು ಚೆನ್ನಾಗಿಸಲು

ಪ್ರಯತ್ನಿಸುವಂತೆ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಿಸುವುದು ಅಂತಹ ಒಂದು ಯೋಗ್ಯ ದಾರಿಯಾಗ ಬಹುದು. ಅವರು ತಮ್ಮ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿನ ಶಾಲೆ - ಕಾಲೇಜುಗಳ ಅಧ್ಯಾಪಕರಿಗೆ ರಂಗತರಬೇತಿ ನೀಡುವಂತೆ ಏರ್ಪಾಡುವಾಡಿ, ಅವರಿಗೆ ಕನಿಷ್ಠ ಒಂದು ವರ್ಷ ವಾದರೂ ಸಹಾಯಧನ - ಶಿಷ್ಯವೇತನ ನೀಡಬಹುದು. ರಂಗತರಬೇತಿ ಪಡೆದರೆ ಶಾಲೆಯ ಅಧ್ಯಾಪಕರುಗಳು ಹೆಚ್ಚು ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾಗಿ ಕೆಲಸಮಾಡಬಲ್ಲರು. ಅವರ ಸೇವಾವಧಿಯೊಳಗಿನ ಹಲವಾರು ತರಬೇತಿ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳಲ್ಲಿ ರಂಗಭೂಮಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಹಲವು ಅಂಶಗಳನ್ನು ಅಳವಡಿಸಿ ವಿಸ್ತೃತ ತರಬೇತಿ ಕೊಡಬೇಕು.

ಈಗ, 'ನಿಮ್ಮ ಪ್ರಾಂತ್ಯಕ್ಕೆ ಹಿಂದಿರುಗಿ' ಎನ್ನುವುದು ಘೋಷಣೆಯಾಗಬೇಕು. ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ನಾಟಕಶಾಲೆಯ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಮಿಶ್ರಣದ ಚೀವಪೋಷಣೆ ಯಿಂದ ಈ ದೇಶದ ಎಲ್ಲ ಪ್ರಾಂತಗಳನ್ನೂ ಫಲವಂತಗೊಳಿಸಲಿ ಎಂದು ನಾವು ಬಯಸಬೇಕು.

ಇದನ್ನೆಲ್ಲ ಹೇಗೆ ಮಾಡುವುದು? ಕಾರ್ಯಸಾಧ್ಯವಾದ ಒಂದು ಸಲಹೆ ಕೊಡುವುದಾದರೆ - ನಮ್ಮ ಶಾಲಾಮಕ್ಕಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ರಂಗಸಂಸ್ಕೃತಿಯು ಚಿಗಿತು ಮೊಳೆಯುವಂತೆ ಮಾಡಲು ಇಲ್ಲಿನ ಪದವೀಧರರು ಕಡ್ಡಾಯವಾಗಿ ಶಾಲಾಶಿಕ್ಷಕರ ಜೊತೆ ಸ್ವಲ್ಪಕಾಲ ಕೆಲಸಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಒತ್ತಾಯಿಸಬೇಕು. ಇನ್ನೊಂದು ಸಲಹೆ - ದೇಶದ ಪ್ರಾಂತ-ಪ್ರಾಂತಗಳೂ (ಸಂಕುಚಿತವಾಗಿ ಪ್ರಾಂತಬದ್ಧವಾಗದೆ) ಆಯಾ ಪ್ರಾಂತಗಳ ಅವಶ್ಯಕತೆಗಳನ್ನು ಆಧರಿಸಿದ ಮತ್ತು ಸೌಂದರ್ಯ ಮೀವಾಂಸೆಯ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ವಿವಿಧವೂ ಸ್ಪಂದಶೀಲವೂ ಆಗಿರುವ ತಮ್ಮದೇ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ನಾಟಕಶಾಲೆಗಳನ್ನು ಹೊಂದುವಂತಾಗಬೇಕು. ಈ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಸಂಪನ್ಮೂಲ ಕೇಂದ್ರಗಳಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿನ ಕಾರ್ಯಸಾಧುತ್ವ ಹೊಂದಿರಬೇಕು. ಅವುಗಳ ನಡುವೆ ಪರಸ್ಪರ ಸಂಬಂಧವಿದ್ದೂ ಅವು ತಮ್ಮದೇ ಸ್ವಂತ ಕಾರ್ಯಸೂಚಿ, ತರಬೇತಿ ವಿಧಾನಗಳನ್ನು ರೂಪಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಸ್ವತಂತ್ರವಿರಬೇಕು. ಈ ದೆಹಲಿಯ ನಾಟಕಶಾಲೆಯು ಹೀಗೆಯೇ ಮುಂದುವರಿಯಬೇಕು, ಮತ್ತು ಪ್ರಾಂತೀಯ ನಾಟಕಶಾಲೆಗಳು ಬಯಸಿದರೆ - ಅಂತರ್‌ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಕೊಳುಕೊಡುಗೆಗಳನ್ನು ಕಂಡುಕೊಳ್ಳುವ ಪ್ರಯೋಗಗಳನ್ನು ಮಾಡಲು - ಸಂಘಟನಾತ್ಮಕ ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸುವ ಕೇಂದ್ರವಾಗಿ ಬೆಳೆಯಬೇಕು. ಇಂತಹ ಒಂದು ಅಧಿಷ್ಠಾನದಲ್ಲಿ ದೇಶದ ಎಲ್ಲ ಭಾಷೆ - ಉಪಭಾಷೆಗಳೂ ಸೂಕ್ತವಾದ ಸ್ಥಾನ ಪ್ರಾತಿನಿಧ್ಯ ಪಡೆಯುವಂತಾಗಬೇಕು. ಪ್ರಾಂತ - ಪ್ರಾಂತ, ದೇಶ - ದೇಶ, ಇಂಡಿಯಾ ಮತ್ತು ಜಗತ್ತಿನ ನಡುವಣ ಪರಸ್ಪರ ಆರಿತು ಬೆರೆತುಕೊಳ್ಳುವ ಸಂಸ್ಕೃತಿಮಿಶ್ರಣದ ಅಂತರ್‌ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳಿಗೆ, ಸಂಶೋಧನೆ ಮತ್ತು ಸ್ನಾತಕೋತ್ತರ

ಅಧ್ಯಯನಗಳಿಗೆ ಮೀಸಲಾದ ಸಂಸ್ಥೆಯಾಗಿ ದೆಹಲಿಯ ನಾಟಕಶಾಲೆ ಕೆಲಸಮಾಡುತ್ತ ಎಲ್ಲ ರಂಗಶಾಲೆಗಳೂ ಸೇರಿದ ಒಂದು ರಂಗಕುಟುಂಬವಾಗಬೇಕು. ನಾನಿಲ್ಲಿ 'ಜಗತ್ತು' ಎಂದುದನ್ನು ಸದ್ಯಕ್ಕೆ ಏಷ್ಯಾ ಎಂದು ಭಾವಿಸಬೇಕು.

ನೆಹರೂ ಕಾಲದಿಂದ ಇಂದಿನವರೆಗೆ ನಾವೊಂದು ಪ್ರಜಾಸತ್ತಾತ್ಮಕ ಒಕ್ಕೂಟ ರಾಷ್ಟ್ರವಾಗಿ ಸಾಗಿಬಂದಿದ್ದೇವೆ. ಈ ಒಕ್ಕೂಟ ಸ್ವರೂಪವು ಈಗ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಗೋಚರ ವಾಗುತ್ತಿದೆ. ಇಬ್ರಾಹಿಂ ಅಲ್ತಾಜಿಯವರ ನೇತೃತ್ವದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ನಾಟಕ ಶಾಲೆಯು ನೆಹರೂ ಯುಗದ ಚಿಂತನೆ - ಪರಿಕಲ್ಪನೆಗಳ ಗ್ರಹಿಕೆಗಳಿಗೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ರಾಷ್ಟ್ರತ್ವದ ಸ್ವರೂಪ ಸಂಕೇತವಾಗಿ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿತ್ತು. ಆನಂತರ, ಬಿ.ವಿ. ಕಾರಂತರ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಅದು ಹೊಸ ಅವಸ್ಥೆಗಳಿಗೆ ಹೊರಳಿಕೊಂಡಿತು - ಇತರ ವಿಭಿನ್ನ ಸ್ಥಳೀಯ ರಂಗಕಲ್ಪನೆಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡುಕೊಂಡಿತು. ಈಗ ನಮ್ಮ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಮತ್ತು ರಾಷ್ಟ್ರತ್ವಗಳ ಕುರಿತು ಇನ್ನೂ ಬೇರೆ ತೆರನ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಎಳೆಗಳನ್ನು ಅರ್ಥವಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಇನ್ನೂ ಮುಂದಕ್ಕೆ ಹೆಜ್ಜೆಯಿಟ್ಟು ಬೆಳೆಯಬೇಕಾಗಿದೆ. ಚಾಗತೀಕರಣದ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ನಾವು ಪಶ್ಚಿಮಾನುಕರಣೆಯ ಅಸಹ್ಯಕ್ಕೆ ಚಾರಿಕೊಂಡರೆ, ಪ್ರವಾಸೋದ್ಯಮ-ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಮೇಲೆ ಮಾತ್ರ ಕಣ್ಣಿಟ್ಟು ತದಭಿರುಚಿಯ ನಾಟಕೋತ್ಸವ ಗಳಲ್ಲೆ ಸಂತ್ರಸ್ತರಾಗಿ ಎತ್ತಿಕ್ ಮನರಂಜನೆಗಳಿಗಾಗಿ ಇಂಡಿಯಾದ ತುಣುಕುಗಳನ್ನು ನೇಯುತ್ತಾಕೊಂಡಲು ಮುಂದಾದರೆ, ಆಗ ನಾಟಕಶಾಲೆಯ ಕ್ರಿಯಾಶೀಲತೆ ಸೃಜನಶಕ್ತಿ ಕುಂಠಿತವಾಗುತ್ತದೆ. ಇಂಡಿಯಾದ ವಿಭಿನ್ನ ಭಾಷೆ - ಪ್ರಾಂತ - ರಂಗಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳ ಸತ್ವಪೂರ್ಣ ಆಕರಗಳ ಆರಿವಿನ ಸಂಲಗ್ನ ಸಮಾವೇಶಗಳ ಭವ್ಯ ನೆಲೆಯು ಸೃಜನಕಾಯಕ್ಕೆ ಅದು ನೀಡಬಹುದಾದ ಕೊಡುಗೆ ಬದಿಗೆ ಸರಿಯುತ್ತದೆ, ನಗಣ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಯಾವುದು ಆಳದಲ್ಲಿ ಬೇರುಬಿಟ್ಟಿದೆಯೋ ಅದು ಮಾತ್ರ ರೆಂಬಿಕೊಂಬೆಗಳಲ್ಲಿ ಹರಡಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ಕೇವಲ ಒಂದು ತಂತ್ರಾತ್ಮಕ ಬಳಕೆಯಿಂದ ಒಂದು ಪ್ರದರ್ಶನಸಂಪ್ರದಾಯವನ್ನಾಗಲೀ ಅಥವಾ ಒಂದು ಕ್ರಿಯಾವಿಧಿ ಅನುಷ್ಠಾನವನ್ನಾಗಲೀ ಸಂದರ್ಭದ ಹೊರತಂದು ಬುಡಮೇಲುಮಾಡಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ.

ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ನಾಟಕಶಾಲೆಯು ಇಂಡಿಯಾದ ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ಸಂಸ್ಥೆ. ಅದಕ್ಕೆ ಹಲವು ಸಾಧನೆಗಳ ನೆನಪು ಇದೆ. 'ವಿವಿಧತೆಯಲ್ಲಿ ಏಕತೆ' ಎನ್ನುವುದೊಂದು ಖಾಲಿ ಕ್ಲೀಷೆ, ಕಿಲುಬುಗಟ್ಟಿದ ಸವಕಲು ನಾಣ್ಯ; ಅದನ್ನು ಚಾಗರೂಕತೆಯಿಂದ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಿಸಿ ಅರ್ಥಹೊರಡಿಸಬೇಕು. ಒಂದು ಏಕಘನರೂಪಿಯಾದ ರಾಷ್ಟ್ರದ ಸೇವೆಗಾಗಿ 'ಏಕತೆ'ಯನ್ನು ಅತಿಮಾಡಿದರೆ, ಆಗ ವೈವಿಧ್ಯಗಳು ತಮ್ಮ ಹಕ್ಕು ಸ್ಥಾಪಿಸತೊಡಗುತ್ತವೆ. ಅದರ ವಿಪರೀತ ನಡೆಯೂ ಅಷ್ಟೇ ನಿಜ. ಅಂದರೆ, ಈ ಪ್ರಾಚೀನ ನೆಲದಲ್ಲಿ ಯಾವತ್ತೂ

ಯಾವುದರಲ್ಲೂ ಸಮಾನಾಂಶಗಳು ಇರಲೇಇಲ್ಲವೆಂದು ವಾದಿಸಿ 'ವಿವಿಧತೆ'ಯ ಮೇಲೆ ಒತ್ತುಹಾಕಿ ಅತಿಮಾಡಿದರೆ, ಆಗ ನಾವು ಸಹಜವಾಗಿಯೇ ಈ ದೇಶದ ಎಲ್ಲರನ್ನೂ ಒಂದೆಳೆಯಲ್ಲಿ ಹೆಣೆದಿರುವ ಸಮಾನಸೂತ್ರವೊಂದನ್ನು ಕಾಣ ತೊಡಗುತ್ತೇವೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ನಮ್ಮ ಗ್ರಹಿಕೆಯ ಬಾಗಿಲುಗಳನ್ನು ತೆರೆದುಕೊಳ್ಳುವ ಮತ್ತು ಶ್ರೀಮಂತವೂ ವಿಶಾಲವೂ ಆದ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ವಿವಿಧತೆಯನ್ನು ಅಳವಡಿಸಿ ಕೊಂಡು ಚಾಲ್ತಿಯಲ್ಲಿ ತರುವ ಮೂಲಕ ನಾವು ಒತ್ತಾಯವಿಲ್ಲದೆ ಅಪ್ರಚ್ಛಾಪೂರ್ವಕ ವಾಗಿ ಸಹಜವಾಗಿ ಗ್ರಹಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗುವ ಏಕತೆಯು ಹೆಚ್ಚು ಅರ್ಥಪೂರ್ಣ ವಾದುದು ಮತ್ತು ನಿಡುಗಾಲ ಬಾಳುವಂಥಾದ್ದು. ಯಜಮಾನಿಕೆಯ ಹಿಂಸೆಯು ಕೊನೆಗೂ ಏನನ್ನೂ ಸಾಧಿಸಲಾರದು.

ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ನಾಟಕಶಾಲೆ ಮತ್ತು ದೇಶದ ಎಲ್ಲೆಡೆಗಳಿಂದ ಬಂದ ಇಲ್ಲಿನ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ಎದುರು ಇಂತಹ ಸವಾಲುಗಳು ಇವೆ.

(ದಿನಾಂಕ ೩ ಜನವರಿ ೨೦೦೫ರಂದು ದೆಹಲಿಯ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ನಾಟಕಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಮಾಡಿದ ಘಟಿಕೋತ್ಸವ ಭಾಷಣದ ಕನ್ನಡ ರೂಪ. ಅನುವಾದ: ಬಿ.ಆರ್.ಬಿ. ಐತಾಳ)

ನೀನಾಸಮ್ ರಂಗಶಿಕ್ಷಣ ಕೇಂದ್ರದ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳು

ರಂಗಶಿಕ್ಷಣ ಕೇಂದ್ರದ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ೨೦೦೪ರ ಡಿಸೆಂಬರ್‌ನಲ್ಲಿ ಕುವೆಂಪುರವರ 'ಮಹಾರಾತ್ರಿ' (ನಿ: ಮಂಜು ಕೊಡಗು) ಮತ್ತು ಮಾಸ್ತಿಯವರ 'ಯಶೋಧರಾ' (ನಿ: ಶ್ರಾದ್ಧರ ಹೆಗ್ಗೋಡು) ಈ ಎರಡು ನಾಟಕಗಳ ತಾಲೀಮು ನಡೆಸಿ ದಿನಾಂಕ ೧೭,೧೮, ೧೯ ಮತ್ತು ೨೦ರಂದು ಪ್ರದರ್ಶಿಸಿದರು. ೨೦೦೫ ಜನವರಿ ೧೬ ಮತ್ತು ೧೭ ರಂದು ಆಹಾರ್ಯವಿನ್ಯಾಸದ ಪ್ರಯೋಗ ಪ್ರದರ್ಶನ (ನಿ: ಎಂ.ಎಂ. ಕೃಷ್ಣಮೂರ್ತಿ) ನಡೆಯಿತು. ಜನವರಿ ೧೮ರಿಂದ ೨೩ರವರೆಗೆ ಫ್ರಾನ್ಸ್‌ನ ಫುಟ್ಸೆಬಾನ್ ಥಿಯೇಟರ್‌ನವರಿಂದ ಒಂದು ರಂಗಕಾರ್ಯಾಗಾರ ನಡೆಯಿತು. ಫೆಬ್ರುವರಿಯಲ್ಲಿ ನೆದರ್‌ಲಾಂಡಿನ ಎವೆಲಿನ್ ಎಂ.ಎ. ಪೂಲೆನ್ಸ್ ಅವರು ಒಂದು ಗೊಂಬೆನಾಟಕದ ಕಾರ್ಯಾಗಾರ ನಡೆಸಿಕೊಟ್ಟರು. ಅವರು ನಿರ್ದೇಶಿಸಿದ 'ಕನಸಿನ ಸಾಲು' ಎಂಬ ಗೊಂಬೆನಾಟಕವನ್ನು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಫೆಬ್ರುವರಿ ೧೫, ೧೬ ಮತ್ತು ೧೭ರಂದು ಪ್ರದರ್ಶಿಸಿದರು. ಆನಂತರ ರಘುನಂದನ ಅವರ ನಿರ್ದೇಶನದಲ್ಲಿ ಅಭಿನಯ ಕಾರ್ಯಾಗಾರ ಹಾಗೂ ಹೆನ್ರಿಕ್ ಇಬ್ಸೆನ್‌ನ 'ಎನಿಮಿ ಆಫ್ ದಿ ಪೀಪಲ್' ನಾಟಕದ ತಾಲೀಮು ನಡೆಯುತ್ತಿದೆ.

ಶಬ್ದ ಮತ್ತು ಜಗತ್ತು
ಭಾಷೆಯ ಅಧ್ಯಯನಕ್ಕೆ ಭಾರತದ ಕೊಡುಗೆ
ಬಿ.ಕೆ. ಮತಿಲಾಲ್
ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ: ಎಂ. ಎ. ಹೆಗಡೆ

ಈ ಪುಸ್ತಕ ಇಂದು 'ಭಾಷಾತತ್ವಶಾಸ್ತ್ರ' ಎಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದುದರ ಕುರಿತದ್ದು. ಇದಕ್ಕೆ ಆಧಾರವಾದುದು ಪ್ರಾಚೀನ ಭಾರತದ ದಾರ್ಶನಿಕರು ತಮ್ಮ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಒದಗಿಸಿದ ಸಾಮಗ್ರಿಯ ವಿಶ್ಲೇಷಣೆಗಳು. ಇಲ್ಲಿನ ಸಂಗತಿಗಳು ಭಾರತಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞರು ಹಾಗೂ ಆಧುನಿಕ ತತ್ವಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞರಿಗೆ ಆಸಕ್ತಿಯನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸಬಲ್ಲವು. ಇಲ್ಲಿರುವ ವಿಷಯ ಹಾಗೂ ಚರ್ಚಿಸಿದ ಸಮಸ್ಯೆಗಳ ಅವಧಾನಪೂರ್ವಕ ಅಧ್ಯಯನದಿಂದ ಭಾರತ ಹಾಗೂ ಇನ್ನಿತರ ದೇಶಗಳ ಭಾಷಾಶಾಸ್ತ್ರದ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಲಾಭ ಪಡೆಯಬಹುದು. ಇಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ಆಧುನಿಕ ವಿಚಾರಗಳೊಡನೆ ಸುಲಭ ಹೋಲಿಕೆಯನ್ನು ನೀಡಲು ಹೋಗಿಲ್ಲ; ಪಠ್ಯಗಳು ಹೇಳಬೇಕಾದುದನ್ನು ತಾವೇ ಹೇಳುವಂತೆ ಮಾಡಿದ್ದೇನೆ. ಇಲ್ಲಿನ ನಿರೂಪಣೆಯು ಸ್ಪಷ್ಟ, ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತ, ಅದೇ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಸಮಗ್ರವಾಗಿರಬೇಕೆಂಬ ಪ್ರಯತ್ನ ನನ್ನದು. ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತವಾಗಿ ಹೇಳುವುದಾದರೆ ಇಲ್ಲಿ ನಾನು ಕೇವಲ ನಿರೂಪಣೆ ಮಾಡಿ ಕೈಬಿಟ್ಟಿಲ್ಲ; ಚೊತೆಗೆ ಪ್ರಾಚೀನ ದಾರ್ಶನಿಕ ಸಿದ್ಧಾಂತಗಳನ್ನು ವಿಮರ್ಶಾತ್ಮಕವಾಗಿ ವಿಶ್ಲೇಷಿಸಿದ್ದೇನೆ.

ಈ ಪುಸ್ತಕವನ್ನು ಬರೆಯಲು ತೊಡಗಿದ್ದರ ಕಾರಣವನ್ನು ಹೇಳಿದರೆ ಅಪ್ರಸ್ತುತವೇನಲ್ಲ. ಕೆಲವು ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆ ಮೈಸೂರಿನ (ಮಾನಸಗಂಗೋತ್ರಿ) ಕೇಂದ್ರೀಯ ಭಾಷಾ ಅಧ್ಯಯನ ಸಂಸ್ಥೆಯು 'ಸಂಚ್ಛಾಶಾಸ್ತ್ರ'ದ ಮೇಲೆ ಅಂತಾರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಸಮ್ಮೇಳನವೊಂದನ್ನು ಆಯೋಜಿಸಿತ್ತು. ಆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಭಾರತೀಯ ಅರ್ಥವಿಜ್ಞಾನ ತತ್ವಗಳ ಮೇಲೆ ಪ್ರಬಂಧವನ್ನು ಮಂಡಿಸುವಂತೆ ಸಂಸ್ಥೆಯ ನಿರ್ದೇಶಕರು ನನ್ನನ್ನು ಆಮಂತ್ರಿಸಿದರು. ನಾನು ಸ್ಪೋಟಿಸಿದ್ದಾಂತದ ಚೊತೆಗೆ ಪ್ರಾಚೀನ ಭಾರತದ ದಾರ್ಶನಿಕರು ಹಾಗೂ ವೈಯಾಕರಣರು ಚರ್ಚಿಸಿದ ಇತರ ವಿಷಯಗಳನ್ನೂ ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸಿದೆ. ಅಲ್ಲಿನ ಶ್ರೋತೃವರ್ಗದಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಿನವರು ಆಧುನಿಕ ಭಾಷಾಶಾಸ್ತ್ರದ

೨೬

ವಿದ್ವಾಂಸರು ಮತ್ತು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಾಗಿದ್ದರು. ಅವರಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಿನವರಿಗೆ ಸಂಸ್ಕೃತ ಜ್ಞಾನವಿರಲಿಲ್ಲ. ಅವರಿಗೆ ನನ್ನ ನಿರೂಪಣೆಯು ಸುಲಭವಾಗಿ ತಿಳಿಯುವಂಥದೂ ಆಸಕ್ತಿದಾಯಕವೂ ಎನಿಸಿತು. ಅವರಲ್ಲೊಬ್ಬರು ಸಂಸ್ಕೃತ ಜ್ಞಾನವಿಲ್ಲದವರಿಗೆ ಈ ಬಗೆಯ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ತಿಳಿಸಬಲ್ಲ ಪುಸ್ತಕವು ಇಂಗ್ಲೀಷಿನಲ್ಲಿಲ್ಲ; ಈ ಕೊರತೆಯನ್ನು ನೀಗಬಲ್ಲ ಪುಸ್ತಕವು ಸ್ವಾಗತಾರ್ಹ ಎಂದರು.

ಭಾಷಾತತ್ವಶಾಸ್ತ್ರಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಚೀನ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಸುದೀರ್ಘವಾದ ಪರಂಪರೆಯಿದೆ. (ಅದು ಸಂಸ್ಕೃತ ವ್ಯಾಕರಣದ ವಿಸ್ತೃತವಾದ ಅಧ್ಯಯನದೊಂದಿಗೆ ಸೇರಿದೆ.) ಆದರೆ ಆಧುನಿಕ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಈ ಎಲ್ಲ ಸಾಹಿತ್ಯದ ವ್ಯಾಪಕವಾದ ಸಮೀಕ್ಷೆಯನ್ನು ನಡೆಸಿದವರಿಲ್ಲ. ಕೆಲವು ವಿಶಿಷ್ಟವಾದ ವಿಭಾಗಗಳ ಮೇಲೆ ಅಥವಾ ಆಯ್ದು ಲೇಖಕರ ಮೇಲೆ ಅನೇಕ ಒಳ್ಳೆಯ ಪುಸ್ತಕಗಳು ಬಂದಿವೆ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ ಆಧುನಿಕ ಲೇಖಕರಲ್ಲಿ ನಾಲ್ವರನ್ನಾದರೂ ಹೆಸರಿಸಬಹುದು. ಅವರು - ಗೌರೀನಾಥ ಶಾಸ್ತ್ರಿ, ಬಿಷ್ಣುಪದ ಭಟ್ಟಾಚಾರ್ಯ, ಕೆ.ಕುಳ್ಳಾಣ್ಣೆರಾಜ ಹಾಗೂ ಕೆ.ಸುಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯ ಅಯ್ಯರ್. ಅವರ ಗ್ರಂಥಗಳು ತತ್ವಶಾಸ್ತ್ರದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಕುತೂಹಲಕಾರಿಗಳಾಗಿವೆ. ಆದರೆ ಶಾಸ್ತ್ರಿ ಮತ್ತು ಅಯ್ಯರ್ ಇಬ್ಬರೂ ಭರ್ತ್ಯಹರಿಯನ್ನು ಮಾತ್ರ ಗಮನಿಸಿದ್ದಾರೆ (ಅಯ್ಯರ್ ಅವರ ಭರ್ತ್ಯಹರಿಯ ಅಧ್ಯಯನವು ಅತ್ಯಂತ ಮೌಲಿಕವಾದುದು). ಭಟ್ಟಾಚಾರ್ಯ ಅವರು ವೈಯಾಕರಣರು ಮತ್ತು ನೈಯಾಯಿಕರ ವಿವಾದದ ಕ್ಷೇತ್ರವನ್ನು ಮಾತ್ರ ಗಮನಿಸುತ್ತಾರೆ. ರಾಜ ಅವರು ವ್ಯಾಪಕವಾದ ಸಮೀಕ್ಷೆಯನ್ನೇನೋ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಆದರೆ ತಾವು ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿದ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ವಿಶ್ಲೇಷಿಸುವುದು ಅಪರೂಪ. ಎಂ. ಬಿಯಾರ್ಡೋ ಅವರ ಭರ್ತ್ಯಹರಿಯ ಮೇಲಿನ ಪುಸ್ತಕವು ಸಾಕಷ್ಟು ವಿಚಾರಗಳ ಮೇಲೆ ಬೆಳಕು ಚೆಲ್ಲಿದೆ. ಆದರೆ ಆಕೆಯ ನಿಲುವು ನಾನು ಮತ್ತು ಇತರ ಅನೇಕರು ತಾಳಿದ ನಿಲುವಿಗಿಂತ ಭಿನ್ನ. ಎನ್.ಡಿ.ಚೋಶಿ ಹಾಗೂ ಜಿ. ಕಾರ್ಡೋನಾ ಅವರ ಪಾಣಿನೀಯ ವ್ಯಾಕರಣದ ಮೇಲಿನ ಸತತ ಅಧ್ಯಯನಗಳು ತುಂಬ ಉಪಯುಕ್ತವಾಗಿವೆ, ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ಅವುಗಳ ಭಾಷಾಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ನೆಲೆಗಟ್ಟು ಭದ್ರವಾಗಿದೆ. ಹಾಗಿದ್ದರೂ ನಾನು ಈಗಾಗಲೇ ಒತ್ತಿಹೇಳಿದಂತೆ ಈ ಪುಸ್ತಕವು ಹೊಸಹಾದಿಯನ್ನು ತುಳುವ ಪ್ರಯತ್ನಕ್ಕೆ ತೊಡಗಿದೆ.

ಈ ಪುಸ್ತಕದಲ್ಲಿ ಎರಡು ಭಾಗಗಳಿವೆ. ಮೊದಲನೆಯ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಸಾಮಾನ್ಯ ವಿಷಯಗಳು ಹಾಗೂ ಸಮಸ್ಯೆಗಳ ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತ ಸಮೀಕ್ಷೆಯಿದೆ. ಎರಡನೆಯ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ವಿಶಿಷ್ಟ ವಿಷಯಗಳ ವಿಶ್ಲೇಷಣೆ ಹಾಗೂ ಚರ್ಚೆಗಳಿವೆ. ಮೊದಲನೆಯ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಸಾಮಾನ್ಯಗಳ ಸಮಸ್ಯೆಯು (ಉದಾಹರಣೆಗೆ ಅಧ್ಯಯನ) ಭಾಷಾತತ್ವಶಾಸ್ತ್ರದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಅರಿತದ್ದನ್ನು ಲಕ್ಷಿಸುವ ಮೂಲಕ ಪ್ರಮಿತಿಯ ಒಂದು ತುದಿಯನ್ನು

ತೋರಿದರೆ ಕಾರಕತತ್ವವು (ಫೀನೀ ಅಧ್ಯಾಯ) ಅದರ ಮತ್ತೊಂದು ತುದಿಯನ್ನು ಲಕ್ಷಿಸುತ್ತದೆ. ಭಾಷಿಕ ಉಚ್ಚಾರಣೆಗಳ ಮೂಲಕ ನಾವು ಚ್ಲಾನವನ್ನು ಪಡೆಯುವುದು ಹೇಗೆ? ಮತ್ತು ಯಾಕೆ? ಎಂಬುದು ಇನ್ನೊಂದು ಪ್ರಮುಖವಾದ ವಿಷಯ. ಇದು ಇನ್ನಷ್ಟು ವಿಶಾಲವಾದ ತತ್ವಶಾಸ್ತ್ರದ ಸಮಸ್ಯೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದೆ - ಅದೇ ಶಬ್ದಪ್ರಾಮಾಣ್ಯ. ಆಧುನಿಕ ವಿಶ್ಲೇಷಣಾವಾದಿ ತತ್ವಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞರಲ್ಲಿಯೂ ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಈಗೀಗ ಆಸಕ್ತಿ ಕಾಣತೊಡಗಿದೆ. ಆ ಸಮಸ್ಯೆಯ ಎಲ್ಲ ಮುಖಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಚರ್ಚಿಸಲು ಇಲ್ಲಿ ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲ. ಆರನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಸಂಗ್ರಹದೃಷ್ಟಿಯ ವಿವರಣೆಯಿದೆ. ಈ ಮಹತ್ವದ ವಿಷಯವನ್ನು ಕುರಿತ ಚರ್ಚೆಯ ಸಂಗ್ರಹವೊಂದನ್ನು ಸಿದ್ಧಗೊಳಿಸುವ ಯೋಜನೆ ಪ್ರಗತಿಯಲ್ಲಿದೆ. ಅಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಚೀನರ ವಾದಗಳನ್ನು ಆಧುನಿಕ ತತ್ವಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞರ ಚರ್ಚೆ ಮತ್ತು ವಾದಗಳೊಂದಿಗೆ ಮುಖಾಮುಖಿಯಾಗಿಟ್ಟು ಪರಿಶೀಲಿಸುವ ಯೋಜನೆಯಿದೆ. ಆ ಪ್ರಯತ್ನದ ಯಶಸ್ಸಿನ ಬಗ್ಗೆ ಈ ಹಂತದಲ್ಲಿ ಹೇಳುವುದು ಕಷ್ಟ.

ಎರಡನೆಯ ಭಾಗದ ಮೊದಲ ಮೂರು ಅಧ್ಯಾಯಗಳು ಸ್ಪೋಟಿಸಿದ್ಧಾಂತದ ಮೇಲೆ ಬೆಳಕು ಬೀರುತ್ತವೆ. ಪ್ರಪಂಚದ ಭಾಷಾತತ್ವಶಾಸ್ತ್ರಕ್ಕೆ ಭಾರತೀಯ ವೈಯಾಕರಣರ ಅನನ್ಯವಾದ ಕೊಡುಗೆಯೆಂದು ಕೆಲವು ವಲಯಗಳಲ್ಲಿ ಅದಕ್ಕೆ ಮನ್ನಣೆಯಿದೆ. ಅಲ್ಲಿ ನಾನು ಹಿಂದಿನ ಹಾಗೂ ಮುಂದಿನ ವೈಯಾಕರಣರ ಮತಗಳನ್ನು ಬೇರೆಯಾಗಿ ಹೇಳಿ, ಭರ್ತೃಹರಿಯ ಸಿದ್ಧಾಂತಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಧಾನ್ಯವನ್ನು ನೀಡಿದ್ದೇನೆ. ಹತ್ತನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಇನ್ನೊಂದು ಪ್ರಮುಖ ವಿಷಯದ ಚರ್ಚೆಯಿದೆ; ಅದು ಭಾರತದ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ದರ್ಶನಗಳನ್ನು ಒಪ್ಪುವ ದಾರ್ಶನಿಕರ ನಡುವೆ ಬಹಳ ಕಾಲದಿಂದ ನಡೆದುಬಂದ ವಿವಾದ; ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ಚರ್ಚೆಯು ಕೆಲವು ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಜಿ.ಪ್ರೀಚ್ ಅವರ ಸಂದರ್ಭಸಿದ್ಧಾಂತವನ್ನು ಕುರಿತ ಆಧುನಿಕ ಚರ್ಚೆಯನ್ನು ನೆನಪಿಸುವಂಥದು. (ಪ್ರೊ. ಪಿ.ಕೆ. ಸೇನ್ ಮತ್ತು ಪ್ರಸ್ತುತ ಲೇಖಕರು ಜಂಟಿಯಾಗಿ ಈ ಬಗೆಗೆ ತೌಲನಿಕ ಆಸಕ್ತಿಯ ಲೇಖನವೊಂದನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದು ಅದು ಮೈಂಡ್ ಪತ್ರಿಕೆಯ ಜನವರಿ ೧೯೮೮ರ ಸಂಚಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾಗಿದೆ. ಆಸಕ್ತ ಓದುಗರು ಆ ಲೇಖನವನ್ನು ಓದಬೇಕಾಗಿ ವಿನಂತಿ.) ೧೧ನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವು ಭಾಷಾಂತರ ಸಮಸ್ಯೆ ಹಾಗೂ ಭರ್ತೃಹರಿಯ ಸರ್ವೋದಿತ (ಹೋಲಿಸಿಕೆ) ಶಬ್ದಕಲ್ಪನೆಗಳನ್ನು ಎದುರಬದುರಾಗಿಟ್ಟು ನೋಡುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲಿ ಸಾಂದರ್ಭಿಕವಾಗಿ ಚಿ.ಡೆರಿಡಾ ಅವರ 'ವ್ಯಾಕರಣಶಾಸ್ತ್ರದ ಕುರಿತು' (ಆಫ್ ಗ್ರಾಮಟಿಕಲ್)ಯ ಕೆಲವು ಸಾಲುಗಳನ್ನು ಉಲ್ಲೇಖಿಸಲಾಗಿದೆ. ಮತ್ತು ಭಾಷಾಶಾಸ್ತ್ರದ ಲಿಪಿರೂಪ ಹಾಗೂ ಧ್ವನಿರೂಪಗಳ ಪ್ರಾಧಾನ್ಯದ ಬಗೆಗಿನ ವಿವಾದವನ್ನು ಉಲ್ಲೇಖಿಸಲಾಗಿದೆ. ಇದ್ದಕ್ಕಿದ್ದ ಹಾಗೇ ಚಿ.ಡೆರಿಡಾ ಅವರನ್ನು ಉಲ್ಲೇಖಿಸುವುದರ ಕಾರಣ

ಐತಿಹಾಸಿಕವಾದುದು. ಪ್ರಬಂಧದ ಒಂದು ಭಾಗವು ಡೆರಿಡಾ ಮತ್ತು ಅವರ ಸಹೋದ್ಯೋಗಿಗಳು ಸಂಘಟಿಸಿದ್ದ ವಿಚಾರ ಸಂಕರಣಕ್ಕಾಗಿ ಬರೆದದ್ದು. ೧೨ನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವು ಭರ್ತೃಹರಿಯ 'ಅರಿವಿ'ನ ವಿಚಾರದ ವಿಸ್ತಾರ. ಅಲ್ಲಿ ಭರ್ತೃಹರಿಯ ಅಸ್ಪಷ್ಟವಾದ ಪರಿಚ್ಛೇದವೊಂದನ್ನು ವಿವರಿಸಲು ಯತ್ನಿಸಿದ್ದೇನೆ. ಭರ್ತೃಹರಿಯ ಸಿದ್ಧಾಂತವೆಂದು ನಾನು ಕರೆದುದರ ಮೇಲೆ ಬೆಳಕುಚೆಲ್ಲು ಅಭಿನವಗುಪ್ತ ಮತ್ತು ಧರ್ಮಕೀರ್ತಿಯರ ಕೆಲವು ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಬಳಸಿಕೊಂಡಿದ್ದೇನೆ.

ಈ ಪುಸ್ತಕಕ್ಕೆ ಮೂರು ಪರಿಶಿಷ್ಟಗಳು ಸೇರಿವೆ. ಅವು ಪುಸ್ತಕದ ಪ್ರಮುಖ ವಿಷಯಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟವುಗಳು ಮಾತ್ರವಲ್ಲ, ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿ ಆಸಕ್ತಿಯನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸುವಂಥವೂ ಹೌದು. ಇಡೀ ಪುಸ್ತಕದ ತುಂಬ ಅನುಸೂತವಾಗಿರುವ ವಿಚಾರವೊಂದೇ. ಅದನ್ನು 'ಭಾಷೆಯ ಅಧ್ಯಯನಕ್ಕೆ ಭಾರತದ ಕೊಡುಗೆ' ಎಂಬ ಉಪಶೀರ್ಷಿಕೆ ಪ್ರತಿಬಿಂಬಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ಪುಸ್ತಕದ ವಿವಿಧ ಅಧ್ಯಾಯಗಳು ಹಾಗೂ ವಿಭಾಗಗಳು ಉಪಶೀರ್ಷಿಕೆಯನ್ನು ಸಮರ್ಥಿಸುತ್ತವೆ. ಈ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಮಾತು ಸ್ಪಷ್ಟ. ಅದೆಂದರೆ ಪ್ರಾಚೀನ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ವಿವಿಧ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳಾದ ಭಾಷಾಶಾಸ್ತ್ರ, ತತ್ವಶಾಸ್ತ್ರ, ತರ್ಕಶಾಸ್ತ್ರ ಮತ್ತು ಸೌಂದರ್ಯಶಾಸ್ತ್ರ ಅಥವಾ ಸಾಹಿತ್ಯವಿಮರ್ಶೆಯೂ ಕೂಡ ಒಂದರೊಡನೊಂದು ಬೆಸೆದುಕೊಂಡಿದ್ದವು; ಆ ಆತ್ಮೀಯ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಇಂದು ನಾವು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಕಷ್ಟವೆನ್ನಿಸುವಷ್ಟು.

ವಿಷಯ ಪ್ರವೇಶ

೧

ನಮ್ಮ ಸುತ್ತಲಿನ ಪ್ರಪಂಚವು ತೆರೆದುಕೊಳ್ಳುವುದು ಸಾಮಾನ್ಯವಾದ ಮತ್ತು ಅಷ್ಟೊಂದು ಸಾಮಾನ್ಯವಲ್ಲದ ಅನುಭವಗಳಲ್ಲಿ; ಇಂಥ ಪ್ರಪಂಚವನ್ನು ಅರಿಯುವ ಪ್ರಯತ್ನವೇ ತತ್ವಶಾಸ್ತ್ರ; ಇಂಥ ಪ್ರಪಂಚವನ್ನು ಹಿಡಿದಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವುದು ಭಾಷೆಯ ಮೂಲಕ. ಇದು ನಿಜವಾದರೆ ಭಾಷೆಯು ಕೆಲಸಮಾಡುವ ರೀತಿಯನ್ನು ಅರಿಯುವುದು ತತ್ವಶಾಸ್ತ್ರದ ಅಧ್ಯಯನದ ಮೊದಲ ಹೆಜ್ಜೆಯಾದೀತು. ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಒಪ್ಪಿದರೂ ನಮ್ಮ ಕೋರಿಕೆ ತೀರ ಹೆಚ್ಚಾಯಿತೇನೋ! ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿರುವ ಪದಗಳ ಮೂಲಕ ಪ್ರಪಂಚವನ್ನು ಅರಿಯುತ್ತೇವೆ ಎಂದರೆ ಜಗತ್ತಿನ ಬಗೆಗಿನ ನಮ್ಮ ಚಿಂತನೆಗೆ ಭಾಷೆಯ ಬಳಕೆ ಅವಶ್ಯವೆಂಬುದನ್ನು ಸೂಚಿಸಬಹುದು. ತತ್ವಶಾಸ್ತ್ರವು (ಆಧುನಿಕ ತತ್ವಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞರ ಮೇಲೆ ಇಂದಿಗೂ ತುಂಬ ಹಿಡಿತವನ್ನು ಹೊಂದಿದ ವಿಟ್‌ಗನ್‌ಸ್ಟೀನ್ ಅವರ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ಘೋಷಣೆಗೆ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ) ನಮ್ಮ ಭಾಷೆ ಅಥವಾ ಕಲ್ಪನೆಗಳ ಬಗೆಗೆ

ನಮ್ಮಲ್ಲಿರುವ ತಪ್ಪು ತಿಳುವಳಿಕೆಯನ್ನು ತಿದ್ದುವುದಕ್ಕಾಗಿದೆಯೆಂಬುದನ್ನು ಎಲ್ಲ ಸಮಯದಲ್ಲಿಯೂ ಒಪ್ಪಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ. (ಭಾಷೆಯು ಬುದ್ಧಿಗೆ ಮಾಡಿದ 'ಮಾಟ'ವನ್ನು ತೊಲಗಿಸುವುದು.) ಸುದೀರ್ಘ ಕಾಲದವರೆಗೆ ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ತತ್ವಶಾಸ್ತ್ರವು ಸಾಮಾನ್ಯ ಸ್ವರೂಪದ ಸಿದ್ಧಸತ್ಯಗಳು, ಆಧ್ಯಾತ್ಮಶಾಸ್ತ್ರ ಮತ್ತು ನೀತಿಶಾಸ್ತ್ರ, ತಾರ್ಕಿಕ (ಬೌದ್ಧಿಕ) ಚಿಂತನೆಗಳಿಂದ ಕಂಡುಕೊಳ್ಳಬಹುದಾದ ಇತರ ಸತ್ಯಗಳ ಬಗೆಗೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಕಾಳಜಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿತ್ತು. ಈ ಬಗೆಯ ಯೋಚನಾಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಭಾಷಾತತ್ವಶಾಸ್ತ್ರಕ್ಕೆ ಮಹತ್ವವೇನೂ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಡೆಕಾರ್ಟಿಯ ನಂತರದಲ್ಲಿ ವಿಷಯದ ಪ್ರಾರಂಭವು ಪ್ರಮಾಣಶಾಸ್ತ್ರದಿಂದ ಎಂಬುದನ್ನು ಗಮನಿಸಲಾಯಿತು. ಅನಂತರ ಪ್ರೀಚ್‌ನ ನಂತರದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ವಿಶ್ಲೇಷಣಾವಾದಿ ತತ್ವಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞರು, ತತ್ವಶಾಸ್ತ್ರದ ಅಧ್ಯಯನಗಳಿಗೆ ನಿರ್ದಿಷ್ಟವಾದ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಭಾಷಾತತ್ವಶಾಸ್ತ್ರವು ಆರಂಭದ ನೆಲಗಟ್ಟನ್ನೊದಗಿಸುವುದೆಂದು ನಂಬ ತೊಡಗಿದರು.

ಮನುಷ್ಯನ ಭಾಷೆ ಅತ್ಯಂತ ಜಟಿಲವಾದ ವ್ಯವಹಾರ. ಆದರೆ ಅದರ ಪರಮೋಚ್ಚ ಪ್ರಸ್ತುತತೆಯಿರುವುದು ಭಾಷೆಯಿಲ್ಲದೆ ಬಹುತೇಕವಾಗಿ ಯೋಚಿಸುವುದೇ ಆಸಾಧ್ಯವೆಂಬ ವಸ್ತುಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಗುರುತಿಸುವಲ್ಲಿ. ಹಾಗಿರುವುದರಿಂದ ನಾವು ಭಾಷೆಯನ್ನು ವಿಶ್ಲೇಷಿಸುವ ಮೂಲಕ ವಿಚಾರವನ್ನೂ ವಿಶ್ಲೇಷಿಸಬಹುದು. ವಿಚಾರಗಳ ಸಂವಹನಕ್ಕೆ ಭಾಷೆಯು ಮಾಧ್ಯಮ. ಇದು ಆಕಸ್ಮಿಕ ಸಂಬಂಧವಲ್ಲ. ನಾವು ವಿಚಾರಗಳ ಸಂವಹನಕ್ಕೆ ಭಾಷೆಯನ್ನು ಬಳಸುತ್ತೇವೆಂದರೆ ಭಾಷೆಯ ಕೆಲಸದ ರೀತಿಯ ಅರಿವು ಅವ್ಯಕ್ತವಾಗಿಯಾದರೂ ಇದೆಯೆಂದರ್ಥ. ಭಾಷೆಯ ಬಳಕೆಯನ್ನು ನಿಯಮಿಸುವ ತತ್ವಗಳನ್ನು ಆ ಭಾಷೆಯನ್ನು ಬಳಸುವವರೆಲ್ಲ ಅವ್ಯಕ್ತವಾಗಿಯಾದರೂ ಅರಿತಿರುತ್ತಾರೆ. ವಾಸ್ತವವಾಗಿ, ಭಾಷೆ ಮತ್ತು ವಿಚಾರಗಳು ಬೇರ್ಪಡಿಸಲಾರದವುಗಳೆಂಬುದು ನಮ್ಮ ವಿಚಾರ. ಆಧುನಿಕ ತತ್ವಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞನಾದ ಡೆಮ್‌ಟ್ (೧೯೮೦, ೪೪೨) ಭಾಷಾತತ್ವ ಶಾಸ್ತ್ರವು ನಾವು 'ತತ್ವಶಾಸ್ತ್ರ'ವೆಂದು ಕರೆಯಬಹುದಾದ್ದರ 'ಸಮಗ್ರ ಸಂರಚನೆ ತಳಹದಿ'ಯೆಂದು ದೃಢವಾಗಿ ನಂಬುತ್ತಾನೆ. ಭಾಷೆಯ ಬಗೆಗೆ ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ಸಾಮಾನ್ಯ ಸ್ವರೂಪದ ಕಾಳಜಿಯಿರುತ್ತದೆ; ಈ ಕಾಳಜಿಯು ಭಾಷೆಯ ಕಾರ್ಯವಿಧಾನಗಳ ರೂಪು-ರೇಷೆಗಳ ಕುರಿತದ್ದು. ಈ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಭಾಷಾತತ್ವಶಾಸ್ತ್ರವು ತತ್ವಶಾಸ್ತ್ರದ ಇತರ ವಿಷಯಗಳ ಬುನಾದಿಯೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕೆಂಬುದು ಅವನ ವಾದ. ಭಾಷೆಯ ಕಾರ್ಯವಿಧಾನದ ಬಗೆಗೆನ ಒಟ್ಟಾರೆ ಕಾಳಜಿಯು ಪ್ರಾಚೀನ ಭಾರತದ ಹೆಚ್ಚಿನ ದಾರ್ಶನಿಕರ ಪ್ರಮುಖ ಕಾಳಜಿಯೇನಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಇದಕ್ಕೆ ಭರ್ತ್ಸಕರಿಯಂಥ ವೈಯಾಕರಣರ ಮಾತ್ರ ಅಪವಾದ. ಹೀಗೆ ಭರ್ತ್ಸಕರಿ ಮತ್ತು ಅವನ ನಂತರದ

ವೈಯಾಕರಣರಿಗೆ ಭಾಷೆಯು ತತ್ವಶಾಸ್ತ್ರದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದಲೂ ಮಹತ್ವದ್ದಾಯಿತು. ಭರ್ತ್ಸಕರಿಯು ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಎತ್ತುವ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳು ಪ್ರೀಚ್‌ನ ನಂತರದ ತಾತ್ವಿಕರ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳನ್ನು ಹೋಲುವುದು ನಿಜ. ಆದರೆ ಅವನು ಕೊಟ್ಟ ಉತ್ತರಗಳು ಆಧುನಿಕ ವಿಶ್ಲೇಷಣಾವಾದಿ ತಾತ್ವಿಕರ ಗಮನ ಸೆಳೆಯಲಾರವು ಎನ್ನಬಹುದು. ಹಾಗಾಗಿ ಅವರ ಮೂಲ ಮನೋಭಾವ ಮತ್ತು ತಲುಪಿದ ನಿರ್ಣಯಗಳು ಬೇರೆ ಬೇರೆ. ಇದು ಪ್ರಾಚೀನ ಭಾರತಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿ ಹೇಳಬಹುದಾದುದು ಎಂದು ಉಪಸಂಹರಿಸಬಹುದು.

೨

ಭಾರತೀಯ ಭಾಷಾತತ್ವಶಾಸ್ತ್ರದ ಬಗೆಗೆ ಮಾತನಾಡುವಾಗ ನಾವು ಸ್ವಲ್ಪ ಭಿನ್ನವಾದ ನಿಲುವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಇತಿಹಾಸದ ಆರಂಭಕಾಲದಿಂದಲೂ ಭಾಷಾತತ್ವಶಾಸ್ತ್ರವು ಭಾರತದ ದಾರ್ಶನಿಕ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳ ಅಂಗವಾಗಿತ್ತು. ನಮ್ಮ ನಂಬುಗೆಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಕೆಲವು ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ವೇದಗಳ ಪ್ರಭುತ್ವವನ್ನು ಮನ್ನಿಸ ಬೇಕಾದುದು ಒಂದು ಕಾರಣ. ಭಾರತೀಯರು ಜುಡೋ-ಕ್ರಿಶ್ಚಿಯನ್ ಸಂಪ್ರದಾಯವು ತಿಳಿದುಕೊಂಡ ರೀತಿಯ 'ಜ್ಞಾನಪ್ರಕಾಶನ'ದ ಕುರಿತು ಮಾತನಾಡುವುದಿಲ್ಲ. ಋಷಿಗಳೆಂದು ಕರಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಸಂತರ ಅಂತರ್ದೃಷ್ಟಿಗೆ ಗೋಚರವಾದ ಕೆಲವು ಸತ್ಯಗಳ ಮೂರ್ತರೂಪವೇ ಶ್ರುತಿಗಳಾಗಿವೆಯೆಂದು ಪರಂಪರೆಯು ಆದರಿಸುತ್ತದೆ. ವೇದವೆಂದರೆ, ಹೀಗೆ ಮೈದಾಳಿದ ಜ್ಞಾನ. ಅರ್ಥಾತ್ ಜ್ಞಾನದ ಆಕರ ಅಥವಾ ಸಾಧನ. ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ವೇದಗಳಲ್ಲಿರುವುದು ಹೇಳಿಕೆಗಳು. ವೇದಗಳು ಭಾಷಾರೂಪದಲ್ಲಿರುವುದರಿಂದ ಭಾಷೆ ಅರ್ಥಾತ್ ಶಬ್ದಪ್ರಮಾಣವು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಮತ್ತು ಅನುಮಾನಗಳಂತೆ ಮಹತ್ವದ ಜ್ಞಾನದ ಆಕರವೆಂಬುದು ಕ್ರಮವಾಗಿ ವಿದಿತವಾಗುತ್ತದೆ. (ಭೌದ್ಧರಿಗೆ ಬುದ್ಧನ ಸಂಭಾಷಣೆಗಳು ಶ್ರುತಿಗಳಾಗಿವೆ. ಜೈನರಿಗೆ ಮಹಾವೀರನ ಮಾತುಗಳು ಶ್ರುತಿಗಳಾಗಿವೆ.) ಇದು ಪದ ಅಥವಾ ವಾಕ್ಯಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಭಾಷೆಯು ಆದನ್ನು ಕೇಳಿದವನಿಗೆ ಜ್ಞಾನವನ್ನೊದಗಿಸುವುದು ಹೇಗೆ? ಎಂಬ ಸಾಮಾನ್ಯ ಸ್ವರೂಪದ ಜಿಜ್ಞಾಸೆಯನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸಿತು. ಹಾಗಾಗಿ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಭಾಷಾತತ್ವಶಾಸ್ತ್ರವು ಪ್ರಾಚೀನ ಭಾರತದ ದಾರ್ಶನಿಕರಲ್ಲಿ ಪ್ರಮಾಣಶಾಸ್ತ್ರದ ಭಾಗವಾಯಿತು; ಶಬ್ದಪ್ರಮಾಣ ವೆನಿಸಿಕೊಂಡಿತು. ಅಲ್ಲಿನ ಮುಖ್ಯ ಪ್ರಶ್ನೆ ಇದು: ಅರ್ಥವನ್ನು ತಿಳಿಸಿಕೊಡುವ ಶಬ್ದ ಜ್ಞಾನವನ್ನೊದಗಿಸುವುದು ಹೇಗೆ? ವೈದಿಕ ವಾಕ್ಯಗಳು ಮಾತ್ರವಲ್ಲ ಸಾಮಾನ್ಯ ವಾಕ್ಯಗಳೂ ಕೂಡಾ ಜ್ಞಾನವನ್ನೊದಗಿಸಬಲ್ಲವು. ಈ ಕಾಲದಲ್ಲಂತೂ ನಾವು ಬಹುಪಾಲು ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಪಡೆಯುವುದು ಓದುವುದು ಮತ್ತು ಕೇಳುವುದರ ಮೂಲಕ.

ಹಾಗಾಗಿ ಇದು ಭಾಷೆಯ ಮೂಲಕ ದೊರೆತಿದ್ದೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು.

ನಿರ್ದಿಷ್ಟವಾಗಿ ಹೇಳುವುದಾದರೆ, ಪದ ಮತ್ತು ವಾಕ್ಯಗಳ ಮಹತ್ವದ ಭಾಗಗಳ ವಿಶ್ಲೇಷಣೆ, ಶಬ್ದ ಮತ್ತು ಅರ್ಥಗಳ ಸಂಬಂಧ, ಅರ್ಥಸ್ವರೂಪವನ್ನನುಸರಿಸಿದ ಪದವಿಭಾಗ, ಪದಾರ್ಥವಿಚ್ಛಾನ ವಿಭಾಗಗಳಿಗನುಸಾರಿಯಾದ ಪದವಿಭಾಗ, ವಾಕ್ಯಾರ್ಥಚ್ಛಾನಕ್ಕೆ ಅವಶ್ಯವಾದ ತಾರ್ಕಿಕ ಮತ್ತು ಮನೋವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಅಂಶಗಳು, ವ್ಯಾಕರಣಾತ್ಮಕ ವಿಶ್ಲೇಷಣೆಯ ತತ್ವಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ಮಹತ್ವ, ಭಾಷಾಶಾಸ್ತ್ರದ ತತ್ವಗಳು - ಮುಂತಾದ ಸಂಗತಿಗಳ ಬಗೆಗೆ ಭಾರತೀಯ ದಾರ್ಶನಿಕರು ಶತಮಾನಗಳಿಂದಲೂ ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ಚರ್ಚಿಸುತ್ತಲೇ ಬಂದಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಚರ್ಚೆಯ ವಾಚ್ಯ ಮಹತ್ವವು ವಿಸ್ತಾರವಾದುದು. ಅದನ್ನು ಆಧರಿಸಿ ಭಾರತೀಯ ಭಾಷಾತತ್ವಶಾಸ್ತ್ರದ ಶೋಧದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಬಹುದು. ಈ ಪುಸ್ತಕದಲ್ಲಿ ನಾನು ಹಿಡಿದಿರುವುದು ಅದೇ ದಾರಿಯನ್ನು. ವಿಷಯಗಳ ಪಟ್ಟಿಯು ಸಾಕಷ್ಟು ದೊಡ್ಡದಾಗಿರುವುದರಿಂದ ವಿವರವಾದ ಮಾಹಿತಿಯನ್ನೊದಗಿಸುವುದು ಕಷ್ಟ. ವ್ಯಾಪ್ತಿಯನ್ನು ಸೀಮಿತಗೊಳಿಸಿ ಕೆಲವು ವಿಶಿಷ್ಟ ವಿಷಯಗಳತ್ತ ಲಕ್ಷ್ಯವನ್ನು ಕೇಂದ್ರೀಕರಿಸುತ್ತೇನೆ.

೩

೧೯೬೯ರಲ್ಲಿ ರಚಿತವಾದ 'ಸಂಸ್ಕೃತ ಭಾಷಾತತ್ವಶಾಸ್ತ್ರ'ವೆಂಬ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಎಫ್. ಸ್ಪಾಲ್ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ - 'ಒಂದೆಡೆ ಭಾಷೆ ಮತ್ತೊಂದೆಡೆ ತತ್ವಶಾಸ್ತ್ರಗಳ ಬಗೆಗೆ ಅತಿಶಯವಾದ ಮುನ್ನೋಲುವುಗಳು ಭಾರತೀಯ ನಾಗರಿಕತೆಯ ಗುಣಧರ್ಮಗಳೆಂದು ಮನ್ನಿಸಬಹುದು' (ಸ್ಪಾಲ್ ೧೯೬೯, ೪೬೩). ಈ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಆಧುನಿಕ ಸಂಶೋಧನೆಗಳನ್ನು ಸಮೀಕ್ಷಿಸುತ್ತ ಸ್ಪಾಲ್ ಅವರು 'ಸಂಸ್ಕೃತ ಭಾಷಾತತ್ವಶಾಸ್ತ್ರ'ವೆಂದು ಹೆಸರಿಸಿರುವುದು ಮತ್ತು ನಾನು 'ಭಾರತೀಯ ಭಾಷಾತತ್ವಶಾಸ್ತ್ರ'ವೆಂದು ಕರೆಯಬಯಸುವುದು ಇವೆರಡೂ ಬಹುಮಟ್ಟಿಗೆ ಒಂದೇ ಆಗಿವೆ. ಶಬ್ದ ಮತ್ತು ಅರ್ಥಗಳ ಸ್ವರೂಪದ ಬಗೆಗೆ, ಭಾಷೆಯನ್ನು ಗ್ರಹಿಸುವ ವಿಧಾನದ ಬಗೆಗೆ ಭಾರತೀಯ ದಾರ್ಶನಿಕರು (ಅವರೆಲ್ಲರೂ ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ ಬರೆದಿದ್ದರೂ) ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುವ ವಿವಿಧ ವಿಚಾರಗಳು ಮತ್ತು ವಾದ - ವಿವಾದಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ವಿಚಾರವೇ ಇಲ್ಲಿದೆ.

'ಶಬ್ದ'ವೆಂಬ ಪದವನ್ನು ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ 'ಭಾಷೆ' ಯೆಂದು ಅನುವಾದಿಸಲಾಗಿದೆ. ಸಂದರ್ಭಕ್ಕೆ ಅನುಸಾರವಾಗಿ 'ಭಾಷಿಕ ಉಚ್ಚಾರಣೆ'ಯೆಂದು ಅನುವಾದಿಸಿದ್ದುಂಟು. ಆಗ ಅದು 'ಪದಗಳು ಮತ್ತು ವಾಕ್ಯಗಳು' ಎಂಬ ಅರ್ಥವನ್ನು ಕೊಡುತ್ತದೆ. ಭಾಷಿಕ ಉಚ್ಚಾರಣೆ(ಶಬ್ದ)ಯಿಂದ ದೊರೆಯುವ ಚ್ಛಾನಕ್ಕೆ ಭಾರತೀಯ ತತ್ವಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞರು

ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ, ಅನುಮಾನಗಳ ಜೊತೆಗೆ ವಿಶೇಷವಾದ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ನೀಡಿದ್ದಾರೆ. (ವೈಶೇಷಿಕರು ಮತ್ತು ಬೌದ್ಧರನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿ ಇತರ ಎಲ್ಲ ದಾರ್ಶನಿಕರು.) ಅದನ್ನು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಅಥವಾ ಅನುಮಾನದಲ್ಲಿ ಅಂತರ್ಗತವೆಂದು ಭಾವಿಸಲಿಲ್ಲ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ ನನ್ನ ತಂದೆ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ, 'ನನ್ನ ಅಜ್ಜ ಆರಡಿ ಎತ್ತರವಿದ್ದ.' (ನಾನು ನೋಡಿದ್ದು.) ಈ ಹೇಳಿಕೆಯು ನೀಡುವ ಚ್ಛಾನವು ವಿಶಿಷ್ಟವಾದದ್ದು. ಇದು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಾನುಭವವಲ್ಲ. (ನನ್ನ ತಂದೆ ತನ್ನ ಅಜ್ಜನನ್ನು ನೋಡಿರಬಹುದಾದರೂ ಅವನ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವು ನನ್ನ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಲಾರದು.) ಅದನ್ನು ಅನುಮಾನವೆನ್ನುವುದೂ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಯಾಕೆಂದರೆ ಅನುಮಾನಕ್ಕೆ ಅವಶ್ಯವಾದ 'ಲಿಂಗ' ಅಥವಾ ಚಿಹ್ನೆ ಅಲ್ಲಿಲ್ಲ. ನನ್ನ ತಂದೆಯ ಮಾತು ಮತ್ತು ಅವನ ಬಗೆಗೆ ನನಗಿರುವ ವಿಶ್ವಾಸಗಳು ಸೇರಿಕೊಂಡು ನನ್ನಲ್ಲಿ ಚ್ಛಾನವನ್ನುಂಟುಮಾಡುತ್ತವೆ. ('ನನ್ನ ಮುತ್ತಜ್ಜ ಆರಡಿ ಎತ್ತರವಿದ್ದ' ಅಂತ.) ವಾತ್ಸ್ಯಾಯನನು ನ್ಯಾಯಸೂತ್ರದ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನದಲ್ಲಿ (೨.೧.೫೨) ಸ್ವರ್ಗದ ಅಸ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಹೇಳುವ ವೇದವಾಕ್ಯಗಳನ್ನು ಉದಾಹರಿಸುತ್ತಾನೆ. ಸ್ವರ್ಗದ ಅಸ್ತಿತ್ವವು ಶಬ್ದಪ್ರಮಾಣದಿಂದಲ್ಲದೆ ಬೇರಾವ ಪ್ರಮಾಣದಿಂದಲೂ ಸಿದ್ಧವಾಗಲಾರದು.

ಭಾಷಿಕ ಉಚ್ಚಾರಣೆ ಅಥವಾ ಶಬ್ದದಿಂದ ಚ್ಛಾನವು ದೊರೆವುದರ ಕುರಿತಾಗಿ ಇರುವ ಸಮಸ್ಯೆಯ ಪರಿಚಯಕ್ಕಾಗಿ ನ್ಯಾಯಸೂತ್ರಕಾರನಾದ ಅಕ್ಷಪಾದನಷ್ಟು ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಹೋಗುವುದು ಉತ್ತಮ. ಅವನ ಅಭಿಪ್ರಾಯದಲ್ಲಿ ಶಬ್ದವು ಒಂದು ಪ್ರಮಾಣ ಅರ್ಥಾತ್ ಚ್ಛಾನದ ಸಾಧನ. ನ್ಯಾಯಸೂತ್ರ ೧.೧.೨ರಲ್ಲಿ ಅದರ ಲಕ್ಷಣವನ್ನು ಹೀಗೆ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ:

ಆಪ್ತನ ಉಪದೇಶವೇ ಶಬ್ದ.

ಇಲ್ಲಿ 'ಶಬ್ದ'ವೆಂದರೆ ಶಬ್ದಪ್ರಮಾಣ. ಅರ್ಥಾತ್ ಶಬ್ದವೆಂಬ ಚ್ಛಾನದ ಸಾಧನ. 'ಆಪ್ತ'ನೆಂದರೆ ವಿಶ್ವಾಸ ಅಥವಾ ನಂಬುಗೆಗೆ ಯೋಗ್ಯನಾದ ವ್ಯಕ್ತಿ. ಅಕ್ಷಪಾದನು ಶಬ್ದವೆಂದರೆ ವೇದಗಳೆಂದು ಹೇಳಿಲ್ಲವೆಂಬುದನ್ನು ಗಮನಿಸಬೇಕು.

ಈ ಸೂತ್ರದ ಮೇಲಿನ ವಾತ್ಸ್ಯಾಯನನ ಭಾಷ್ಯವು ಕುತೂಹಲಕಾರಿಯಾಗಿದೆ. ಮೊದಲು 'ಆಪ್ತ' ಎಂಬ ಶಬ್ದದ ಲಕ್ಷಣವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ:

'ಆಪ್ತ'ನೆಂದರೆ ಉಪದೇಶಿಸಲು ಅಥವಾ ಆಜ್ಞಾಪಿಸಲು ಅರ್ಹನಾದ ವ್ಯಕ್ತಿ.

ಅವನಲ್ಲಿ ಮುಂದೆ ಹೇಳುವ ಗುಣಧರ್ಮಗಳಿರಬೇಕು - ಅವನು ಧರ್ಮವನ್ನು ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕರಿಸಿಕೊಂಡಿರಬೇಕು ಮತ್ತು ಅವನು ತನಗೆ ತಿಳಿದ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಅಥವಾ ವಸ್ತುವನ್ನು ಇನ್ನೊಬ್ಬನಿಗೆ ತಿಳಿಸಿಕೊಡುವ ಇಚ್ಛೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿರಬೇಕು.

ವಾತ್ಸ್ಯಾಯನನು 'ಸಂಗತಿಯನ್ನು ತಿಳಿದಿರುವುದು' ಎಂದರೆ ವಸ್ತುವೈಷಯ

ಪೂರ್ಣವಾದ ಜ್ಞಾನವಿರುವುದು (ಆಪ್ತಿ) ಎಂದು ವಿವರಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಅದರ ಜೊತೆಗೆ ಮತ್ತೊಂದು ಮಹತ್ವದ ಮಾತನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. 'ಆಪ್ತ' ಅಥವಾ 'ವಿಶ್ವಾಸಾರ್ಹ' ಎಂಬ ಪದವು ಯತಿ, ಸುಶಿಕ್ಷಿತ, ಆರ್ಯ ಮತ್ತು ಮೈಚ್ಚರನ್ನೊಳಗೊಂಡು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಸಮಾನವಾಗಿ ಅನ್ವಯಿಸುತ್ತದೆ. ಅಂದರಿಷ್ಟೇ - ನಿರ್ದಿಷ್ಟವಾದ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ಪರಿಣತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿದ ಅಥವಾ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಹೊಂದಿದ ವ್ಯಕ್ತಿಯಾಗಿರಬೇಕಾದುದು ಅವಶ್ಯ; ಅವನ ಜಾತಿ, ಮತ, ಲಿಂಗ ಮುಂತಾದವುಗಳು ಮುಖ್ಯವಲ್ಲ. ಅಂಥವನು ಆಪ್ತನೆನಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಅರ್ಹನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಹಾಗಾಗಿ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಭಾಷಿಕ ಉಚ್ಚಾರಣೆ ಅಥವಾ ಮಾತನ್ನು ಪ್ರಮಾಣವಾಗಿ ಸ್ವೀಕರಿಸುವಾಗ ಅವನ ಮೇಲೆ ನಮಗಿರುವ ನಂಬುಗೆಯು ಪ್ರಮುಖ ಪಾತ್ರ ವಹಿಸುತ್ತದೆ. (ಹೆಚ್ಚಿನ ವಿವರಗಳಿಗೆ ೬ನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವನ್ನು ನೋಡಿ.)

ವ್ಯಾಕರಣ ಮತ್ತು ಭಾಷಾಶಾಸ್ತ್ರ ಅಧ್ಯಯನಗಳು

೧. ಪಾಣಿನಿ ಮತ್ತು ಯಾಸ್ಯ

ಭಾರತದ ವಿಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ತತ್ವಶಾಸ್ತ್ರಗಳ ಪರಂಪರೆಯಲ್ಲಿ ಗಣಿತಶಾಸ್ತ್ರಕ್ಕೆ ಅಷ್ಟೊಂದು ಮಹತ್ವದ ಪಾತ್ರವಿಲ್ಲ; ಅದರ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ವ್ಯಾಕರಣಶಾಸ್ತ್ರ ಅಥವಾ ಭಾಷಾಶಾಸ್ತ್ರವು ಅಲಂಕರಿಸಿದೆಯೆಂದು ಈ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಆಗಾಗ ಹೇಳಲಾಗುತ್ತಿದೆ. ಈ ಶಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ಪರಂಪರೆಯು ವ್ಯಾಕರಣಶಾಸ್ತ್ರವೆಂದು ಕರೆಯುತ್ತದೆ. ಅದರ ಅಗ್ರಮಾನ್ಯ ವಿದ್ವಾಂಸ ನಂದರೆ ಪಾಣಿನಿ. ಅವನಿಗಿಂತ ಹಿಂದೆ ಅನೇಕ ಜನ ವೈಯಾಕರಣರಿದ್ದರೆಂಬುದು ನಿಜವಾದರೂ ಅವರೆಲ್ಲ ಪಾಣಿನಿಯ ಉಜ್ವಲವಾದ ಕಾಂತಿಯಿಂದ ಮಂಕಾದರು. ಕ್ರಿ.ಪೂ. ೫ನೆಯ ಶತಮಾನದಷ್ಟು ಹಿಂದಿನಿಂದಲೇ ಭಾರತೀಯ ಭಾಷಾಶಾಸ್ತ್ರ ಮತ್ತು ಭಾಷಾತತ್ವಶಾಸ್ತ್ರಗಳು ಬೆಳೆದುಬಂದಿವೆಯಾದರೂ ಆ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಚಿಂತನೆಗಳ ಬಗೆಗೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ವಿವರ ದೊರೆಯುವುದಿಲ್ಲ. ನಮಗೆ ಲಭ್ಯವಿರುವ ಗ್ರಂಥಗಳೆಂದರೆ ವೈಯಾಕರಣರಾದ ಪಾಣಿನಿ, ಕಾತ್ಯಾಯನ ಮತ್ತು ಪತಂಜಲಿಯರದು ಮತ್ತು ನಿರುಕ್ತಕಾರನಾದ ಯಾಸ್ಯನದು. ಪಶ್ಚಿಮದೇಶಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಭಾಷಾತತ್ವಶಾಸ್ತ್ರದ ಕುರಿತಾದ ಚರ್ಚೆ ಪ್ರೇಚೋನ ಕಾಲದಷ್ಟು ಹಿಂದಿನದು; ಅವನ ಕ್ರಾಟಿಲಸ್‌ದಲ್ಲಿಯೇ ಇಂಥ ಚರ್ಚೆಯಿದೆ. ಆದರೆ ಭಾಷಾಶಾಸ್ತ್ರವು ಜನ್ಮತಾಳಿದ್ದು ತುಂಬ ತಡ.

ವ್ಯಾಕರಣವು ('ವಿಶ್ಲೇಷಣೆ'ಯೆಂಬುದು ಶಬ್ದಶಃ ಅರ್ಥ) ಎಲ್ಲ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳ ಅಧ್ಯಯನಕ್ಕೆ ಮಹಾದ್ವಾರವೆಂಬ ಮನ್ನಣೆಗೆ ಪಾತ್ರವಾಗಿದೆ. ವೇದಗಳ ಅಭ್ಯಾಸಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಕರಣವೂ ಒಂದು. ಅದನ್ನು ಪರಂಪರೆಯು ವೇದಾಂಗವೆಂದು

ಗುರುತಿಸುತ್ತದೆ. ವೇದಕ್ಕೆ ಆರು ಅಂಗಗಳು. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಕರಣವೂ ಸೇರಿದೆ. ಅವುಗಳನ್ನು 'ಅಂಗ'ಗಳೆಂದು ಕರೆದುದು ಅವು ವೇದಗಳ ಅಧ್ಯಯನಕ್ಕೆ ಸಹಕಾರಿಗಳೆಂಬುದಕ್ಕಾಗಿ. ಆ ಅಂಗಗಳೆಂದರೆ - ವ್ಯಾಕರಣ, ಭಂದಸ್ಸು, ನಿರುಕ್ತ, ಶಿಕ್ಷಾ, ಕಲ್ಪ ಮತ್ತು ಜ್ಯೋತಿಷ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಕರಣಕ್ಕೆ ಅಗ್ರಸ್ಥಾನ (ಪಾಣಿನಿಯ ಶಿಕ್ಷಾ, ೪೨). ವ್ಯಾಕರಣ ಅಥವಾ ಭಾಷಾಶಾಸ್ತ್ರದ ಬೆಳವಣಿಗೆಯು ಬಹಳ ಹಿಂದಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ ಆದುದರಿಂದ ಅನೇಕ ಆಸಕ್ತಿಕಾರಕ ಪರಿಣಾಮಗಳುಂಟಾದವು. ತಾರ್ಕಿಕ ಮತ್ತು ವ್ಯಾಕರಣಾತ್ಮಕ ಪದಾರ್ಥಗಳ ನಡುವಿನ ಆತ್ಮೀಯ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಗಮನಿಸಲಾಯಿತು; ಭಾಷೆ ಮತ್ತು ತರ್ಕಗಳಲ್ಲಿ 'ಸಾಮಾನ್ಯ'ಗಳೆಂದು ಕರೆಯಬಹುದಾದವುಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸಲಾಯಿತು; ಭಾಷೆ ಮತ್ತು ಭಾಷೆಗಳ ಭಾಷೆ (ಮೇಟಾ ಲಾಂಗ್ವೇಜ್) ಅಥವಾ 'ಪ್ರಯೋಗ' ಮತ್ತು 'ಉಲ್ಲೇಖ'ಗಳ ಭೇದವನ್ನು ಕಂಡುಕೊಳ್ಳಲಾಯಿತು; ಭಾಷಾಶಾಸ್ತ್ರಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಕಲ್ಪನೆಗಳನ್ನು ಕಂಡುಕೊಳ್ಳಲಾಯಿತು ಮತ್ತು ಅದನ್ನು ಹಾಗೆಯೇ ನಿರೂಪಿಸಲಾಯಿತು. ಉದಾಹರಣೆಗೆ ೧.೧.೬೮ನೆಯ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಪಾಣಿನಿಯು ವ್ಯಾಕರಣದ ಭಾಷೆ ಹಾಗೂ ಸಾಮಾನ್ಯಭಾಷೆಯ ರೂಢಿಗಳಲ್ಲಿರುವ ವ್ಯತ್ಯಾಸದ ಕುರಿತು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ವ್ಯಾಕರಣದಲ್ಲಿ ನಾವು ಶಬ್ದವನ್ನು ಅದಕ್ಕೇ ಸಂಬಂಧಿಸಿ ಪ್ರಯೋಗಿಸುತ್ತೇವೆ. ವ್ಯಾಕರಣದಲ್ಲಿ 'ಆಕಳು' ಎಂಬ ಪದವು ಆ ಪದವನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ; ಅದರ ಅರ್ಥವಾದ ನಾಲ್ಕು ಕಾಲಿನ ಪ್ರಾಣಿಯನ್ನಲ್ಲ. ಆದರೆ ಸಾಮಾನ್ಯ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಆ ಪದವು ಅರ್ಥವನ್ನು ಅಂದರೆ ವಸ್ತುವನ್ನು, ಇಲ್ಲಿ ನಿಜವಾದ ಆಕಳನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಬಳಕೆಯ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ನಾವು ಪದವನ್ನು ಅದಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಪ್ರಯೋಗಿಸುವಾಗ ಅದನ್ನು 'ಉಲ್ಲೇಖಿಸುತ್ತೇವೆ. ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ ಪದದ ಮುಂದೆ 'ಇತಿ' ಎಂದು ಬಳಸುವ ರೂಢಿಯುಂಟು; ಅದು ಅಲ್ಲಿ ಉದ್ಧರಣೆ ಚಿಹ್ನೆಯ ಕೆಲಸವನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ವ್ಯಾಕರಣದ ನಿಯಮಗಳನ್ನು ಹೇಳುವ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ನಾವು ಪದವನ್ನು ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ಉಲ್ಲೇಖಿಸುತ್ತೇವೆ; 'ಪ್ರಯೋಗಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಹಾಗಾಗಿ ಅಲ್ಲಿ ಪದವನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸುವ ಸಂದರ್ಭ ಬಂದಾಗ 'ಇತಿ' ಎಂದು ಸೇರಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ; ಹಾಗಲ್ಲದೆ ಕೇವಲ 'ಉಲ್ಲೇಖ'ವಿರುವಲ್ಲಿ 'ಇತಿ'ಯನ್ನು ಹೆಚ್ಚಬೇಕಿಲ್ಲ. (ಇದಕ್ಕೆ ಸಂಭವನೀಯ ಅಪವಾದಗಳೆಂದರೆ ವ್ಯಾಕರಣದ ಪಾರಿಭಾಷಿಕ ಪದಗಳು. ಅವುಗಳನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸಲಾಗುತ್ತದೆಯೇ ಹೊರತು ಉಲ್ಲೇಖಿಸಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ.) ಇದು ಪಾಣಿನಿಯು ಹೇಳಲು ಬಯಸಿದ್ದಿರಬೇಕೆನಿಸುತ್ತದೆ. ಪಾಣಿನಿಯು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದ ವ್ಯಾಕರಣಾಧ್ಯಯನದ ವಿಧಾನಗಳನ್ನು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಭಾಷೆಗಳಿಗೆ ಹಾಗೂ ಭಾಷಿಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗಳಿಗೂ ವಿಸ್ತರಿಸಬಹುದೆಂದು ಕೆಲವರು ವಾದಿಸುತ್ತಾರೆ. ಈ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು

ಆಳವಾಗಿ ಅಭ್ಯಸಿಸಿದರೆ ವ್ಯಾಕರಣದಲ್ಲಿ 'ಸಾಮಾನ್ಯ'ಗಳನ್ನು ಕುರಿತಾದ, ಇನ್ನೂ ಸಿದ್ಧವಾಗದ ಸಿದ್ಧಾಂತಕ್ಕೆ ಪೂರಕ ಸಾಮಗ್ರಿಗಳು ದೊರೆಯುವವು.

ಪಾಣಿನಿಯ (ಕಿ.ಪೂ. ೫-೪ನೇ ಶತಮಾನ) ಅಷ್ಟಾಧ್ಯಾಯಿಯು ನಿಜಕ್ಕೂ ಒಂದು ಅಧ್ಭುತ ಕೃತಿ; ವಿಶ್ವಕೋಶಾತ್ಮಕ ಸಂಶೋಧನೆಯ ಸಿದ್ಧಿ; ತಾಂತ್ರಿಕ ಪರಿಪೂರ್ಣತೆಯ ಮಾದರಿ; ವೈದಿಕ ಮತ್ತು ಲೌಕಿಕ ಸಂಸ್ಕೃತಗಳೆರಡನ್ನೂ ಒಳಗೊಂಡ ಅತ್ಯಂತ ವ್ಯಾಪಕವಾದ ವ್ಯಾಕರಣಗ್ರಂಥ. ಅದರಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಕರಣಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ನಾಲ್ಕು ಸಾವಿರ ಸೂತ್ರಗಳಿವೆ. ಅವು ವ್ಯಾಕರಣದ ನಿಯಮಗಳನ್ನು ಸೂತ್ರಗಳ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಹೇಳುತ್ತವೆ. ಅಷ್ಟಾಧ್ಯಾಯಿಯು ಅತ್ಯಂತ ಸಂಕೀರ್ಣವಾದ ಕೃತಿಯಾಗಿದ್ದರೂ ಅದರ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಸರಳವಾಗಿ ಹೀಗೆ ಹೇಳಬಹುದು: ವ್ಯಾಕರಣವು ಭಾಷೆಯನ್ನು ವಿಶ್ಲೇಷಿಸುವ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆ. ಈ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದಾಗ ಮೊದಲು ಸಿಗುವುದು ವಾಕ್ಯ. ಈ ವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಕಾಲಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಅರ್ಥಗಳನ್ನು ಹೇಳುವ ಕ್ರಿಯಾಪದಗಳಿವೆ; ಕ್ರಿಯಾಪದವು ಸೂಚಿಸುವ ಕ್ರಿಯೆಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಅನೇಕ ನಾಮಪದಗಳು ಅಥವಾ ಕಾರಕಗಳಿವೆ; ಈ ನಾಮಪದಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ವಿಶೇಷಣಗಳು ಮತ್ತು ಇನ್ನಿತರ ಅಂಶಗಳಿರುತ್ತವೆ. ವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿ ಕ್ರಿಯಾಪದದ ರೂಪಗಳು ಪ್ರಕೃತಿ ಮತ್ತು ಪ್ರತ್ಯಯಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡಿರುತ್ತವೆ. ಪಾಣಿನಿಯ ಪ್ರಕಾರ ಕ್ರಿಯಾಪದಗಳಿಗೆ ಕಾಲ ಮತ್ತು ಅರ್ಥಗಳ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಮಹತ್ವ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಲು ಪ್ರತ್ಯಯಗಳೇ ಕಾರಣವಾಗಿವೆ. ಪ್ರತ್ಯಯಗಳನ್ನು ಅಭ್ಯಸಿಸುತ್ತಿರುವಾಗ ಕ್ರಿಯಾಪದಗಳಿಂದ ವ್ಯತ್ಯಸ್ಥವಾಗಿ ನಾಮಪದದ ರೂಪವನ್ನು ತಾಳಿ ಕಾರಕ ಪ್ರತ್ಯಯಗಳನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳುವ ಪದಗಳ ರಾಶಿಯನ್ನು ಪಾಣಿನಿ ಗುರುತಿಸುತ್ತಾನೆ. ಇಂಥ ಪದಗಳನ್ನು ವಿಶ್ಲೇಷಿಸಿದಾಗ ಪ್ರಕೃತಿ (ಧಾತು) ಮತ್ತು 'ಕೃತ್' ಎಂದು ಕರೆಯುವ ಪ್ರತ್ಯಯಗಳ ಗುಂಪುಗಳನ್ನೂ ಗಮನಿಸುತ್ತಾನೆ. ಇದು ತತ್ತ್ವಶಾಸ್ತ್ರದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಆಸಕ್ತಿಕಾರಕ ಚರ್ಚೆಗೆ ಎಡೆಮಾಡಿಕೊಟ್ಟಿತು. ಈ ಚರ್ಚೆ ನಡೆದದ್ದು ನೈರುಕ್ತರು (ನಿರುಕ್ತದಿಂದ) ಅಥವಾ ಶಬ್ದವ್ಯುತ್ಪತ್ತಿಕಾರರು ಮತ್ತು ಪಾಣಿನೀಯರ (ಪಾಣಿನಿಯನ್ನು ಅನುಸರಿಸುವವರು ಮತ್ತು ಅವನ ವ್ಯಾಕರಣ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಿಸುವವರು) ನಡುವೆ. ಶಬ್ದವ್ಯುತ್ಪತ್ತಿಕಾರರ ಪ್ರಕಾರ ಎಲ್ಲ ನಾಮಪದಗಳೂ ಒಂದಿಲ್ಲೊಂದು ಧಾತುವಿನಿಂದ ನಿಷ್ಪನ್ನವಾಗಿವೆ. ಯಾಸ್ಯನು ತನ್ನ ನಿರುಕ್ತದಲ್ಲಿ ಇಂಥ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಉದಾಹರಿಸಿದ್ದಾನೆ (ಸಮರ್ಥಿಸಿದ್ದಾನೆ) ಮತ್ತು ಇದು ಪ್ರಾಚೀನ ವಿದ್ವಾಂಸನಾದ ಶಾಕಟಾಯನನ ಅಭಿಪ್ರಾಯವೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಈ ವಾದದ ಪ್ರಕಾರ ಎಲ್ಲ ಪದಗಳನ್ನೂ 'ಧಾತು' ಮತ್ತು 'ಪ್ರತ್ಯಯ'ಗಳೆಂದು ಪುಟ್ಟ ಪುಟ್ಟ ಘಟಕವಾಗಿ ವಿಶ್ಲೇಷಿಸಬಹುದು. ಇದನ್ನು ದೃಷ್ಟಾಂತರೂಪದಲ್ಲಿ ವಿವರಿಸಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸುತ್ತೇನೆ.

ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ ಧಾತುವೆಂದರೆ 'ಮೂಲರೂಪ'ವೆಂಬುದನ್ನು ಗಮನಿಸಬೇಕು. 'ಪ್ರತ್ಯಯ'ವೆಂದರೆ ಕಾರಕಸಾಮಗ್ರಿ ಅಥವಾ ವಸ್ತುವು ಪ್ರಕಟಗೊಳ್ಳಲು ಅವಶ್ಯವಾದ ಇತರ ಅಂಶಗಳು (ಬೌದ್ಧರ ಯಾವುದೇ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಾದರೂ 'ಪ್ರತ್ಯಯ' ಪದದ ಅರ್ಥವನ್ನು ನೋಡಿ). ಇದು ಒಂದು ಭೌತಿಕವಾದ ಹೋಲಿಕೆಯನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ: ಬಳಸಲು ಅಥವಾ ಪ್ರಯೋಗಿಸಲು ಯೋಗ್ಯವಾದ ಪದಗಳೆಂದರೆ ಸಿದ್ಧವಸ್ತುಗಳಂತೆ. ಅವು ಮೂಲರೂಪದಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗಿ ಪ್ರತ್ಯಯಗಳಿಂದ ಮಾರ್ಪಡಿಸಿರುತ್ತವೆ ಅಥವಾ ರೂಪಾಂತರವನ್ನು ಹೊಂದಿರುತ್ತವೆ. ಇಲ್ಲೊಂದು ಯಾಜ್ಞಿಕ ಹೋಲಿಕೆಯೂ ಹುದುಗಿದೆ; ವೈದಿಕಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ಸಾಮಾನ್ಯವಾದ ವಸ್ತು ಅಥವಾ ಪ್ರಕೃತಿಸಹಜವಾದುದನ್ನು ಹಾಗೆಯೇ ಉಪಯೋಗಿಸುವಂತಿಲ್ಲ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ ಅಕ್ಕಿಯ ಕಾಳುಗಳು. ಅವನ್ನು ಹಾಗೆಯೇ ಯಜ್ಞಕ್ಕೆ ಬಳಸುವಂತಿಲ್ಲ. ಶುದ್ಧೀಕರಣವಾಗಬೇಕು. ಈ ಶುದ್ಧೀಕರಣ ಅಥವಾ ಸಂಸ್ಕರಣವು ಜಲಪ್ರೋಕ್ಷಣದಿಂದಲೋ ಮಂತ್ರದಿಂದಲೋ ನಡೆಯುತ್ತದೆ. ಅದೇ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಧಾತುವನ್ನಾಗಲಿ ಪ್ರಕೃತಿಯನ್ನಾಗಲಿ ಹಾಗೆಯೇ ಬಳಸುವಂತಿಲ್ಲ; ಅದು ವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಯೋಗಕ್ಕೆ ಅರ್ಹವಾಗಬೇಕಾದರೆ ಪ್ರತ್ಯಯಗಳ ಸಂಸ್ಕರಣಕ್ಕೊಳಪಡಬೇಕು! ಪ್ರಥಮಾವಿಭಕ್ತಿಯ ಪ್ರತ್ಯಯಗಳು ಪ್ರಾತಿಪದಿಕಾರ್ಥವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತವೆಯೆನ್ನುವಾಗ ಪಾಣಿನಿಯು ಇದನ್ನು ಗಮನಿಸಿದ್ದಾನೆ (೨.೩.೪೬). ಕರ್ತೃ ಅಥವಾ ಕರ್ಮ ಸಂಬಂಧವು ವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿರುವ ಕ್ರಿಯಾಪದದ ಪ್ರತ್ಯಯದಿಂದ ಸೂಚಿತವಾಗುತ್ತದೆ (ಪಾಣಿನಿ ೩.೪.೬೯., ಥೀಮ್ ೧೯೭೧, ೫೨೩-೯೫).

ಗಾರ್ಗ್ಯನು ಶಾಕಟಾಯನನ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ವಿರೋಧಿಸುತ್ತಾನೆಂದು ಯಾಸ್ಯನು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. (ಅವರಿಬ್ಬರ ಹೆಸರನ್ನೂ ಪಾಣಿನಿಯು ಹೇಳುತ್ತಾನಾದ್ದರಿಂದ ಅವರಿಬ್ಬರೂ ಪಾಣಿನಿಗಿಂತ ಹಿಂದಿನವರೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು.) ಎಲ್ಲ ನಾಮಪದಗಳೂ ಧಾತುವಿನಿಂದ ನಿಷ್ಪನ್ನವಾದವುಗಳಲ್ಲ; ಕೆಲವು ನಾಮಪದಗಳೇ 'ಅಣುರೂಪಿ'ಯಾಗಿವೆ; ಅಂದರೆ ನಿಷ್ಪನ್ನವಾದವುಗಳಲ್ಲವೆಂಬರ್ಥದಲ್ಲಿ ಎಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ. ಯಾಸ್ಯ ಮತ್ತು ಪಾಣಿನೀಯರ ಕಾಲಾನುಕ್ರಮಣಿಯು ಅನಿಶ್ಚಿತವಾಗಿದೆ. ಅವರಿಬ್ಬರಲ್ಲಿ ಯಾರು ಪ್ರಾಚೀನರೆಂಬ ಬಗೆಗೆ ಆಧುನಿಕ ವಿದ್ವಾಂಸರಲ್ಲಿ ಅಭಿಪ್ರಾಯಭೇದವಿದೆ. ಥೀಮ್ ಅವರು ಪಾಣಿನಿಯು ಯಾಸ್ಯನಿಗಿಂತ ಹಿಂದಿನವನೆಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಪಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಅದು ಸರಿಯಾದುದೆಂದು ನನಗೂ ಅನಿಸುತ್ತದೆ. ಅದೇನೇ ಇದ್ದರೂ ಪಾಣಿನಿಯು ಗಾರ್ಗ್ಯನ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಅನುಮೋದಿಸುತ್ತಿರುವಂತಿದೆ. ಅವನ ಅದ್ಭುತವಾದ ನಿಷ್ಪತ್ತಿಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಅವ್ಯುತ್ಪನ್ನವೆನ್ನಬಹುದಾದ ನಾಮಪದಗಳ ಶಬ್ದಕಾಂಡಗಳಿವೆ. ಅದು ಹೇಗೆ ಇದ್ದರೂ, ಪಾಣಿನಿಗೆ ಶಾಕಟಾಯನನ ವಾದದ ಅವಿವೇಕವು

ಇತ್ತು. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ತನ್ನ ಉಣಾದಿಸೂತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಇಂಥ ಪದಗಳನ್ನು ನಿಷ್ಪಾದಿಸುವ ನಿಯಮಗಳನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ (ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಶುದ್ಧ ಕಲ್ಪನೆಗಳೇ ಆಗಿದ್ದರೂ). ಹಾಗಲ್ಲ ವಾಗಿದ್ದರೆ ಎಷ್ಟೋ ಪದಗಳನ್ನೂ ನಾಮಪದಗಳನ್ನೂ ಅನಿಷ್ಟನ್ನವೆಂದೂ 'ಆಣುರೂಪಿ' ಯೆಂದೂ ತಿಳಿಯಬಹುದಾಗಿತ್ತು. (ವೈದಿಕ ಮತ್ತು ಲೌಕಿಕಗಳೆರಡನ್ನೂ ಒಳಗೊಂಡ) ಸಂಸ್ಕೃತ ಭಾಷೆಯನ್ನು ಅತ್ಯಂತ ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತವಾದ ಸೂತ್ರಗಳ ಶೈಲಿಯಲ್ಲಿ ವರ್ಣಿಸುವ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಪಾಣಿನಿಯು ಅನೇಕ ತತ್ತ್ವಶಾಸ್ತ್ರಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಸಮಸ್ಯೆಗಳನ್ನು ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿ ಎತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ಅವನ ಅನುಯಾಯಿಗಳು ಮತ್ತು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಕಾರರಾದ ಕಾತ್ಯಾಯನ ಹಾಗೂ ಪತಂಜಲಿಯರು ಅವುಗಳನ್ನು ಸಾಕಷ್ಟು ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ಚರ್ಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅವು ದ್ವನಿಶಾಸ್ತ್ರ, ಶಬ್ದವ್ಯುತ್ಪತ್ತಿಶಾಸ್ತ್ರ, ವಾಕ್ಯರಚನೆ, ಶಬ್ದಾರ್ಥಶಾಸ್ತ್ರ, ತರ್ಕಶಾಸ್ತ್ರ, ಪ್ರಮಾಣಶಾಸ್ತ್ರ ಮತ್ತು ಅಧ್ಯಾತ್ಮಶಾಸ್ತ್ರಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿವೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಸಮಸ್ಯೆಗಳನ್ನು ಮುಂದಿನ ಅಧ್ಯಾಯಗಳಲ್ಲಿ ಚರ್ಚಿಸಲಿದ್ದೇವೆ.

ಎಲ್. ಬ್ಲೂಮ್‌ಫೀಲ್ಡ್ ಅವರು ಪಾಣಿನಿಯ ವ್ಯಾಕರಣವು 'ಮಾನವನ ಮೇಧಾಶಕ್ತಿಯ ಭವ್ಯವ್ಯಾಪ್ತಿ' ಎಂದು ವರ್ಣಿಸಿದ್ದಾರೆ (ಬ್ಲೂಮ್‌ಫೀಲ್ಡ್ ೧೯೩೩, ೧೧). ಈ ಮಾತನ್ನು ಅಲ್ಲಗಳೆಯುವವರು ಕಡಿಮೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಕೆಲವು ಭಾಷಾಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞರು ಪಾಣಿನಿಯ ಪದರೂಪಗಳ ಪ್ರಾಯೋಗಿಕ ವಿಶ್ಲೇಷಣೆಯ ಮಹತ್ವವನ್ನು ಪಶ್ಚಿಮದ ತುಲನಾತ್ಮಕ ವ್ಯಾಕರಣದ ಹುಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಗುರುತಿಸಿದ್ದಾರೆ. 'ಒಟ್ಟಾರೆಯಾಗಿ ನೋಡಿದಾಗ ಇದು ಸಂಸ್ಕೃತ ಭಾಷೆಯ ವರ್ಣನೆಯಲ್ಲ; ವ್ಯಾಕರಣದ ನಿಯಮಗಳ ರಚನೆಯ ಮೂಲಕ ಗ್ರಹಿಸಬಹುದಾದ ಸರಳವಾದ ಅಂಶಗಳಿಂದ ಶಬ್ದಗಳು ನಿರ್ಮಾಣಗೊಂಡಿವೆ ಯೆಂಬುದನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುವ ವಾದ' ಎಂದು ಥೀಮ್ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ (೧೯೭೧, ೬೧೭). ಈ ನಿಯಮಗಳಿಗೆ 'ಲಕ್ಷಣ'ಗಳು ಅರ್ಥಾತ್ ಗುಣಧರ್ಮಗಳೆಂದು ಹೆಸರು. ಇವುಗಳಿಂದ ವಿವರಿಸಲಾದ ರೂಪಗಳಿಗೆ 'ಲಕ್ಷ್ಯ' ಅರ್ಥಾತ್ 'ಗುಣಧರ್ಮಗಳುಳ್ಳವು' ಎಂದು ಹೆಸರು. ಅಥವಾ ಈ ನಿಯಮಗಳನ್ನು 'ವ್ಯಾಖ್ಯೆ'ಗಳೆಂದು ಕರೆದರೆ, ಶಬ್ದರೂಪ ಗಳು ಈ ವ್ಯಾಖ್ಯೆಗಳಿಂದ ಗ್ರಹಿಸಲ್ಪಟ್ಟವುಗಳಾಗುತ್ತವೆ (ಮತಿಲಾಲ್ ೧೯೮೫, ೧೭೬-೭). ಪಾಣಿನಿಯರು ವ್ಯಾಕರಣವು ಸಾಧುಪ್ರಯೋಗವನ್ನು ಅನುಸರಿಸುತ್ತದೆಯೆನ್ನುತ್ತಾರೆ — ಅಂದರೆ ಅದು ಸಾಧುರೂಪಗಳನ್ನು ವಿವರಿಸುತ್ತದೆ. ಪಾಣಿನಿಯ ವ್ಯಾಕರಣವು ವರ್ಣನಾತ್ಮಕವೇ ಹೊರತು ಅನುಶಾಸನಾತ್ಮಕವಲ್ಲವೆಂದು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ತಿಳಿಯಲಾಗುತ್ತದೆ. ಪತಂಜಲಿಯು ಇದನ್ನು 'ಶಬ್ದಾನುಶಾಸನ' (ಸಾಧುವಾದ) ಶಬ್ದಗಳನ್ನು (ನಿರ್ಮಿಸುವ ವಿಧಾನ) ತಿಳಿಸುವಂಥ (ಪ್ರಬಂಧ) ಎನ್ನುತ್ತಾನೆ. ಇದರಿಂದ ಪ್ರಭಾವಿತರಾದ ಆಧುನಿಕ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಕಾರರು (ಥೀಮ್) 'ವ್ಯಾಕರಣವು ಸಾಧುಶಬ್ದಗಳ

ನಿರ್ಮಾಣಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರ ಸಂಬಂಧಿಸಿದೆ; ವಾಕ್ಯರಚನೆಯು ಅದರಿಂದ ಹೊರತಾದುದು' ಎಂದು ಭಾವಿಸಿದರು. ಆದರೆ ಅದು ಸರಿಯಲ್ಲ. ಪಾಣಿನಿಯು ರಾಚನಿಕ ಸಂಬಂಧ ವನ್ನಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ಕೆಲವು ವಿಧವಾದ ವಾಕ್ಯಗಳ ನಡುವಿನ ಸಂಬಂಧವನ್ನೂ ನಿರೂಪಿಸಿ ದ್ದಾನೆ. ಅವನ ಕಾರಕವ್ಯವಸ್ಥೆಯು ಸೂಚ್ಯವಾದ ವಾಕ್ಯವಿಭಜನೆಯನ್ನು ಆಧರಿಸಿ ಕೊಂಡಿದೆ (ಫಿನ್ಲೆ ಅಧ್ಯಾಯವನ್ನು ನೋಡಿ). ಆದರೂ ಅವನಿಗೆ ವಾಕ್ಯರಚನೆ ಹಾಗೂ ಶಬ್ದಾರ್ಥವಿಚ್ಛಾನಗಳ ಬಗೆಗೆ ಸೀಮಿತ ಆಸಕ್ತಿಯಿತ್ತೆಂಬುದನ್ನು ಅಲ್ಲಗಳೆಯುವಂತಿಲ್ಲ.

೨. ವ್ಯಾಕರಣಾಧ್ಯಯನದ ಪ್ರಯೋಜನ

ವ್ಯಾಕರಣವನ್ನೇಕೆ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಬೇಕು? ಪಾಣಿನಿಯು ವ್ಯಾಕರಣವನ್ನೇಕೆ ರಚಿಸಿದನು? ಎರಡನೆಯ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಉತ್ತರ ಕಷ್ಟ. ಮುಂದಿನ ವಿದ್ವಾಂಸರ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಗಳನ್ನು ಬಳಸಿಕೊಂಡು ಉತ್ತರಿಸಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸೋಣ. ವ್ಯಾಕರಣವನ್ನು ಒಂದು ಶಾಸ್ತ್ರ ಅರ್ಥಾತ್ 'ವಿಚಾರವ್ಯವಸ್ಥೆ'ಯೆಂದು ಮನ್ನಿಸಲಾಗಿದೆ; ಹಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಅದಕ್ಕೊಂದು ಪ್ರಯೋಜನವಿದೆ; ನಿಶ್ಚಿತವಾದ ಗುರಿಯೂ ಇದೆ; ಗಂಭೀರವಾದ ಅಧ್ಯಯನಕ್ಕೆ ತೊಡಗಿಕೊಂಡ ಓದುಗನ ಸಲುವಾಗಿ ರಚಿತವಾದದ್ದು ಇದು. ಶಾಸ್ತ್ರವಾದುದರಿಂದ ಅದಕ್ಕೆ ನಾಲ್ಕು ಅನುಬಂಧಗಳು ಅಥವಾ ಪ್ರಮಿತಿಗಳು ಅಥವಾ 'ಪರಿಧಿಯನ್ನು ಸೀಮಿತಗೊಳಿಸುವ ರೇಖೆಗಳು' ಇವೆ. ಅವು ವಿಷಯ, ಸಂಬಂಧ, ಪ್ರಯೋಜನ ಮತ್ತು ಅಧಿಕಾರಿ (ಓದುಗತನ — ಓದುಗನ ಅರ್ಹತೆ). ವ್ಯಾಕರಣದ ವಿಷಯವು ಶಬ್ದ — ಪದಗಳು ಮತ್ತು ವಾಕ್ಯಗಳು. ಶಬ್ದದೊಡನೆ ಅದರ ಸಂಬಂಧ ವೆಂದರೆ ಅದು ಪದಗಳನ್ನು ಪ್ರಕೃತಿ ಪ್ರತ್ಯಯಗಳಲ್ಲಿ ವಿಭಜಿಸಿ ಅವುಗಳ ಅರ್ಥವತ್ತತೆಯನ್ನು ತಿಳಿಯಲು ನೆರವಾಗುತ್ತದೆ. ಪಾಣಿನಿಯ ಗ್ರಂಥದ ಶೀರ್ಷಿಕೆಯಾದ ಅಷ್ಟಾಧ್ಯಾಯೀ — ಶಬ್ದಾನುಶಾಸನವೆಂಬುದು ಪ್ರಯೋಜನವನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ತಿಳಿಸಿ ಕೊಡುತ್ತದೆ. ಸಾಧುರೂಪಗಳನ್ನು ಅಸಾಧುರೂಪಗಳಿಂದ ಬೇರ್ಪಡಿಸಿ ತಿಳಿಯುವಂಥ ತತ್ತ್ವಗಳನ್ನು ಬೋಧಿಸುವುದೇ ಪ್ರಯೋಜನ. ಇದು ಪ್ರಮುಖವಾದ ಅಥವಾ ನೇರವಾದ ಪ್ರಯೋಜನವೆಂದು ಕಯ್ಯಟನು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಆದರೆ ಪತಂಜಲಿಯು ತನ್ನ ಮಹಾಭಾಷ್ಯದ ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ಪ್ರಯೋಜನವು ಮುಂದೆ ಹೇಳುವ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಲಕ್ಷಿಸುತ್ತದೆಯೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ — ವೇದಗಳ ಶುದ್ಧತೆಯನ್ನು ಕಾಪಾಡುವುದು (ರಕ್ಷಾ), ಯಜ್ಞದ ಸಂದರ್ಭಗಳಿಗೆ ಹೊಂದುವಂತೆ ಪದಪ್ರತ್ಯಯಗಳನ್ನು ಮಾರ್ಪಡಿಸುವುದು (ಊಹ), ವೇದಗಳನ್ನು ಪಾಠ ಮಾಡುವುದು (ಆಗಮ), ಭಾಷೆಯನ್ನು ಕಲಿಯುವುದಕ್ಕೆ ಸುಲಭವಾದ ವಿಧಾನ (ಲಘು) ಮತ್ತು ನಿಶ್ಚಿತತೆ, ಸಂದಿಗ್ಧವಾದ ಪದಗಳನ್ನು

ಪ್ರಯೋಗಿಸಿದಾಗ ಅವುಗಳ ಸಮರ್ಪಕವಾದ ಅರ್ಥವನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವುದು (ಅಸಂದೇಹ). ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಕೊನೆಯ ಎರಡು ಪ್ರಯೋಜನಗಳು ಇಂದಿಗೂ ಮಹತ್ವದವುಗಳಾಗಿವೆಯೆನಿಸುತ್ತದೆ. ಯಾಕೆಂದರೆ ಹೊಸದೊಂದು ಭಾಷೆಯನ್ನು ಕಲಿಯುವುದಕ್ಕೆ ವ್ಯಾಕರಣವು ಸರಳ ಮತ್ತು ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾದ ವಿಧಾನವೆಂಬುದು ನಿಶ್ಚಿತ. ನಾವು ಒಂದೊಂದೇ ಶಬ್ದವನ್ನು ಕಲಿಯುತ್ತ ಭಾಷೆಯನ್ನು ಕಲಿಯಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಹಾಗೆಯೇ ವ್ಯಾಕರಣದ ಅರಿವಿನಿಂದ ಶಬ್ದದ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿರುವ ಅಸ್ಪಷ್ಟತೆಯನ್ನು ನಿವಾರಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದೆಂಬುದೂ ನಿಜ. (ಉದಾಹರಣೆಗೆ ನಾವು ಸಮಾಸದ ಸ್ವರವನ್ನು ತಿಳಿದಿದ್ದರೆ ಪದಗಳನ್ನು ವಿಗ್ರಹಿಸುವುದು ಹೇಗೆಂಬುದು ತಿಳಿದುಬಂದು, ಆ ಪದದ ನಿಷ್ಕೃಷ್ಟವಾದ ಅರ್ಥವನ್ನು ತಿಳಿಯಬಹುದು.) ಪತಂಜಲಿಯು ಇನ್ನೂ ಹಲವಾರು ಕಾರಣಗಳನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಾನಾದರೂ ಅವೆಲ್ಲವೂ ಉತ್ತೇಕ್ಷೆಗಳೆಂದು ನಮ್ಮ ನಿಲುವು; ಉದಾಹರಣೆಗೆ ಅಪಶಬ್ದಗಳ ಪ್ರಯೋಗಗಳಿಂದ ಪಾಪಬರುತ್ತದೆ; ಸಾಧುಶಬ್ದಪ್ರಯೋಗದಿಂದ ಪುಣ್ಯಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾಗುತ್ತದೆ.

ತುಂಬ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ಕಾರಣಗಳನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿ ವ್ಯಾಕರಣಾಧ್ಯಯನಕ್ಕೆ ಬೇರಾವ ಸ್ಪಷ್ಟ ಮತ್ತು ಬಲವತ್ತರವಾದ ಕಾರಣಗಳನ್ನು ನೀಡಿಲ್ಲವೆಂಬುದು ಮಹತ್ವದ ಸಂಗತಿ. (ಪ್ರಥಮಭಾಷೆ ಅಥವಾ ಮಾತೃಭಾಷೆಯನ್ನು ಕಲಿಯುವುದಕ್ಕೆ ವ್ಯಾಕರಣಾ ಭ್ಯಾಸದ ಅವಶ್ಯಕತೆಯೇನೆಂಬುದನ್ನು ಹೇಳುವ ಒಂದೂ ಬಲವಾದ ಕಾರಣವಿಲ್ಲ.) ವ್ಯಾಕರಣವು ವೇದಾಂಗಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ಎಂದು ಪರಿಗಣಿತವಾಗಿ, ವೈದಿಕ ಶಿಕ್ಷಣಕ್ರಮ ದಲ್ಲಿ ಸೇರಿಕೊಂಡುದರಿಂದ ಅದಕ್ಕೆ ವಿಶೇಷ ಮಹತ್ವ ದೊರೆಯಿತು. ಭಾಷಾಶಾಸ್ತ್ರ, ದ್ವನಿಶಾಸ್ತ್ರ ಮತ್ತು ಛಂದಃಶಾಸ್ತ್ರಗಳ ಅಧ್ಯಯನದಿಂದ ಪುಣ್ಯ ಸಂಪಾದನೆಯಾಗುವುದೆಂಬ ಭಾವನೆಯು ಅವುಗಳ ಬೆಳವಣಿಗೆಗೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ರಭಸವನ್ನು ತಂದಿತು. ಪತಂಜಲಿಯು ಒಂದು ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಭಾಷೆಯೆಂಬುದು ಮನುಷ್ಯನನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿದ ದೇವನೆಂದೂ ವ್ಯಾಕರಣದ ಅಧ್ಯಯನದಿಂದ ಈ ದೈವವನ್ನು ನಿಯಂತ್ರಿಸಬಹುದೆಂದೂ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ನಿಯಂತ್ರಿಸುವುದೆಂದರೆ ಮನುಷ್ಯತ್ವದ 'ಸಾರ'ದೊಂದಿಗೆ ಒಂದಾಗುವುದು. ಪತಂಜಲಿಯ ಪ್ರಕಾರ ಪಾಣಿನಿಯು ವ್ಯಾಕರಣವನ್ನು ರಚಿಸುವುದಕ್ಕೆ 'ಸಾಮಾಜಿಕ' ಕಾರಣವೂ ಇದೆ. ಹಿಂದಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಉಪನೀತರಾದ ವಟುಗಳು ವ್ಯಾಕರಣವನ್ನು ನಿಯಮಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಬೇಕಿತ್ತು. ಆದರೆ ಪಾಣಿನಿಯ ಕಾಲದ ವಟುಗಳು 'ಶೀಘ್ರಫಲ'ವನ್ನು ಬಯಸಿದರು. ಅವರು ವೈದಿಕಶಬ್ದಗಳನ್ನು ವೇದ ಗಳಿಂದಲೂ ಲೌಕಿಕಶಬ್ದಗಳನ್ನು ಲೋಕದ ಜನರಿಂದಲೂ ಕಲಿಯುತ್ತೇವೆಂದು ಘೋಷಿಸಿದರು. ಹಾಗಾಗಿ ವ್ಯಾಕರಣದ ಅಧ್ಯಯನವು ವ್ಯರ್ಥವಾಯಿತು. ಆಗ

ಮಹಾಗುರುವಾದ ಪಾಣಿನಿಯು ಈ ಶೋಚನೀಯ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಕಂಡು ಪ್ರೀತಿ-ಸ್ನೇಹ ಗಳಿಂದ ವ್ಯಾಕರಣಶಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ರಚಿಸಿ ದಾರಿತಪ್ಪಿದ ವಟುಗಳ ತಪ್ಪು ತಿಳುವಳಿಕೆಯನ್ನು ದೂರವಾಗಿಸಿದನು. ಈ ಕಥೆಗೆ ಮತ್ತೆ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನದ ಅವಶ್ಯಕತೆಯಿಲ್ಲವೆಂಬುದು ನನ್ನ ಅನಿಸಿಕೆ. ವ್ಯಾಕರಣ ಮತ್ತು ಭಾಷಾಶಾಸ್ತ್ರಗಳ ಬಗೆಗೆ ಪಾಣಿನಿಯ ಕಾಲದಿಂದಲೂ ಹಗತನವಿತ್ತೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು.

ಆದೇ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಕರಣವನ್ನು ಬರೆಯುವುದು ಅಥವಾ ಕಲಿಸುವುದು ಹೇಗೆ? ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಯನ್ನು ಪತಂಜಲಿ ಎತ್ತುತ್ತಾನೆ. ಸಾಧುಶಬ್ದಗಳನ್ನೂ ಅಪಶಬ್ದ ಗಳನ್ನೂ ಒಂದಾದಮೇಲೆ ಒಂದರಂತೆ ಪಟ್ಟಿಮಾಡುವುದು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಅಪಶಬ್ದಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ ಹೆಚ್ಚು. (ಒಂದು ಸಾಧು ಶಬ್ದವಿದ್ದರೆ ಅದಕ್ಕೆ ನೂರಾರು ಅಪಶಬ್ದಗಳಿರ ಬಹುದು.) ನಾವು ಕೇವಲ ಸಾಧುಶಬ್ದಗಳ ಯಾದಿಯನ್ನು ರಚಿಸಬಹುದು (ಕೋಶ). ಆದರೆ ಆ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮವೂ ಪ್ರಯೋಗಸಾಧ್ಯವಲ್ಲ. ಸಾಧುಶಬ್ದಗಳನ್ನು ಒಂದೊಂದಾಗಿ ಕಲಿಯುತ್ತ ಹೊರಟರೆ ಜೀವಮಾನವಿಡೀ ಶ್ರಮಿಸಬೇಕಾದೀತು. ಅತ್ಯುತ್ತಮವಾದ ವಿಧಾನವೆಂದರೆ ಸಾಮಾನ್ಯ ಮತ್ತು ವಿಶೇಷಗಳನ್ನು ಆಧರಿಸಿ ನಿಯಮಗಳನ್ನು ರಚಿಸುವುದು. ಸಾಮಾನ್ಯನಿಯಮವು ನೂರಾರು ಶಬ್ದರೂಪಗಳನ್ನು ಒಮ್ಮೆಗೇ ಕಲಿಸಿಕೊಡುತ್ತದೆ. ಅದಕ್ಕಿಂತ ಭಿನ್ನವಾದವುಗಳನ್ನು ಅಪವಾದವು ಗುರುತಿಸುತ್ತದೆ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ, ಧಾತುವು ಕರ್ಮಸಂಬಂಧವನ್ನು ಹೊಂದಿರುವಾಗ ಅಥವಾ ದ್ವಿತೀಯಾ ವಿಭಕ್ತಿಯಲ್ಲಿರುವಾಗ 'ಅ(ಣ್)' ಪ್ರತ್ಯಯವು ಹತ್ತುತ್ತದೆ - ಕುಂಭಕಾರ - ಗಡಿಗೆಯನ್ನು ಮಾಡುವವನು. ಆದರೆ 'ಅ'ದಲ್ಲಿ ಅಂತ್ಯಗೊಳ್ಳುವ ಧಾತುವಿಗೆ '(ಕ್)ಅ' ಪ್ರತ್ಯಯವು ಹತ್ತುತ್ತದೆ - ಗೋದ - ಆಕಳನ್ನು ಕೊಡುವವನು.

ವ್ಯಾಕರಣವನ್ನು ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಿದವನಿಗೆ ಭಾಷೆಯು ತಾನಾಗಿಯೇ ತನ್ನ ಗುಟ್ಟನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಕೊಡುತ್ತದೆ; ಪ್ರೀತಿಯ ಪತಿಗೆ ಮಡದಿ ಮೈತೆರೆದುಕೊಂಡಂತೆ ಎನ್ನುತ್ತಾನೆ ಪತಂಜಲಿ. ಸಮಾಜಶಾಸ್ತ್ರದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಭ್ರಾಹ್ಮಣ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಭಾಷೆಯಾದ ಸಂಸ್ಕೃತದ ಪ್ರಸಾರವು ಸಮಾಜದ ಮೇಲೆ ಭ್ರಾಹ್ಮಣರ ಹಿಡಿತವನ್ನು ಬಲಪಡಿಸಲು ಕಾರಣವಾಗಿದ್ದಿರಬಹುದು.

೩. ಭಾಷೆಯ ಕಲಿಕೆ

ವ್ಯಾಕರಣದಿಂದ ಭಾಷೆಯನ್ನು ಕಲಿಯುವುದಕ್ಕೆ ಸಹಾಯವಾಗುವುದೇ? ಶಬ್ದಗಳ ಅರ್ಥಗಳನ್ನು ತಿಳಿಯುವುದರಿಂದ ಭಾಷೆಯನ್ನು ಕಲಿಯುವುದಕ್ಕೆ ಅನುಕೂಲವೊದಗುವುದೆಂದಾದರೆ ಭಾರತೀಯ ದಾರ್ಶನಿಕರು ತುಂಬ ಹಿಂದಿನ ಕಾಲದಿಂದಲೂ ಈ ಬಗೆಗೆ

ಒಮ್ಮತವನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದಾರೆ. ಶಬ್ದಾರ್ಥಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ದಾಂಗಳು ಹಲವು. ಅಂಥ ಎಂಟು ಮಾರ್ಗಗಳನ್ನು ಗಣಿಸಿದ್ದುಂಟು. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಕರಣವೂ ಒಂದು. ಆ ಎಂಟು ಮಾರ್ಗಗಳನ್ನು ಕೆಳಗಿನ ಶ್ಲೋಕವು ವಿವರಿಸುತ್ತದೆ:

ಶಕ್ತಿಗ್ರಹಂ ವ್ಯಾಕರಣೋಪಮಾನ
ಕೋಶಾಪ್ತವಾಕ್ಯಾದ್ ವ್ಯವಹಾರತಶ್ಚ |
ವಾಕ್ಯಸ್ಯ ಶೇಷಾದ್ ವಿವೃತೇರ್ವದಂತಿ
ಸಾನ್ನಿಧ್ಯತಃ ಸಿದ್ಧಪದಸ್ಯ ವೃದ್ಧಾಃ ||

ವಿಶ್ವನಾಥನ ಸಿದ್ಧಾಂತಮುಕ್ತಾವಲಿ (ಶಬ್ದಖಂಡ)ಯಲ್ಲಿ ಉದ್ಧೃತವಾದ್ದು. ಶಬ್ದದ ಅರ್ಥವು ೧. ವ್ಯಾಕರಣ, ೨. ಉಪಮಾನ, ೩. ಕೋಶ, ೪. ಆಪ್ತವಾಕ್ಯ, ೫. ವೃದ್ಧವ್ಯವಹಾರ, ೬. ವಾಕ್ಯಶೇಷ, ೭. ವಿವರಣೆ ಮತ್ತು ೮. ಅನ್ಯಶಬ್ದದ ಸನ್ನಿಧಿ - ಇವುಗಳಿಂದ ತಿಳಿದುಬರುವುದೆಂದು ಹಿರಿಯರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

ಅ. ವ್ಯಾಕರಣ: ಈಗಾಗಲೇ ಗಮನಿಸಿದಂತೆ ಎಲ್ಲ ಯೌಗಿಕ ಶಬ್ದಗಳ ಅರ್ಥಗಳು ವ್ಯಾಕರಣದಿಂದ ತಿಳಿದುಬರುತ್ತವೆ. ಯೌಗಿಕ ಶಬ್ದಗಳೆಂದರೆ ಧಾತು ಮತ್ತು ಪ್ರತ್ಯಯಗಳು ಸೇರಿ ನಿಷ್ಪನ್ನವಾದ ಶಬ್ದಗಳು. ವ್ಯಾಕರಣವು ನಮಗೆ ಎಲ್ಲ ಧಾತುಗಳನ್ನು (ಅವುಗಳ ಅರ್ಥದೊಂದಿಗೆ) ಮತ್ತು ಪ್ರತ್ಯಯಗಳ ಅರ್ಥವತ್ತೆಯನ್ನು ತಿಳಿಸಿಕೊಡುತ್ತದೆ. ಹಾಗಾಗಿ ಧಾತುಗಳ ಯಾದಿಯು (ಧಾತುಪಾಠವೆಂದು ಹೆಸರು) ಪಾಣಿನಿಯ ವ್ಯಾಕರಣದ ಅವಿಭಾಜ್ಯ ಅಂಗವೆನಿಸಿತು. (ಧಾತುಪಾಠದಲ್ಲಿ ಧಾತುಗಳ ಜೊತೆಗೆ ಕೊಟ್ಟ ಅರ್ಥಗಳು ಮೊದಲಿನಿಂದಲೂ ಇದ್ದವುಗಳೋ ಅನಂತರದವರು ಯಾರೋ ಸೇರಿಸಿದ್ದೋ ಎಂಬುದನ್ನು ನಿಶ್ಚಿತವಾಗಿ ಹೇಳಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ.)

ಆ. ಉಪಮಾನ: ನಮಗೆ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲದ ಅಥವಾ ಅಪರಿಚಿತವಾದ ವಸ್ತುವನ್ನು (ಆ ವಸ್ತುವಿನ ಪರಿಚಯ ಇರುವವನು) ನಮಗೆ ಪರಿಚಿತವಾದ ವಸ್ತುವಿನೊಂದಿಗೆ ಹೋಲಿಸಿ ವರ್ಣಿಸಿ ಅರ್ಥವನ್ನು ತಿಳಿಸಬಹುದು. ಅಪರಿಚಿತ ವಸ್ತುವು ಪರಿಚಿತ ವಸ್ತುವಿನೊಂದಿಗೆ ಸಾದೃಶ್ಯವನ್ನು ಹೊಂದಿದಾಗ ಇದು ಸಾಧ್ಯ. ಉದಾ: ಕಾಂಗರೂ; ನಾವು ಕಾಂಗರೂವನ್ನು ನೋಡಿಲ್ಲ. ಅದನ್ನು 'ದೊಡ್ಡ ಮೊಲವನ್ನು ಹೋಲುವ ಪ್ರಾಣಿ' ಯೆಂದು ಪರಿಚಯಿಸಬಹುದು. ನಾವು ನಿಜವಾಗಿ ಆ ಪ್ರಾಣಿಯನ್ನು ನೋಡಿದಾಗ, ಹಿಂದೆ ಕೇಳಿದ ವರ್ಣನೆಯನ್ನು ನೆನಪಿಸಿಕೊಂಡಾಗ, 'ಇದು ಕಾಂಗರೂ' ಎಂಬ ಜ್ಞಾನವು ಹುಟ್ಟುತ್ತದೆ. ಇಂಥ ಜ್ಞಾನವು ವಿಸಾದೃಶ್ಯದಿಂದಲೂ ಹುಟ್ಟಬಹುದು; ಬೇರೆ ರೀತಿಯ ವರ್ಣನೆಯಿಂದಲೂ ಆಗಬಹುದು. ಆದರೆ ವಸ್ತುವನ್ನು ಮೊದಲಬಾರಿ ನೋಡಿದಾಗ ಕೇಳಿದ ವರ್ಣನೆಯು ನಮ್ಮ ನೆನಪಿಗೆ ಬಂದಿರಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ನ್ಯಾಯದರ್ಶನದಲ್ಲಿ

ಉಪಮಾನವನ್ನು ಆಧರಿಸಿದ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಬೇರೊಂದು ಪ್ರಮಾಣವೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಇದು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವೂ ಅಲ್ಲ; ಅನುಮಾನವೂ ಅಲ್ಲ; ಶಬ್ದವೂ ಅಲ್ಲ. ಶಾಬ್ದಜ್ಞಾನವು ಸಾದೃಶ್ಯದ ಬಗೆಗೆ ಮಹತ್ವದ ಮಾಹಿತಿಯನ್ನೊದಗಿಸುತ್ತದೆ; ಅನಂತರ ಈಗಾಗಲೇ ತಿಳಿದ ಮಾಹಿತಿಯನ್ನಾಧರಿಸಿದ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವು ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸಿದಾಗ 'ಕಾಂಗರೂ' ಶಬ್ದವನ್ನು ಅದರ ಅರ್ಥದೊಂದಿಗೆ ಸೇರಿಸುತ್ತೇವೆ.

ಇ. ಕೋಶ: ಇದು ಶಬ್ದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ತಿಳಿಸುವ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಆಕರ. ಇದು ಶಬ್ದದ ಮುಖ್ಯಾರ್ಥವನ್ನು ಅಂದರೆ ಅಭಿಧಾಶಕ್ತಿಯಿಂದ ತಿಳಿದುಬರುವ ವಾಚ್ಯಾರ್ಥವನ್ನು ತಿಳಿಸಿಕೊಡುತ್ತದೆ. ಶಬ್ದದ ಲಕ್ಷ್ಯಾರ್ಥವನ್ನು ಕೋಶವು ತಿಳಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಒಂದುವೇಳೆ ಲಕ್ಷ್ಯಾರ್ಥವು ಮುಖ್ಯಾರ್ಥದಷ್ಟೇ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿದ್ದರೆ ಅದನ್ನೂ ತಿಳಿಸಿಕೊಡುತ್ತದೆ. ಲಕ್ಷ್ಯಾರ್ಥವು ಅಷ್ಟೊಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿದ್ದರೆ ಅದು ಕೋಶದಲ್ಲಿ ಮತ್ತೊಂದು ಅರ್ಥವಾಗಿ ಸ್ಥಾನ ಪಡೆಯುತ್ತದೆ.

ಈ. ಆಪ್ತವಾಕ್ಯ: ತಂದೆತಾಯಿಗಳು ಒಂದು ವಸ್ತುವನ್ನು ಬೆರಳುಮಾಡಿ ತೋರಿಸಿ 'ಇದು ಕುದುರೆ' ಎಂದಾಗ ಮಗುವು 'ಕುದುರೆ' ಎಂಬ ಶಬ್ದದ ಅರ್ಥವನ್ನು ಅರಿಯುತ್ತದೆ. ಇದು ಸಂತ ಅಗಸ್ಟೀನ್ ತನ್ನ ಕನ್‌ಫೆಷನ್ಸ್ (ತಪ್ಪೊಪ್ಪಿಗೆಗಳು) ಎಂಬ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ವರ್ಣಿಸಿದ ರೀತಿಯದು. "ಅವರು (ಹಿರಿಯರು) ಒಂದು ವಸ್ತುವನ್ನು ಹೆಸರಿಸಿ, ಆಕಡೆಗೆ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಆಗ ನಾನು ಅವರು ಆ ವಸ್ತುವನ್ನು ಗುರುತಿಸಲು ಉಚ್ಚರಿಸಿದ ಶಬ್ದವೇ ಆ ವಸ್ತುವಿನ ಹೆಸರೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತಿದ್ದೆ." (ಕನ್‌ಫೆಷನ್ಸ್ ೧.೮)

ಉ. ವೃದ್ಧವ್ಯವಹಾರ: ಅರ್ಥವನ್ನು ತಿಳಿಯುವ ಎಂಟು ಬಗೆಗಳಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಮುಖವಾದುದು ವೃದ್ಧವ್ಯವಹಾರ (ನಾಗೇಶ ೧೯೨೫ರ ಆವೃತ್ತಿ ೬೪). ಪ್ರಭಾಕರನು ತನ್ನ ಬೃಹತೀ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ತುಂಬ ಅರ್ಥವತ್ತಾದ ಮಾತನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. 'ವೃದ್ಧ ವ್ಯವಹಾರವನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿ ನಾವು ಮತ್ತಾವ ಕಾರಣವನ್ನೂ ಕಾಣುವುದಿಲ್ಲ.' (ಪ್ರಭಾಕರ, ೧೯೩೨ರ ಆವೃತ್ತಿ ೨೫೮) ಗಂಗೇಶನಲ್ಲಿಯೂ ನಾವು ಅಂಥದೇ ವಿಚಾರವನ್ನು ಕಾಣುತ್ತೇವೆ, 'ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬನೂ ಭಾಷೆಯನ್ನು ಕಲಿಯುವಾಗ ಹಿರಿಯರ ವಾಕ್ಯ ಪ್ರಯೋಗಗಳನ್ನೇ ಅವಲಂಬಿಸುತ್ತಾನೆ.' ಆ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ಹೀಗೆ ವರ್ಣಿಸುತ್ತಾರೆ:

ಹಿರಿಯನು 'ಆಕಳನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಬಾ' ಎಂದಾಗ ಕಿರಿಯನು ಅವನ ಅಪ್ಪಣೆಯನ್ನು ಮನ್ನಿಸಿ ಆಕಳನ್ನು ತರುತ್ತಾನೆ. ಅದನ್ನು ನೋಡುತ್ತಿರುವ ಮಗುವು ಹಿರಿಯನ ಉಚ್ಚಾರಣೆಗಳೆಂದರೆ ಕಿರಿಯನ ಕ್ರಿಯೆಯೆಂಬುದಾಗಿ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಇನ್ನೊಂದು ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಮತ್ತೊಂದು ಬಗೆಯ ಆದೇಶ ಕೇಳಿಬರುತ್ತದೆ, 'ಕುದುರೆಯನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಬಾ ಮತ್ತು ಆಕಳನ್ನು ಕಟ್ಟು'. ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ಕಿರಿಯನು

ಕುದುರೆಯನ್ನು ತರುತ್ತಾನೆ ಮತ್ತು ಆಕಳನ್ನು ಕಟ್ಟುತ್ತಾನೆ. ಅದನ್ನು ಕೇಳುತ್ತಿರುವ ಮಗುವು ಅವಾಪ-ಉದ್ವಾಪಗಳಿಂದ 'ಕುದುರೆ', 'ಆಕಳು', 'ತೆಗೆದುಕೊಂಡುಬಾ', 'ಕಟ್ಟು' ಮುಂತಾದ ಶಬ್ದಗಳ ಅರ್ಥಗಳನ್ನು ತನಗೇ ಅರಿವಿಲ್ಲದೆ ಗ್ರಹಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಈ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಅನುಮಾನಗಳಲ್ಲದೆ ಇನ್ನೂ ಏನೇನೋ ಇದೆ. ಹಿರಿಯರ ಉದ್ದೇಶವು ಅವನ ಶಾರೀರಿಕ ಕ್ರಿಯೆಯಿಂದ ವ್ಯಕ್ತವಾಗಿದೆ; ಹಿರಿಯನ ಆದೇಶವು ಕ್ರಿಯೆಯಲ್ಲಿ ತೊಡಗಬೇಕಾದ ಕಿರಿಯನಲ್ಲಿ ಚಟುವಟಿಕೆಯನ್ನುಂಟುಮಾಡಿದೆ; ಅವರಿಬ್ಬರ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಸಂವಹನ ನಡೆದಿದೆ; ಇದೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಮಗುವು ಅರಿಯ ಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಭಾಷಾ ಕಲಿಕೆಯ ವಿಧಾನದಲ್ಲಿ ವರ್ತನಾತ್ಮಕ ವಿವರಣೆಗೆ ಈ ವಿಧಾನವು ಸಮಾನಾಂತರವಾಗಿ ನಿಲ್ಲುತ್ತದೆ.

೮. ವಾಕ್ಯಶೇಷ: ಪದವೊಂದರ ವಿಶೇಷವಾದ ಅಥವಾ ನಿರ್ದಿಷ್ಟವಾದ ಅರ್ಥವನ್ನು (ಅದು ಪ್ರಯೋಗದಲ್ಲಿ ಅಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿರಬಹುದು) ವಿಸ್ತೃತವಾದ ಸಂದರ್ಭದ ಜ್ಞಾನದಿಂದ ತಿಳಿಯಬಹುದು. 'ಯವ' ಎಂಬ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ೧. ಜವೆಗೋಧಿ (ಆರ್ಯರ ಪದಕೋಶದಲ್ಲಿ) ಅಥವಾ ೨. ಬೇರೊಂದು ಬಗೆಯ ಧಾನ್ಯ (ಮೈಜ್ಜರ ಪದಕೋಶದಲ್ಲಿ). 'ಯವದಿಂದ ಸಿದ್ಧವಾದ ಗಂಜಿ' ಎಂದಾಗ ಮುಂದಿನ ವಾಕ್ಯವನ್ನು ಗಮನಿಸಿದಾಗ ಆದರ ಖಚಿತವಾದ ಅರ್ಥವನ್ನು ತಿಳಿಯಬಹುದು. 'ಇತರ ಸಸ್ಯಗಳೆಲ್ಲ ಸೊರಗಿದಾಗ ಯವವು ತಲೆಯೆತ್ತಿ ನಿಲ್ಲುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ವರ್ಧಿಸುತ್ತದೆ.' ಸಾಂದರ್ಭಿಕ ಅಂಶಗಳು ಅರ್ಥದ ಅಸ್ಪಷ್ಟತೆಯನ್ನು ನಿವಾರಿಸುವಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖ ಆಕರಗಳಾಗುತ್ತವೆಂಬುದು ನಿಸ್ಸಂಶಯ.

೯. ವಿವರಣೆ: ಶಬ್ದದ ಅರ್ಥವು ಸಂದೇಹಾಸ್ವದವಾಗಿರುವಾಗ ಪರಿಣತರ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ವಿವರಣೆಯನ್ನು ನೀಡುತ್ತಾರೆ. (ವ್ಯಾಖ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ಲಕ್ಷಣವನ್ನು ಹೇಳುವ ಮೂಲಕ.) ಪರಿಣತರ ವಿವರಣೆಯು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ಹೇಳುವ ಲಕ್ಷಣಕ್ಕೆ ಸಮಾನವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಲಕ್ಷಣವು ಸಂದರ್ಭಕ್ಕೆ ಹೊಂದುವ ಹಾಗೆ ಅರ್ಥವನ್ನು ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸುತ್ತದೆ.

೧೦. ಅನ್ವಶಬ್ದ ಸನ್ನಿಧಿ ಅಥವಾ ಅರ್ಥವು ತಿಳಿದಿರುವ ಇನ್ನಿತರ ಪದಗಳೊಂದಿಗೆ ರಾಚನಿಕ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಹೊಂದಿರುವುದು: ಇದು ವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿ ಬರುವ ಅಪರಿಚಿತ ಪದದ ಅರ್ಥವನ್ನು ನಿಶ್ಚಯಿಸುವ ಸಾಮಾನ್ಯವಿಧಾನ. 'ಮಾವಿನಮರದ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತ ಪಿಕವು ಮಧುರವಾಗಿ ಹಾಡುತ್ತದೆ.' ಇಲ್ಲಿ ಅಪರಿಚಿತವಾದ 'ಪಿಕ' ಪದದ ಅರ್ಥವನ್ನು ಅದು ಇತರ ಪರಿಚಿತ ಪದಗಳೊಂದಿಗೆ ಹೊಂದಿರುವ ರಾಚನಿಕ ಸಂಬಂಧದ ಮೂಲಕ ಊಹಿಸಬಹುದು. ಇದನ್ನು ವಿಶಿಷ್ಟ ಸಾಂದರ್ಭಿಕತೆಯೆಂದು ತಿಳಿಯಬಹುದು. ಆದರೆ

ಇಲ್ಲಿ ರಾಚನಿಕ ಸಂಬಂಧದ ಕಡೆಗೆ ನಮ್ಮ ಲಕ್ಷ್ಯವಿರುತ್ತದೆ. ನಾವು ವಿಚಾರಿಸುತ್ತಿರುವ ಪದದ ಬಗ್ಗೆ ಹೇಳುವುದಾದರೆ ಹಾಡುತ್ತಿರುವುದು ಕೋಗಿಲೆಯಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಪಿಕವೆಂದರೆ 'ಕೋಗಿಲೆ' ಎಂದು ಅರ್ಥವಾಗುತ್ತದೆ.

೪. ಪರ್ಯಾಯ ಪದಗಳು ಹಾಗೂ ಅನೇಕಾರ್ಥಕಗಳು

ಅನೇಕ ಪದಗಳು ಒಂದೇ ಅರ್ಥವನ್ನು ಕೊಡಬಹುದು. ಅಂತೆಯೇ ಒಂದೇ ಪದವು ಅನೇಕ ಅರ್ಥಗಳನ್ನು ಕೊಡಬಹುದು. ಇದು ಸಹಜಭಾಷೆಯ ಅನಿವಾರ್ಯ ಲಕ್ಷಣ. ಪಾಣಿನಿಯ ೧.೩.೧ ನೇ ಸೂತ್ರದ ಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿ ಪತಂಜಲಿಯು ಇದನ್ನು ಗಮನಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಪರ್ಯಾಯ ಪದಗಳು ಅಂಥ ತಾತ್ವಿಕ ಸಮಸ್ಯೆಯನ್ನೇನೂ ಒಡ್ಡುವುದಿಲ್ಲ. ಅವು ಒಂದೇ ವಸ್ತುವಿನ ಬೇರೆಬೇರೆ ಮುಖಗಳಿಗೆ ಒತ್ತುಕೊಟ್ಟು ಹೇಳುವ ಸಹಸಂಬಂಧೀ ಪದಗಳೆಂದು ತಿಳಿಯಬಹುದು. ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ನಿಜವಾದ ಪರ್ಯಾಯಪದಗಳು ಅಪರೂಪ. ಅಂಥ ಪದಗಳ ಅರ್ಥದ ಛಾಯೆಯಲ್ಲಿ ವ್ಯತ್ಯಾಸವಿರುತ್ತದೆ. ಧಾತುವಿನ ಅರ್ಥ, ಅದಕ್ಕೆ ಹತ್ತಿದ ಅರ್ಥವತ್ತಾದ ಉಪಸರ್ಗ, ನಿಪಾತಗಳು ಪದದ ಖಚಿತವಾದ ಅರ್ಥವನ್ನು ತಿಳಿಸಿಕೊಡುತ್ತವೆ.

ಅನೇಕಾರ್ಥಕ ಪದಗಳಿಗೆ ತತ್ತ್ವಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ವಿವರಣೆ ಅವಶ್ಯ. ಇದನ್ನು ವಿವರಿಸುವ ಎರಡು ಸಿದ್ಧಾಂತಗಳಿವೆ. ಭರ್ತ್ಯಹರಿಯು ಅವುಗಳನ್ನು ಬಹುಶಬ್ದವಾದ ಹಾಗೂ ಏಕಶಬ್ದವಾದವೆಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾನೆ. ಮೊದಲನೆಯ ವಾದದ ಪ್ರಕಾರ ಅನೇಕಾರ್ಥಕ ಪದವನ್ನು ಅನೇಕ ಶಬ್ದಗಳ ಬದಲಿಯೆಂದು ತಿಳಿಯಬಹುದು. ಆ ಶಬ್ದಗಳೆಲ್ಲ ತಮ್ಮ ದೇ ಆದ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಅರ್ಥವಿರುತ್ತದೆ. ಇದು ಆ ಶಬ್ದಗಳ ಬದಲಿಗೆ ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿದೆ. ಎರಡನೆಯ ವಾದದ ಪ್ರಕಾರ ಇದನ್ನು ಅನೇಕಾರ್ಥವುಳ್ಳ ಒಂದೇ ಶಬ್ದವೆಂದು ತಿಳಿಯಬಹುದು. ಭಾಷಾವಿಜ್ಞಾನಿಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಎರಡೂ ವಾದಗಳು ಪ್ರಚಲಿತವಾಗಿವೆ. ಕೆಲವು ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದೇ ಶಬ್ದರೂಪವು ಎರಡು ಅಥವಾ ಹೆಚ್ಚು ಅರ್ಥವುಳ್ಳ ಪದಗಳನ್ನು ಪ್ರತಿನಿಧಿಸುತ್ತದೆ. ಇದು ಹಿಂದಿನ ವಾದವನ್ನು ಬೆಂಬಲಿಸುತ್ತದೆ. ಅಂಥ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಭರ್ತ್ಯಹರಿಯು ಹೇಳುವಂತೆ ಪ್ರಕರಣ ಅಥವಾ ಸಂದರ್ಭವು ಅರ್ಥದ ಸಂದಿಗ್ಧತೆಯನ್ನು ಸುಲಭವಾಗಿ ನಿವಾರಿಸುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಇದು, ಇನ್ನಿತರ ಸಂಗತಿಗಳ ಜೊತೆಗೆ ಎರಡು ಸಮಸ್ಯೆಗಳನ್ನೆತ್ತುತ್ತದೆ. ಮೊದಲನೆಯ ದಾಗಿ 'ಪಾ' ದಂಥ ಕೆಲವು ಧಾತುಗಳಿವೆ. (ಈ ಧಾತುವನ್ನು ಧಾತುಪಾಠದಲ್ಲಿ ಎರಡು ಬಾರಿ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ.) ಈ ಧಾತುವಿಗೆ 'ಕುಡಿ' ಮತ್ತು 'ರಕ್ಷಿಸು' ಎಂಬ ಎರಡು ಅರ್ಥಗಳಿವೆ. ಇಲ್ಲಿ ಶಬ್ದರೂಪ ಒಂದೇ; ಅರ್ಥಗಳು ಬೇರೆ ಬೇರೆ. ಶಬ್ದನಿಷ್ಪತ್ತಿಯನ್ನು

ಹೇಳುವ ಮೂಲಕ ವಿವರಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. 'ಪಾ' ಎಂಬ ಪದರೂಪವನ್ನು ಹೊಂದಿದ ಎರಡು ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾದ ಧಾತುಗಳೆಂದು ತಿಳಿಯಬಾರದೇಕೆ? ಎರಡನೆಯದಾಗಿ ಅನೇಕ ಶಬ್ದಗಳಿಗೆ ಮುಖ್ಯಾರ್ಥದ ಜೊತೆಗೆ ಅನೇಕ ಗೌಣಾರ್ಥಗಳು ಅಥವಾ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಅರ್ಥಗಳಿರುವುದನ್ನು ಕಾಣುತ್ತೇವೆ. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಅವುಗಳನ್ನು ಲಕ್ಷ್ಯಾರ್ಥಗಳೆಂದು ವಿವರಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ಭಾರತೀಯ ಸಿದ್ಧಾಂತಕಾರರ ಪ್ರಮುಖವಾದ ಆಸಕ್ತಿಯೆಂದರೆ ಭಾಷೆಯ ಸಮನ್ವಿತ ಅಧ್ಯಯನ. ಹಾಗಾಗಿ ವಾಚ್ಯಾರ್ಥಕ್ಕೆ ಹೊರತಾಗಿ ಇರುವ ಅರ್ಥಗಳು ರೂಢಿಯಿಂದ ಬೆಳೆದುಬಂದವುಗಳು; ಹಾಗಿದ್ದರೂ ಅವು ಒಂದಿಲ್ಲೊಂದು ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ವಾಚ್ಯಾರ್ಥ ಅಥವಾ ಮುಖ್ಯಾರ್ಥದೊಡನೆ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಹೊಂದಿ ರುತ್ತವೆ ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ನಿರಂತರ ಬಳಕೆಯ ಕಾರಣದಿಂದ ಮುಖ್ಯಾರ್ಥ ವಲ್ಲದ ಅರ್ಥಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಧಾನ್ಯ ಬರುವುದುಂಟು. ಅಂಥ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಅದನ್ನು ಮತ್ತೊಂದು 'ಮುಖ್ಯಾರ್ಥ'ವೆಂದು ಪರಿಗಣಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಕೋಶಗಳು ಇಂಥ ಅರ್ಥವನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡ ಪದಗಳ ಇರುವಿಕೆಗೆ ಸಾಕಷ್ಟು ಪ್ರಮಾಣಗಳ ನ್ನೊದಗಿಸುತ್ತವೆ. ಅರ್ಥದ ಬದಲಾವಣೆಯು ಯಾವುದೇ ಸಹಜ ಭಾಷೆಯ ಸಾಮಾನ್ಯ ಲಕ್ಷಣವೇ ಆಗಿದೆ.

ಭಾಷೆಯ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಮೀಮಾಂಸಕರು 'ಮಡಿವಂತರು'. ಏಕಾರ್ಥಕತೆಯು ಭಾಷೆಗೆ ಸಹಜವೂ ಸಮರ್ಪಕವೂ ಆಗಿದೆಯೆಂಬುದು ಅವರ ಅಭಿಪ್ರಾಯ. ಹಾಗಾಗಿ ಪರ್ಯಾಯ ಪದಗಳು ಹಾಗೂ ಅನೇಕಾರ್ಥಕಗಳು ಸಹಜಸ್ಥಿತಿಯ ವಿಕೃತರೂಪ ಗಳೆಂದು ವಿವರಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಕುಮಾರಿಲ ಭಟ್ಟ ತನ್ನ ತಂತ್ರವಾರ್ತಿಕದಲ್ಲಿ ಈ ಸರಳವಾದ ವಾದವನ್ನು ಮುಂದಿಡುತ್ತಾನೆ: ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ನಿರ್ದೇಶಿಸಲು ಹೆಸರಿರುವಾಗ ಮತ್ತೊಂದು ಪದವು ವ್ಯರ್ಥ; ಮೊದಲನೆಯ ಪದವೇ ಆ ಉದ್ದೇಶವನ್ನು ಈಡೇರಿಸುತ್ತದೆ. ಇದು ಮೀಮಾಂಸಕರ ಭಾಷಾದೃಷ್ಟಿಯ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಿಂದ ಬಂದದ್ದು. ಅವರ ಸಿದ್ಧಾಂತದ ಪ್ರಕಾರ ಶಬ್ದ ಮತ್ತು ಅರ್ಥಗಳ ಸಂಬಂಧವು 'ಸಹಜ'ವಾದದ್ದು, ಅಂದರೆ ನಿಷ್ಪನ್ನವಲ್ಲ, ಮತ್ತು ನಿತ್ಯವಾದದ್ದು. ಹಾಗಾಗಿ ಕುಮಾರಿಲನ ಪ್ರಕಾರ ಪರ್ಯಾಯ ಪದಗಳ ಹುಟ್ಟನ್ನು ಐತಿಹಾಸಿಕ ವಿಶ್ಲೇಷಣೆಯ ಮೂಲಕ ವಿವರಿಸಬೇಕು. ಶಬ್ದದ ವಿಕೃತರೂಪಗಳನ್ನು (ಅಪಭ್ರಂಶ ಭಾಷೆಯಿಂದ?) ಕಾಲಕ್ರಮೇಣ ನಿಯತ ಸಂಸ್ಕೃತ ಪದಗಳೆಂದು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದಾಗ ಪರ್ಯಾಯ ಪದಗಳೆನಿಸಿದವು. ಆದರೆ ಕೆಲವು ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ, ಬೇರಾವ ವಿವರಣೆಯನ್ನೂ ಕೊಡಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲದ ಪ್ರಯುಕ್ತ (ಅನನ್ಯಗತಿಕತ್ವೇನ) ನಿಜವಾದ ಪರ್ಯಾಯ ಪದಗಳನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಅನೇಕಾರ್ಥಕ ಪದಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಮೀಮಾಂಸಕರು ಲಕ್ಷ್ಯಾರ್ಥ ಅಥವಾ

ಮುಖ್ಯಾರ್ಥವಲ್ಲದವುಗಳೆಂದು ಸ್ವೀಕರಿಸಬೇಕೆಂಬ ಸಿದ್ಧಾಂತದ ವಿರುದ್ಧ ವಾದಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅವರ ಪ್ರಕಾರ ಎಲ್ಲ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಅರ್ಥಗಳನ್ನು ಮುಖ್ಯಾರ್ಥಗಳೆಂದೇ ಭಾವಿಸಬೇಕು. ಹೆಚ್ಚು ಬಳಕೆಗೊಳ್ಳುವ ಅರ್ಥವನ್ನು ಮುಖ್ಯಾರ್ಥವೆಂದು (ಕಡಿಮೆ ಬಳಕೆಗೊಳ್ಳುವುದು ಲಕ್ಷ್ಯಾರ್ಥವೆಂದು) ತಿಳಿಯಬೇಕೆಂಬ ವಾದವನ್ನು (ಪತಂಜಲಿ?) ಮೀಮಾಂಸಕರು ಅಲ್ಲಗಳೆಯುತ್ತಾರೆ. ಅಲ್ಲದೆ 'ವಿಕೃತರೂಪ' ಸಿದ್ಧಾಂತವನ್ನೇ ಅನೇಕಾರ್ಥಕಗಳ ವಿವರಣೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಬಳಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ವಸ್ತುವನ್ನು ಸೂಚಿಸಲು ಮೈಲಚ್ಚರು ಒಂದು ಪದವನ್ನು ಬಳಸುತ್ತಾರೆ. ಇಂಥ ಪದವನ್ನು ಕಾಲಕ್ರಮೇಣ ಸಂಸ್ಕೃತ ಪದಕೋಶವು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದಾಗ ಅನೇಕಾರ್ಥಕ ಪದವುಂಟಾಗುತ್ತದೆ; ಒಂದೇ ಪದ ಬೇರೆಬೇರೆ ಅರ್ಥಗಳನ್ನು ಕೊಡುತ್ತದೆ.

ಶ್ಲೇಷದಂಥ ಅಲಂಕಾರಗಳನ್ನು ವಿವರಿಸುವಾಗ ಇನ್ನಷ್ಟು ಸಮಸ್ಯೆಗಳು ಹುಟ್ಟಿಕೊಳ್ಳುತ್ತವೆ. ಒಂದೇ ಶಬ್ದವು ಎರಡು ಅಥವಾ ಹೆಚ್ಚು ಅರ್ಥಗಳನ್ನು ಕೊಡಲು ಸಾಧ್ಯ; ಆಗ ಅದನ್ನು ಎರಡು ಅಥವಾ ಹೆಚ್ಚಿನ ಶಬ್ದಗಳನ್ನು ಪ್ರತಿನಿಧಿಸುವುದೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಪ್ರತಿಯೊಂದಕ್ಕೂ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾದ ಅರ್ಥವಿದೆಯೆಂದು ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಆಲಂಕಾರಿಕರು ವಾದಿಸುತ್ತಾರೆ. ಇದು 'ಬಹುಶಬ್ದವಾದ'ವನ್ನು ಬೆಂಬಲಿಸುತ್ತದೆ. ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ಅರ್ಥವನ್ನು ಬೋಧಿಸುವಲ್ಲಿ ಭಾಷೆಯ ಸಮೃದ್ಧಿಯು ಅತಿಶಯ ವಾದುದು. ಈ ಸಿದ್ಧಾಂತಗಳಾವುವೂ ಅದನ್ನು ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ವಿವರಿಸಲಾರವು. ಸಿದ್ಧಾಂತಗಳು ಆಯ್ಕೆಗಳಿಗೆ ಬದ್ಧವಾಗಿವೆ. ಸೀಮಿತ ಪರಿಧಿಯಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ವಿವರಿಸುವಲ್ಲಿ ಸಫಲವಾಗುತ್ತವೆ. ಈ ವಿವರಣೆಗಳು ಎಲ್ಲ ಸಮಸ್ಯೆಗಳನ್ನು ಪರಿಹರಿಸಬಲ್ಲವೆಂದು ತಿಳಿಯುವುದು ಬಹಳಷ್ಟನ್ನು ಬಯಸಿದಂತಾದೀತು.

ಇತ್ತೀಚೆಗೆ ನಿಧನರಾದ
ಶಿಕ್ಷಣ ತಜ್ಞ, ಚಿಂತಕ
ಡಾ. ಎಚ್. ನರಸಿಂಹಯ್ಯ
ಮತ್ತು
ಯತ್ನಗಾನ ಕಲಾವಿದ
ಶ್ರೀ ಕೊಳಗಿ ಅನಂತ ಹೆಗಡೆ
ಇವರಿಗೆ ನೀನಾಸಮಾನ ಶ್ರದ್ಧಾಂಜಲಿ

ಮಾಯವಾಯಿತು ಆಕಾಶ

ವೈದೇಹಿ

ಅಲ್ಲಿ ಆಕಾಶ ಎಷ್ಟುಗಲ ಕಾಣುತ್ತಿತ್ತು. ಅದು ನಾವು ಮನೆ ಕಟ್ಟಿದ ಹೊಸತು. ಅಷ್ಟು ರಾಷ್ಟ್ರದಲ್ಲಿ ನಮ್ಮದೊಂದೇ ಮನೆಯಿತ್ತು. ಹೊರಗೆ ಎಲ್ಲಿ ಕಂಡರೂ ಆಕಾಶವೇ. ಮಳೆಯಾಕಾಶ ಬಿಸಿಲಾಕಾಶ ಮುಗಿಲಾಕಾಶ ನೀಲಾಕಾಶ ವರ್ಣಾಕಾಶ ಪೂರ್ವಾಕಾಶ ಪಡುಆಕಾಶ ದಕ್ಷಿಣ ಉತ್ತರ ಆಕಾಶ, ಆಕಾಶ ಆಕಾಶ. ಸೂರ್ಯ ಮೂಡುವಾಗ ಮುಳುಗುವಾಗ ಆ ದಿಕ್ಕುಗಳು ಉಪಮೆಗಳ ಹಂಗು ತೊರೆದು ತದೇಕವಾಗಿ ಮೆರೆಯುವವು. ಮಾತಾಡಿದರೆ ಮಾತಾಡಿದಂತೆ, ಮೌನವಾದರೆ ಮೌನವಾದಂತೆ, ಒಟ್ಟು ಮನಸನರಿತ ಮನಸಿನಂತೆ ಇರುವವು.

ಅಕ್ಕಪಕ್ಕದ ಸೈಟುಗಳೆಲ್ಲ ಆಗ ಖಾಲಿಯಿದ್ದವು. ಅಲ್ಲಿ ನಾನಾ ತರಹದ ಬೇಕಾದ ಬೇಡವಾದ ಹುಲ್ಲುಗಳು, ಹಸಿರಾಗಿ, ಹೂ ಬಿಟ್ಟು, ಕರಟಿ ಕುಸಿದು ಮಣ್ಣಾಗಿ ಮತ್ತೆ ಎದ್ದು ಬರುತ್ತ, ಮೇಲಿರುವ ಆಕಾಶದ ಗುಣಕ್ಕೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ಜನ್ಮ ಚಕ್ರದಲ್ಲಿ ವರ್ಷವರ್ಷವೂ ಸುತ್ತುತ್ತಿದ್ದವು. ಬುಗುರಿ, ಮುತ್ತುಗ ಇತ್ಯಾದಿ ಮರಗಳು ವಿರಳವಾಗಿ ಆದಿಕಾಲದಿಂದಲೂ ಅದು ತಮ್ಮದೇ ಜಾಗವೆಂಬಂತೆ ಇದ್ದುಕೊಂಡಿದ್ದವು. ಬುಗುರಿಮರ ಹತ್ತಿ ಹಣ್ಣು ಕೊಯ್ಯುವ ಚಿಣ್ಣರು. ಕೆಂಪು ಹಸಿರು ಕಾಯಿಗಳನ್ನು ಅವು ಕೊಯ್ಯುತ್ತಿದ್ದರೆ ಆ ಮರ ಕಂದನಿಗೆ ಎದೆಹಾಲು ಕುಡಿಸುತ್ತಿವೆ ತಾಯಿಯಂತೆ ಕಾಣುತ್ತಿತ್ತು; ಸಮಾಧಾನವಾಗಿ ಮೆಲ್ಲ ತಗ್ಗದನಿಯಲ್ಲಿ ಹಾಡೊಂದನ್ನು ಗಾಳಿಯ ಶ್ರುತಿಯೊಂದಿಗೆ ತೂಗಿಕೊಂಡಂತೆ. ಒಮ್ಮೆ ನಾನು ಮರದ ಮೇಲಿನ ಮಕ್ಕಳೊಡನೆ ಕೇಳಿದೆ; ಅಲ್ಲಿಂದ ಆಕಾಶ ಹೇಗೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ? ಅವು ಸುಮ್ಮನೆ ನಕ್ಕು, ಬುಗುರಿಹಣ್ಣು ಬೇಕೆ ನಿಮಗೆ? ತಡೆಯಿರಿ, ಕೊಡುತ್ತೇವೆ - ಎಂದವು.

ಹೀಗಿರುತ್ತ ಒಂದು ದಿನ ತುಸು ಆಚೆಗಿನ ಸೈಟಿನಲ್ಲಿ ಬೆಳೆದ ಹುಲ್ಲನ್ನು ಯಾರೋ ಸುಡಿಸಿದರು. ಮರಗಳನ್ನು ಕಡಿಸಿದರು. ಹಕ್ಕಿಗಳು ಆಹಾರ ಹುಡುಕುತ್ತ ಗೂಡು ಬಿಟ್ಟು ಹಾರಿಹೋದ ಹೊತ್ತದು. ಸಂಜೆ ಅವು ಬರುವಾಗ ಅವುಗಳ ಮನೆ ಇಲ್ಲ! ಆ ಸೈಟು ಸೇಲಾಗಿದೆ. ಅಲ್ಲೊಂದು ಮನೆಯಾಗುತ್ತಿದೆ ಎಂದು ತಿಳಿಯಿತು. ಹಕ್ಕಿಗಳು

ಳಲ

ಏನಂದುಕೊಳ್ಳಬಹುದು? ಕಕ್ಕಾಬಿಕ್ಕಿಯಾಗಿ ಅತ್ತಿತ್ತ ನೋಡಿ, “ಮನೆಗಾಗಿ ಮನೆ ಹೋಯ್ತು” ಎನ್ನಲೂ ತೋರದವು, ಹಾರಿ ಹೋಗಬಹುದು. ಎಲ್ಲಿಗೆ, ಯಾರೊಡನೆ ದೂರಲು?... (ಹಿಂದೊಮ್ಮೆ, ಬಿರುಗಾಳಿ ಬೀಸಿ ಗೂಡಿನ ಮೇಲೆ ಮರಬಿದ್ದಾಗ ಪುರಲೆ ಹಕ್ಕಿಯೊಂದು “ಮರವನ್ನು ಎತ್ತಿ ತನ್ನ ಗೂಡನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಡಿರೆ”ಂದು ಚೀರುತ್ತ ಊರೆಲ್ಲ ತಿರುಗಿತ್ತಲ್ಲವೆ ಪಾಪ.) ಬಿಡು, ಅದಲ್ಲ ಯೋಚಿಸಿದರೆ ಯಾರೂ ಏನೂ ಮಾಡುವ ಹಾಗೆಯೇ ಇಲ್ಲ. - ಮನೆ ಆಗುವುದು ಒಳ್ಳೆಯದೇ ಆಯಿತು. ಅನುವು - ಆಪತ್ತೆಂದರೆ ಕೂಗಿದರೂ ಹತ್ತಿರದಲ್ಲಿ ಯಾರಿರಲಿಲ್ಲ. ಇಷ್ಟಕ್ಕೂ ಮನೆ ತಾನೆ? ಫ್ಲಾಟ್ ಅಲ್ಲವಲ್ಲ, ಬಚಾವು.

ಕೆಲಸ ಸುರುವಾಯಿತು. ಅಳಿದರು, ಕೆತ್ತಿದರು, ಲಾರಿ ಬಂತು, ಕಲ್ಲು ಬಂತು, ಹೊಯಿಗೆ ಬಂತು, ಸಿಮೆಂಟು ಬಂತು, ಕೆಲಸ ಮುಂದರಿಯಿತು. ಮನೆ ಕಟ್ಟುವುದನ್ನು ನೋಡುತ್ತಿದ್ದರೆ ಹೊತ್ತು ಹೋದದ್ದೇ ತಿಳಿಯುವುದಿಲ್ಲ. ಕಲ್ಲುಗಳು ಜೊತೆಜೊತೆಯಾಗಿ ಮರೆಯಾಗಿ ಕುಳಿತು ಮನೆಯಾಗಿ ಬಿಡುವ ಜೋಡ್ಯವದು. ಜಂಗಮದ ಬದುಕಿಗೆ ಸ್ಥಾವರದ ಚೌಕಟ್ಟು. ಹಾಗೆ ನೋಡಿದರೆ ಸ್ಥಾವರವು ಇಲ್ಲದೊಡೆ ಜಂಗಮಕ್ಕುಳಿವಿಲ್ಲ ವಯ್ಯಾ... ಹ್ಲಾಂ, ಮನೆ ಮುಂದರಿಯಿತು, ಮೇಲೇರಿತು, ಉಪರಿಗೆಯೂ ಆಗಿ ಮುಗಿಯಿತು... ಅದರೆ ಅಯ್ಯೋ, ನೋಡುತ್ತ ನಿಂತಂತೆ ಅಲ್ಲಿದ್ದ ಅಷ್ಟು ಆಕಾಶ ಎಲ್ಲಿ ಮಾಯವಾಯಿತು? ಗೊತ್ತೇ ಆಗದೆ ಕಣ್ಮರೆಯಾಗಿತ್ತು.

ಕಾಲ ಸಂದಂತೆ ಸುತ್ತಮುತ್ತ ಮನೆಗಳಾದವು, ಫ್ಲಾಟ್‌ಗಳಾದವು, ಆಕಾಶವೂ ಅಷ್ಟಷ್ಟೇ ಮಾಯವಾಗುತ್ತ ಹೋಯಿತು. ಹೋಗಿಹೋಗಿ, ಸ್ವಲ್ಪವೇ ಸ್ವಲ್ಪ, ನಮ್ಮ ಪಕ್ಕದ ಸೈಟಿನ ಮೇಲಿನದೂ ಸೇರಿ, ಉಳಿದುಕೊಂಡಿತ್ತು. ಇತ್ತೀಚೆ ಆ ಸೈಟೂ ಮಾರಾಟವಾದ ಸುದ್ದಿ. ಕೇಳಿ ಕರುಳು ಖಿಳಕೊಂಡಿತು. ನಾವು ಮನೆ ಕಟ್ಟಬೇಕು, ಉಳಿದವರು ಕೊಡದು ಎಂದಹಾಗೆ ಇದು, ಸರಿಯೆ? ಮನೆ ಕಟ್ಟುವ ತಯಾರಿಯಾಗಿ ಕಂಟ್ರಾಕ್ಟರು ಬಂದರು. ಕಟ್ಟಿಸುವವರು ಹಿಂದೆ ಮುಂದೆ ಕೈಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ಕನಸುಗಳೆಣ್ಣೆಂದ ದುಡ್ಡುಹೊಂದಿಸುವ ಯೋಚನೆಗಳೆಣ್ಣೆಂದಲೂ, ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ತಾವೊಬ್ಬರೇ ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಇಡೀ ‘ಫೆಮಿಲಿ’ಯೊಂದಿಗೆ ಬರುವರು. ಖುಶಿಗೊಳ್ಳುವರು. ಸ್ವಂತ ಮನೆಯೆಂಬುದು ಎಂತಹ ಸಂತೋಷದ ವಿಚಾರ. ಹೋಯ್, ಸ್ವಂತ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಕಸ ಬಿದ್ದರೂ ಅದನ್ನು ಎತ್ತುವಾಗ ಕೊಂಡಾಟ ಬಂದೀತು, ಹಾದೆ - ಅಂತೆಲ್ಲ ಮೊನ್ನೆಯೊಂದು ದಿನ ನಮ್ಮ ಮನೆ ಜಗಲಿಯ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತು ಉರಿಬಿಸಿಲಿಗೆ ನೀಡಿದ ತಂಪು ಬೆರೆಸಿನಮಜ್ಜಿಗೆ ಯನ್ನು ಕುಡಿಯುತ್ತ ನುಡಿದರು. ಹೌದನ್ನುತ್ತ ನಾನು, ಒಳ ಹೆದರಿಕೆಯನ್ನು ತೋರ್ಪಡಿಸದೆ, ಮೆಲ್ಲ ಎಷ್ಟು ದೊಡ್ಡ ಮನೆ, ಮಹಡಿ ಕಟ್ಟುತ್ತೀರ, ಇತ್ಯಾದಿ ಕೇಳಿದೆ.

ಎಲ್ಲ ಹೇಳಿದರು. ಕೇಳಿ ' ಇನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪವೇ ಸಮಯ ಹಾಗಾದರೆ, ಅಷ್ಟು ಆಕಾಶವೂ ಮಾಯವಾಗುತ್ತದೆ' ಎಂದೆ, ಸ್ವಗತದಂತೆ.

ನಾನೇನೋ ಕುಶಲು ಮಾತಾಡಿದೆ ಎಂಬಂತೆ ಅಥವಾ ಬರೆಯುವವರೆಲ್ಲ ಮಾತಾಡುವ ರೀತಿ ಹೀಗೆಂಬಂತೆ ನಕ್ಕರು. ಒಳಗಿನಿಂದ ನಾನು ಕಂಪಿಸಿದ್ದು ಅವರಿಗೆ ಹೇಗೆ ತಿಳಿಯಬೇಕು? ಅದು ಕುಶಲಲ್ಲ ಅಂತ ಹೇಳಲೂ ಆಗದೆ ಸುಮ್ಮನಾದೆ.

ಇದ್ದ ಚೂರು ಆಕಾಶವೂ ಹೀಗೆ ಮಾಯವಾಯ್ತು. ಎಲ್ಲರೂ ಹೀಗೆ ಚೂರು ಚೂರೇ ಆಕಾಶ ಕಾಣೆ ಮಾಡಿದರೆ ಹೇಗೆ? ಆಕಾಶ ಎಲ್ಲಿ ಹೋಗಬೇಕು? ಎಂದೆ.

— ಎಲ್ಲ ಬ್ರಹ್ಮೆಯಲ್ಲವೆ? ಆಕಾಶವೆಲ್ಲಿ ಚೂರಾಗುತ್ತದೆ? ಅದು ಹೋಗುವುದಾದರೂ ಎಲ್ಲಿಗೆ? ಇದ್ದಲ್ಲೇ ಇರುತ್ತದೆ.

— ನೋಡು ಅಲ್ಲಿಂದ, ಇಲ್ಲಿಂದ, ಇಲ್ಲಿ ನಿಂತು, ಅಲ್ಲಿ ನಿಂತು... ನೋಡಿದೆಯೆ, ಇದ್ದಲ್ಲೇ ಇದೆ ?

— ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ಆಕಾಶವನ್ನು ಎಲ್ಲಿಂದ ನೋಡಿದರೂ ಚೂರೇ. ಬಯಲಲ್ಲಿ ನೋಡು, ಸಮುದ್ರತಟದಲ್ಲಿ ನೋಡು, ಎಲ್ಲೆಡೆ ನೋಡು, ದೊಡ್ಡಚೂರು, ಸಣ್ಣಚೂರು, ವ್ಯತ್ಯಾಸ ಅಷ್ಟೆ.

— ಆಕಾಶ ಕಾಣೆಮಾಡಲು ನಾವು ಯಾರು? ಅದು ಆದಿ ಅನಂತ.

— ಕಡೆಗೂ, ಅವಕಾಶ ಎಂಬುದೇ ಆಕಾಶ, ಕೇಳಿಲ್ಲವೆ ?

ಅಲ್ಲ, ನಾ ಹೇಳಿದ್ದು ಹಾಗಲ್ಲ ಅಂತ ವಿವರಿಸಲೂ ಆಗಿಲ್ಲ ನನಗೆ.

ದಿನ ಹೋದಂತೆ ಸುತ್ತಮುತ್ತಿನ ಆಕಾಶವೆಲ್ಲ ಚೂರುಚೂರೇ ಮಾಯವಾಗುತ್ತ ಎಡೆಎಡೆಯಲ್ಲಿನ ಆಕಾಶ ಚೂರುಗಳಷ್ಟೆ ನಮ್ಮ ಪಾಲಿಗೆ ಉಳಿದವು. ಇಷ್ಟಾದರೂ ಇದೆಯಲ್ಲ, ಇಷ್ಟೂ ಇಲ್ಲದೆ ಹೋಗಿದ್ದರೆ, ಎಂಬ ತತ್ವಕ್ಕೆ ಮೊರೆಹೋಗದೆ ವಿಧಿಯಿಲ್ಲ ವಷ್ಟೆ? ಅಶ್ವರ್ಯವೆಂದರೆ, ಆ ಚೂರು ಆಕಾಶದ ಆ ಪುಟ್ಟದೇಶದಲ್ಲಿ ಅವರವರ ಕಾರ್ಯನಿಮಿತ್ತ ನಿಶ್ಯಬ್ದ ನಿಶ್ಚಿಂತ ಸಾಗಿ ಹೋಗುವ ಸೂರ್ಯಚಂದ್ರರಾಗಲೀ ನಕ್ಷತ್ರಗಳಾಗಲೀ, ಹಕ್ಕಿಪಕ್ಕಿಗಳಾಗಲೀ ಇಡಿಇಡಿಯಾಗಿಯೇ ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದುವು. ಆದರೆ ಅದು ಅಷ್ಟು ದೇಶ ದಾಟಲು ಅವಕ್ಕೆ ಬೇಕಾದ ಕಾಲಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ... ಮತ್ತೆ ಮರೆಯಾಗಿಯಾಯಿತು. ಆ ಮೇಲಿನದೆಲ್ಲ ಅನುಭವಕ್ಕೆ, ಊಹೆಗೆ. ಸ್ಮೃತಿಗೆ.

ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಸುಮ್ಮನೆ ಕುಳಿತಿರುವ ಸಂಜೆಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಚೂರು ಆಕಾಶಗಳೆಲ್ಲ ಮತ್ತೆ ಒಟ್ಟಾಗಿ ಮುಂಚಿನಂತೆಯೇ ತಲೆಮೇಲೆ ಹರಡುವಂತಾದರೆ ಅಂತೊಂದು ಬಗೆಗೆ ಒಳಗಾಗುತ್ತೇನೆ. ಅಂತಹ ಒಂದು ದಿನ ಇದ್ದಕ್ಕಿದ್ದಂತೆ ಲಕ್ಕನೇ ಅನಿಸಿತು, ನಮ್ಮ ಮನೆ ಕಟ್ಟಿದಾಗಲೂ ಅಷ್ಟು ಆಕಾಶ ಮಾಯವಾಗಿತ್ತೆ? ಧಿಗ್ಗನೆದ್ದು ಕುಳಿತುಕೊಂಡೆ. ಅಯ್ಯೋ,

ನನಗದು ಅಂದು ತಿಳಿಯಲೇ ಇಲ್ಲವಲ್ಲ. ಸ್ವಂತ ಮನೆಯ ಸಂತೋಷದಲ್ಲಿ ಬೀಗಿದ್ದೆ. ಅಲ್ಲೊಂದು ಆಕಾಶವಿತ್ತು ಎಂಬುದೇ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಬಂದಿರಲಿಲ್ಲ. ಮಾಯವಾದ ಆ ಆಕಾಶವಾದರೂ ಎಲ್ಲಿ ಹೋಯಿತು? ಒಳಗಂತು ಇಲ್ಲ.

ಹುಡುಕುತ್ತಾ, ಕಟ್ಟಿದ ಮನೆ ಕೆಡವುವ ಹಾಗಿಲ್ಲ; ಆಕಾಶ ತಲೆಯಮೇಲೆ ಬಿದ್ದರೂ ಸರಿಯೆ.

ಏನಿದು ಏನಾಗಿ ಹೋಯಿತು!

... ..

ನೀನಾಸಮ್

ಚಟುವಟಿಕೆಗಳು

ಡಿಸೆಂಬರ್ ೧, ೨೦೦೪ರಂದು ರತನ್ ಧಿಯಾಮ್ ನಿರ್ದೇಶನದ ಕೋರಸ್ ರೆಪರ್ಟರಿ, ಮಣಿಪುರ ತಂಡದವರ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಪ್ರಯೋಗ 'ಋತುಸಂಹಾರ' ನಾಟಕದ ಪ್ರದರ್ಶನವನ್ನು ಹೆಗ್ಲೋಡಿನಲ್ಲಿ ನಡೆಸಲಾಯಿತು.

ಮುಂಬಯಿನ ಪ್ರದ್ವೀ ಧಿಯೇಟರ್ಸ್‌ನವರ ಸಹಯೋಗದಲ್ಲಿ ಫ್ರಾನ್ಸಿನ ಫುಟ್ಸಾಬಾನ್ ಧಿಯೇಟರ್ಸ್‌ ನವರಿಂದ ಒಂದು ರಂಗಕಾರ್ಯಾಗಾರ ಹಾಗೂ ರಂಗಪ್ರಯೋಗವನ್ನು ಏರ್ಪಡಿಸಲಾಗಿತ್ತು. ಜನವರಿ ೨೩ರಂದು ಫುಟ್ಸಾಬಾನ್ ತಂಡದವರು ಶೇಕ್ಸ್‌ಪಿಯರನ ಐದು ನಾಟಕಗಳನ್ನು ಸಂಯೋಜಿಸಿ ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿದ 'ಪರ್ಲಾನ್ಸ್ ಟು ಡ್ರೀಮ್' ಎಂಬ ನಾಟಕವನ್ನು ಶಿವರಾಮ ಕಾರಂತ ರಂಗಮಂದಿರದಲ್ಲಿ ಪ್ರದರ್ಶಿಸಿದರು.

ದಿನಾಂಕ ೨,೮ ಮತ್ತು ೯ರಂದು ಸಾಣೆಹಳ್ಳಿಯ ಶಿವಸಂಚಾರ ತಂಡದವರು ತಮ್ಮ ಈ ವರ್ಷದ ನಾಟಕಗಳನ್ನು - 'ಸಂಕ್ರಾಂತಿ' (ರ: ಪಿ. ಲಂಕೇಶ್, ನಿ: ನಟರಾಜ ಹೊನ್ನವಳ್ಳಿ), 'ಅಂತೆಂಬರ ಗಂಡ' (ರ: ಲಿಂಗದೇವರು ಹಳೆಮನೆ, ನಿ: ಶಾಮಮೂರ್ತಿ) ಮತ್ತು 'ಕುಲಂ' (ರ: ರಾಜಪ್ಪ ದಳವಾಯಿ, ನಿ: ಸಿ. ಬಸವಲಿಂಗಯ್ಯ) - ಹೆಗ್ಲೋಡಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರದರ್ಶಿಸಿದರು.

ಮಾರ್ಚ್ ೧೮ರಂದು ಶಿವಮೊಗ್ಗದ ಅಭಿನಯ ತಂಡದವರ ಮ್ಯಾಕ್‌ಬೆತ್ (ನಿ: ಗೌರಿಶಂಕರ್)ನಾಟಕದ ಪ್ರದರ್ಶನವನ್ನು ನಡೆಸಲಾಯಿತು.

**ನೀನಾಸಮ್ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾನದ
ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಧ್ಯಯನ ಶಿಬಿರಗಳು:
ಒಂದು ಕ್ರೋಢೀಕೃತ ವರದಿ**

ಜನವರಿ ೨೦೦೪ರಿಂದ ಜನವರಿ ೨೦೦೫ರ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ನೀನಾಸಮ್ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾನವು ವಿವಿಧ ಸಂಘ ಸಂಸ್ಥೆಗಳ ಸಹಯೋಗದೊಂದಿಗೆ ನಡೆಸಿದ ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಧ್ಯಯನ ಶಿಬಿರಗಳ ಕಿರುನೋಟ ಇಲ್ಲಿ: ದಿನಾಂಕ ೨, ೩ ಜನವರಿ ೨೦೦೪ - ಎಸ್. ಡಿ. ಎಂ. ಕಾಲೇಜು, ಉಜಿರೆಯಲ್ಲಿ - ವಿಷಯ: ಆಧುನಿಕ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಪ್ರಮುಖ ಆಶಯಗಳು; ದಿನಾಂಕ ೩೧ ಜುಲೈ ಮತ್ತು ೧ ಆಗಸ್ಟ್ ೨೦೦೪ - ಡಿ. ವಿ. ಎಸ್. ಕಾಲೇಜು, ಶಿವಮೊಗ್ಗ - ವಿಷಯ: ಆಧುನಿಕ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೆ ಒಂದು ಪ್ರವೇಶ; ದಿನಾಂಕ ೨ ಆಗಸ್ಟ್ ೨೦೦೪ - ಎಸ್. ಚಿ. ವಿ. ಪಿ. ಸಿ. ಹರಿಹರ - ವಿಷಯ: ಆಧುನಿಕ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೆ ಒಂದು ಪ್ರವೇಶ; ದಿನಾಂಕ ೧೪, ೧೫ ಆಗಸ್ಟ್ ೨೦೦೪ - ಆರ್. ಡಿ. ಎಂ. ಸೈನ್ಸ್ ಕಾಲೇಜು, ದಾವಣಗೆರೆ - ವಿಷಯ: ಆಧುನಿಕ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೆ ಒಂದು ಪ್ರವೇಶ; ೧೬ ಆಗಸ್ಟ್ ೨೦೦೪ - ಸರ್ಕಾರಿ ಪ್ರಥಮ ದರ್ಜೆ ಕಾಲೇಜು, ನ್ಯಾಮತಿ - ವಿಷಯ: ಆಧುನಿಕ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೆ ಒಂದು ಪ್ರವೇಶ; ೨೦೦೪ ಆಗಸ್ಟ್ ಕೊನೆಯವಾರ - ಎಲ್. ಬಿ. ಕಾಲೇಜು, ಸಾಗರ ಮತ್ತು ಕಮಲಾ ನೆಹರೂ ಕಾಲೇಜು, ಶಿವಮೊಗ್ಗ - ವಿಷಯ: ಆಧುನಿಕ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೆ ಒಂದು ಪ್ರವೇಶ; ಸಹ್ಯಾದ್ರಿ ಕಾಲೇಜು, ಶಿವಮೊಗ್ಗ - ವಿಷಯ: ಯು.ಆರ್. ಅನಂತಮೂರ್ತಿ ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಧ್ಯಯನ; ದಿನಾಂಕ ೫, ೬ ಸೆಪ್ಟೆಂಬರ್ ೨೦೦೪ - ಎಂ. ಜಿ. ಎಸ್. ಕಾಲೇಜು, ಸಿದ್ದಾಪುರ - ವಿಷಯ: ಆಧುನಿಕ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೆ ಒಂದು ಪ್ರವೇಶ; ದಿನಾಂಕ ೩೧ ಅಕ್ಟೋಬರ್ ಮತ್ತು ೧ ನವೆಂಬರ್ ೨೦೦೪ - ಎ. ವಿ. ಬಾಳಿಗಾ ಕಲಾ ವಾಣಿಜ್ಯ ಕಾಲೇಜು, ಕುಮಟಾ - ವಿಷಯ: ಆಧುನಿಕ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೆ ಒಂದು ಪ್ರವೇಶ; ದಿನಾಂಕ ೪, ೫ ಡಿಸೆಂಬರ್ ೨೦೦೪ - ಜಿ. ಎಸ್. ಎಸ್. ಕಾಲೇಜು, ಧಾರವಾಡ - ವಿಷಯ: ಆಧುನಿಕ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೆ ಒಂದು ಪ್ರವೇಶ; ದಿನಾಂಕ ೧೧, ೧೨ ಡಿಸೆಂಬರ್ ೨೦೦೪ - ಸೈಂಟ್ ಅಲೋಶಿಯಸ್ ಕಾಲೇಜು, ಮಂಗಳೂರು - ವಿಷಯ: ಆಧುನಿಕ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೆ ಒಂದು ಪ್ರವೇಶ; ದಿನಾಂಕ ೨೩, ೨೪ ಡಿಸೆಂಬರ್

೫೨

೨೦೦೪ - ಕಿಟೆಲ್ ಕಾಲೇಜು, ಧಾರವಾಡ - ವಿಷಯ: ಆಧುನಿಕ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೆ ಒಂದು ಪ್ರವೇಶ; ದಿನಾಂಕ ೨೯ ಡಿಸೆಂಬರ್ ೨೦೦೪ - ಎಲ್. ಬಿ. ಕಾಲೇಜು, ಸಾಗರ - ವಿಷಯ: ಕುವೆಂಪು ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಧ್ಯಯನ ಶಿಬಿರ; ದಿನಾಂಕ ೧, ೨ ಜನವರಿ ೨೦೦೫ - ಎಸ್. ಡಿ. ಎಂ. ಕಾಲೇಜು, ಉಜಿರ - ವಿಷಯ: ಕುವೆಂಪು ನೆನಪಿನಲ್ಲಿ ಹೊಸಗನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ; ದಿನಾಂಕ ೪ ಜನವರಿ ೨೦೦೫ - ಡಿ.ವಿ.ಎಸ್. ಸ್ವತಂತ್ರ ಪದವಿಪೂರ್ವ ಕಾಲೇಜು, ಶಿವಮೊಗ್ಗ ಮತ್ತು ಡಿ.ವಿ.ಎಸ್. ಸಂಜೆ ಕಾಲೇಜು, ಶಿವಮೊಗ್ಗ - ವಿಷಯ: ಕುವೆಂಪು ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಧ್ಯಯನ ಶಿಬಿರ; ದಿನಾಂಕ ೮, ೯ ಜನವರಿ ೨೦೦೫ - ನವೋದಯ ಪದವಿಪೂರ್ವ ಕಾಲೇಜು, ಚಿನ್ನರಾಯಪಟ್ಟಣ - ವಿಷಯ: ಆಧುನಿಕ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೆ ಒಂದು ಪ್ರವೇಶ; ದಿನಾಂಕ ೨೧ ಜನವರಿ ೨೦೦೫ - ತುಂಗಾ ಪ್ರಥಮ ದರ್ಜೆ ಕಾಲೇಜು, ತೀರ್ಥಹಳ್ಳಿ - ವಿಷಯ: ಕುವೆಂಪು ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಧ್ಯಯನ; ದಿನಾಂಕ ೨೨ ಜನವರಿ ೨೦೦೫ - ಎಸ್. ಎಂ. ಎಸ್. ಕಾಲೇಜು, ಬ್ರಹ್ಮಾವರ - ವಿಷಯ: ಕುವೆಂಪು ಮತ್ತು ಆಧುನಿಕ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ.

ಈ ಎಲ್ಲ ಶಿಬಿರಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಪನ್ಮೂಲ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳಾಗಿ ಸಹಕರಿಸಿದವರು ಡಾ. ಗಿರಡ್ಡಿ ಗೋವಿಂದರಾಜ, ಸಿ. ವಿ. ಪ್ರಭುಸ್ವಾಮಿಮಠ, ಎಂ. ಎಸ್. ನಾಗರಾಜ ರಾವ್, ಯು. ಹೆಚ್. ಗಣೇಶ, ಎಂ. ಎಸ್. ಆಶಾದೇವಿ, ವೈದೇಹಿ, ಕೆ. ಎಸ್. ಪೂರ್ಣಮಾ, ಎಲ್. ಸಿ. ಸುಮಿತ್ರಾ, ಜಿ.ಕೆ. ಶ್ರೀಕಂಠಮೂರ್ತಿ, ಸತ್ಯನಾರಾಯಣ ರಾವ್ ಅಣತಿ, ಗುರುರಾವ್ ಬಾಪಟ್, ಜಿ. ಎಸ್. ಭಟ್, ಕೆ. ವಿ. ಅಕ್ಷರ, ಪ್ರತಿಭಾ ನಂದಕುಮಾರ್, ಅವಿನಾಶ್, ಸಿರಾಜ್ ಅಹಮದ್, ವಿ. ಎಸ್. ಶೇಖರ್, ವಿವೇಕ ಶಾನಭಾಗ, ಕೆ.ವಿ. ಸುಬ್ಬಣ್ಣ, ರಘುನಂದನ, ಡಾ. ಕೆ. ಚಿದಾನಂದ ಗೌಡ, ಡಾ. ರಾಜೇಂದ್ರ ಚಿನ್ನಿ, ಹೆಚ್. ಟಿ. ಕೃಷ್ಣಮೂರ್ತಿ, ನೋ. ಸಂ. ತಿಮ್ಮೇಗೌಡ ಮುಂತಾದವರು. ಟಿ. ಪಿ. ಅಶೋಕ ಅವರು ಈ ಎಲ್ಲ ಶಿಬಿರಗಳ ನಿರ್ದೇಶಕರಾಗಿದ್ದರು.

ಅಕ್ಷರ ಪ್ರಕಾಶನ	
ಹೊಸ ಪ್ರಕಟಣೆಗಳು	
ಕಲ್ಲ ಪಾರಿವಾಳಗಳ ಬೇಟೆ (ಕವಿತೆಗಳು -ಎಸ್. ಮಂಜುನಾಥ್)	ರೂ. ೬೦
ವಿಜ್ಞಾನ-ಸಂಸ್ಕೃತಿ (ರೊಡ್ಡಂ ನರಸಿಂಹ ಅವರ ಆಯ್ದ ಬರಹಗಳು -ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ: ಅಕ್ಷರ ಕೆ.ವಿ.)	ರೂ. ೨೦

ಮಾತುಕತೆ ೨೩

ನೀನಾಸಮ್ ಹೆಗ್ಗೋಡು (ಸಾಗರ) ಕರ್ನಾಟಕ ೫೨೨ ೪೧೨

ದೂರವಾಣಿ: ೦೮೧೮೩-೨೬೫೬೪೬

ಖಾಸಗಿ ಪ್ರಸಾರದ ತ್ರೈಮಾಸಿಕ ಸಂಪರ್ಕಪತ್ರ

(ಫೆಬ್ರವರಿ-ಮೇ-ಆಗಸ್ಟ್-ನವೆಂಬರ್)

ಸಂಪಾದಕ: ಜಸವಂತ ಜಾಧವ್

ಸಹ ಸಂಪಾದಕ: ವೆಂಕಟರಮಣ ಐತಾಳ ಬಿ. ಆರ್.

ವಾರ್ಷಿಕ ವರ್ಗಣಿ: ಐವತ್ತು ರೂಪಾಯಿ

ಅಕ್ಷರ ಜೋಡಣೆ: ಅಕ್ಷರ ಗಣಕ, ಹೆಗ್ಗೋಡು, ಮುದ್ರಣ: ಅಚ್ಚುಮೆಚ್ಚು, ಹೆಗ್ಗೋಡು

ಫೆಬ್ರವರಿ ೨೦೦೫	ವರ್ಷ ಹತ್ತೊಂಬತ್ತು	ಸಂಚಿಕೆ ಒಂದು
೧.	ಪ್ರಯೋಗಶಾಲೆ ಮತ್ತು ರಂಗಸ್ಥಳ ಪು.ತಿ. ನರಸಿಂಹಾಚಾರ್	ಪುಟ ೨
೨.	ಸಮಕಾಲೀನ ರಂಗಭೂಮಿಯ ಮುಂದಿನ ಸವಾಲು ಯು.ಆರ್. ಅನಂತಮೂರ್ತಿ (ಅನು: ಬಿ.ಆರ್.ವಿ. ಐತಾಳ)	ಪುಟ ೧೩
೩.	ಶಬ್ದ ಮತ್ತು ಜಗತ್ತು ಬಿ.ಕೆ. ಮತಿಲಾಲ್ (ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ: ಎಂ.ಎ. ಹೆಗಡೆ)	ಪುಟ ೨೫
೪.	ಮಾಯವಾಯಿತು ಆಕಾಶ ವೈದೇಹಿ	ಪುಟ ೪೨

MAATHUKATHE FEB. 2005 (YEAR 19 ISSUE 1)
NINASAM QUARTERLY NEWS LETTER
PUBLISHED EVERY FEB;MAY;AUG;NOV.
ANNUAL SUBSCRIPTION: Rs.50 (FIFTY ONLY)
FOR PRIVATE CIRCULATION
NINASAM HEGGODU (SAGAR) KARNATAKA 577 417

second cover ←

ಅಕ್ಷರ ಪ್ರಕಾಶನ

ಹೆಗ್ಗೋಡು (ಸಾಗರ) ಕರ್ನಾಟಕ - ೫೨೨ ೪೧೨

ಈಚಿನ ಪ್ರಕಟಣೆಗಳು

ಕಿಟಕಿ ಕನ್ನಡಿಯಾದಾಗ (ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳ ಮಿಲನ-ಮುಖಾಮುಖಿ -ಟಿಆರ್‌ಎಸ್ ಶರ್ಮ)	ರೂ. ೧೦೦
ಬೆಳಕಾಯಿತು ಕರ್ನಾಟಕ (ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯುತ್ತಿನ ಇತಿಹಾಸ - ಗಜಾನನ ಶರ್ಮ)	ರೂ. ೨೨೫
ಇತಿಹಾಸಪ್ರದೀಪ (ಮಹಾಭಾರತದ ಅಧ್ಯಯನ - ಜಿ.ಎನ್. ಚಕ್ರವರ್ತಿ)	ರೂ. ೧೨೦
ಭರತಮುನಿಯ ನಾಟ್ಯಶಾಸ್ತ್ರ (ಕನ್ನಡ ಅನುವಾದ, ಮರುಮುದ್ರಣ - ಆದ್ಯ ರಂಗಾಚಾರ್ಯ)	ರೂ. ೪೨೫
ಕಾಲ ಮತ್ತು ಕ್ರಿಯೆ (ಭರ್ತೃಹರಿಯ ವಾಕ್ಯಪದೀಯದ ಕಾಲಸಮುದ್ದೇಶ ಮತ್ತು ಕ್ರಿಯಾಸಮುದ್ದೇಶ - ಅನು: ವಿ.ಎನ್. ರಂಗನಾಥ ಶರ್ಮ)	ರೂ. ೬೫
ದಡ ಬಿಟ್ಟ ದೋಣಿ (ಕವನಸಂಕಲನ - ಕೆ.ಪಿ.ಸುರೇಶ)	ರೂ. ೪೫
ಝೆನ್ (ಒಗಟು-ಸಂವಾದ-ಮುಂಡಿಗೆ ಇತ್ಯಾದಿ; ಅನುವಾದ: ಕೆ.ವಿ. ಸುಬ್ಬಣ್ಣ)	ರೂ. ೪೫
ಅರಶತಮಾನದ ಅಲೆಬರಹಗಳು (ಕೆ.ವಿ. ಸುಬ್ಬಣ್ಣ - ಲೇಖನ ಸಂಕಲನ ೧೯೫೪-೨೦೦೪)	ರೂ. ೩೨೫
ಒಳದನಿ (ವಿಮರ್ಶೆ: ಎಸ್. ಆರ್. ವಿಜಯಶಂಕರ)	ರೂ. ೧೨೦
ಒಳ್ಳೆಯವನು (ಕಥೆಗಳು: ಅಶೋಕ ಹೆಗಡೆ)	ರೂ. ೬೦
ಅವಸ್ಥೆ (ಕಾದಂಬರಿ, ಮರುಮುದ್ರಣ: ಯು.ಆರ್, ಅನಂತಮೂರ್ತಿ)	ರೂ. ೮೫
ಭವ (ಕಾದಂಬರಿ, ಮರುಮುದ್ರಣ: ಯು.ಆರ್, ಅನಂತಮೂರ್ತಿ)	ರೂ. ೬೦
ತೇಜಸ್ವಿ ಕಥನ (ವಿಮರ್ಶೆ: ಟಿ.ಪಿ. ಅಶೋಕ)	ರೂ. ೮೦
ಶಿವರಾಮ ಕಾರಂತ: ಎರಡು ಅಧ್ಯಯನಗಳು (ವಿಮರ್ಶೆ, ಮರುಮುದ್ರಣ: ಟಿ.ಪಿ. ಅಶೋಕ)	ರೂ. ೮೫
ಕುವೆಂಪು ಕಾದಂಬರಿ: ಎರಡು ಅಧ್ಯಯನಗಳು (ವಿಮರ್ಶೆ: ಟಿ.ಪಿ. ಅಶೋಕ)	ರೂ. ೫೫
ಬಕುಲದ ದಾರಿ (ಕವನಗಳು: ಎಲ್. ಸಿ. ಸುಮಿತ್ರಾ)	ರೂ. ೪೫
ದಾವ್ ದ ಜಿಂಗ್ (ಅನುವಾದ: ಯು.ಆರ್. ಅನಂತಮೂರ್ತಿ)	ರೂ. ೬೦

→ third cover